

ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

Email: ppapmg@gmail.com

ਸਾਲ-5, ਅੰਕ-3, ਅਪ੍ਰੈਲ 2015

Website: www.ppapmg.com

HARBANS SINGH 416-817-7142

DEVINDER TOOR 416-902-9372

MASTER BHAJAN SINGH 403-455-4220

Registration No. 210836300

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ 'ਤੇ 36 ਬਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਕੱਟ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਮੁਤਾਬਕ ਤਾਏ ਦੀ ਧੀ ਚੱਲੀ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰਹਾਂ ਇਕੱਲੀ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਲੇਨੀਅਮ ਦਾ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜੀ.ਟੀ.ਪੀ. ਦਾ 4 ਤੋਂ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੇ ਖਰਚਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲੁਟਮਾਰ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੰਮ ਆਏ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਪੱਧਰ ਕਰਕੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫੋਡਰਲ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਏਜੰਡਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜਨਤਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਸਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਟਾ ਕੇ ਇਸ ਪਬਲਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਨਵਾਂ ਦਾਅ ਖੇਡ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬੜੀ ਹੀ ਕਠੋਰਤਾ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ 'ਬਿਲ ਸੀ-51' ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਬਿਲ ਸੀ-51 ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਸ਼ਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਰੋਡ ਬਲਾਕ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖਤਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਿਲ ਸੀ-51 ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਨਾ ਹੀ ਦਲੀਲ ਨਾ ਹੀ ਵਕੀਲ ਨਾ ਹੀ ਅਪੀਲ ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਟਾਂਡਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀ ਮਾਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤ ਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪਬਲਿਕ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਿਲ ਸੀ-51 ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਅੱਤਵਾਦ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹੱਕੀ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਜਿਵੇਂ ਹੈਲਥ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਰੈਵੀਨਿਊ ਏਜੰਸੀ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਸ.ਜੀ.ਐਮ.ਪੀ. ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਏਡਵਾਈਲੀ ਤਹਿਤ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਜਰਮ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਡੀਪੋਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਿੱਲ ਸੀ-51 ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਜਿਨਾ ਚਿਰ ਮਰਜ਼ੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਸਰਵਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਚਿਤਾਓਂ ਪਰ ਲਗੇਗੇ ਹਰ ਬਰਸ ਮੇਲੇ, ਵਤਨ ਪੇ ਮਿਟਣੇ ਵਲੋਂ ਕਾ ਵੱਸ ਯਹੀ ਆਖਰੀ ਨਿਸ਼ਾਂ ਹੋਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਝੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਮਿੱਟੀ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਲਾਲ ਮਿੱਟੀ ਲਈ ਮਿੱਟ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਬਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਨੂੰ ਮਖੌਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆਪਣੇ ਉਲੀਕੇ ਪੰਧ 'ਤੇ ਚਲ ਪਏ। ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੋਗਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਵੇਲੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰਤੋੜ ਯਤਨ ਕੀਤੇ। ਹਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਹਣੀ ਪਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਰੋਲਟ ਐਕਟ ਜਿਹੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਨੇ 'ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਜਾਓ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਅੰਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲਾਏ ਕਿ ਬੋਲੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਨ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ।

ਆਖਰ ਫਿਰੋਗੀ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਖੂਨ ਏਦਾਂ ਹੀ ਉਬਾਲੇ ਮਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਤੂਫਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬੜੀਆਂ ਕੋਈਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਪਰ ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਦੇ ਲਾਡਲੇ ਪੁੱਤ ਆਪਣੀ ਅਡਿੰਗ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਫਿਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਅਸਹਿ ਅਤੇ ਅਕਹਿ ਤਸੀਹੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਭਟਕਾ ਨਾ ਸਕੇ। ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਸੋਚ ਦਾ ਮੁਜ਼ਿਸਮਾ ਸ੍ਰ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਥਿਆਲੀ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵਾਂਸੀ ਦੇ ਫੈਦਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੰਝਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ।

ਪਰ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹੀਦਾਨੋਂ ਦੇਖੀ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਦਲਾਲ ਸਰਕਾਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਹੱਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਟੱਪ ਰਹੀਆਂ। 'ਗਾਜ ਨੀ ਸੇਵਾ' ਅਤੇ 'ਅੱਛੇ ਦਿਨ ਆਨੇ ਵਾਲੇ ਹੈ' ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਟੈਗ ਲਾਈਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਲ੍ਹੇਦਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨੇਤਾ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗੌਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਆਦਮੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰੂਧੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹ ਕੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਭੇਟ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸੇ ਕਿ ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਕਿਸ ਲਈ ਆਏ, ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਅਭਾਨੀਆ ਲਈ। ਏਥੇ ਹੀ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੋਦੀ ਦਲਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਧਾਰਨਾ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਬੇ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗੁਰੂ ਮਨਾਇਆ ਪੰਜਾਬ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੰਨ ਲਓ ਜੇਕਰ ਇਹ ਬਾਬੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਚੇਲਾ ਮੰਨਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਪੂਰਨ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਗੁਰੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੱਪਣੇ, ਚੇਲੇ ਜਾਣ ਛੱਡੋ" ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿ ਮੋਦੀ, ਬਾਦਲ ਨਾਲੋਂ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਚਾਰ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰੂ-ਚੇਲਿਆਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਮੋਹ ਇੱਝ ਹੀ ਵਧਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ।

5 ਸੁਆਲ-ਸੰਵਾਦ: 'ਇੰਡੀਆ'ਜ਼ ਡੋਟਰ' ਦਾ ਤਸ਼ਦਦ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁੱਢਲਾਪਨਾ

8 ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

24 ਕੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਜਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ

27 ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ

SUPER VISA INSURANCE

Punjab Insurance Inc. PUNJAB INSURANCE INC.

- Life Insurance • Mortgage Insurance
- Critical Illness Insurance • Disability Insurance
- RESP, RRSP

www.punjabinsurance.ca

Sherjang Singh Rana 416.910.9000

Ravinder Singh Basra 416.845.6232

ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ

ਨਰਿੰਦਰ

ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪੇੜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੁਰੋਣਾ ਸਰੋਤ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਦਿਨ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਵਿਸਾਖੀ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਵੀਂ ਫਸਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ 1919 ਦੇ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਇਕ ਅਲੱਗ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰ ਜੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਗਰਾਨ ਦੇ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਨ ਨੇ 1919 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜਿਹੜੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਉਹਦਾ ਇਕ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਸਾਕਾ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਕਾਂਡ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਸਗੋਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਚਿਣਗ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਕਾਂਡ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਠੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਜਾਂ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜੁਲਮ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਬਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

13 ਅਪ੍ਰੈਲ 1919 ਨੂੰ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ

ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰੋਲਟ ਐਕਟ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਹੱਥੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਉਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸਰਗਨੇ ਜਨਰਲ ਡਾਇਰ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਚਿਤਾਵਨੀ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕਰਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਬਰੋ ਜੁਲਮ ਜਿਥੇ ਕਈ ਦਿਨ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਥੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਹ ਵੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਂਡ ਨੇ ਜਿਥੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੁਹਾਵਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਕਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਾਲਮ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਉਖੇੜ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਉਥੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਉਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਵੇਡਣ ਦੀਆਂ ਕੋਝੀਆਂ ਕਮੀਨੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ 1947 'ਚ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪੀੜਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹੋਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

1919 ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਇਕ ਸਰਸਰੀ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਜਦੋਂ 29 ਮਾਰਚ 1849 ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਲੋਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਵੱਡੇ ਟੈਕਸਾਂ (ਉਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਫਸਲ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਟੈਕਸ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ) ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੀ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਅਜਿਹੀ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਤ ਵਿਚ

ਕਿਸਾਨ ਕਰਜ਼ਈ ਹੋ ਗਏ। ਲੱਖਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਗਹਿਣੇ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੂਣੇ ਕਿਸਾਨ ਮੁਖ਼ਾਜ ਬਣੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਏ। 1891 ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ 1,50,000 ਰੁਪਏ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਮਲਾ (ਮਾਲੀਆ) ਉਗਰਾਹਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ 1906 ਵਿਚ 18,25,000 ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ 30 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹੋਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਜਿਣਸ ਵਜੋਂ ਮਾਲੀਆ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ

ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਿਣਸ ਦੀ ਕੈਸ਼ (ਨਗਦ ਰੁਪਈਆ) ਵਿਚ ਇਹ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 1906 ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਫਾਈਲ ਨੰ. 30-40 ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਲੀਏ ਨੇ 22 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਚ ਮਾਝੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਲਈ ਫੌਜੀ ਭਰਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੇ। 1907 ਵਿਚ ਪਲੋਗ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫਸਲ ਕਪਾਹੀ ਜਿਹੜੀ ਉਦੋਂ ਯੂਰਪ 'ਚ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਨੇ (1905-06) 'ਚ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਕਰਜ਼ਾ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪੈਣ ਅਤੇ ਕੰਗਾਲ ਹੋਣ 'ਚ ਨਿਕਲਿਆ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਲਹਿਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਆਰਥਿਕਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਹਮਲਾ ਕਿਸਾਨੀ ਉਤੇ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸੀ ਫਰਵਰੀ 1907 ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਨਹਿਰੀ ਆਬਾਦਕਾਰੀ ਬਿੱਲ। 37 ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਬਿੱਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 'ਕਿਸਾਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਸੀਹਤ ਰਾਹੀਂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਜੇਠੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ, ਰੁੱਖ ਲਾਉਣ ਜਾਂ ਕੰਧਾਂ ਕੱਢਣ ਭਾਵ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਖਾਲੇ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਫਾਲਤੂ ਝਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਤੱਕ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ ਇਸੇ ਵਿਚ

ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਵਸੂਲਣ ਦੀ ਮਦ ਦਰਜ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ 500 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਜੁਰਮਾਨੇ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਸਨ। ਕਿਸਾਨੀ ਉਤੇ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਬਿੱਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜਨਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਹਾ ਬੇਚੈਨੀ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜਿਹੜੀ ਲਹਿਰ ਚਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ ਸੰਭਾਲ ਜੱਟਾ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਾਇਕ ਸਰਦਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਭਰਾ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ, ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਲਾਲਾ ਬਾਂਕੇ ਦਿਆਲ, ਲਾਲ ਚੰਦ ਫਾਲਕੋ, ਪਿੰਡੀ ਦਾਗ ਮਹਿਤਾ, ਅਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ, ਕੇਦਾਰ ਨਾਥ ਸਹਿਗਲ, ਸੂਫੀ ਪੰਥਾ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਜ਼ਿਆ ਉਲ ਹੱਕ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਦਰਜਨਾਂ ਹੋਰ ਸਨ।" ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੌਰ ਦਾ ਵਿਦਰੋਹ ਇਕ ਆਰਥਿਕ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲੁਟੇਰੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈ ਰਾਜਸੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ "ਗੋਲੀ ਖਾ ਲਉ ਅਤੇ ਇਹਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਮਨਾਉ, ਇਹ ਸਮਝੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਲੋਗ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਹੋ।" ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਡਿੰਗ ਸਿਆਲ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਲਾਲਾ ਬਾਂਕੇ ਦਿਆਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੋਈ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 1 ਮਈ ਤੱਕ 23 ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਛਪਵਾ ਕੇ ਫੌਜੀਆਂ 'ਚ ਵੇਡਣ ਲਈ ਛਪਵਾਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਦੌਰ 'ਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁਪਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। 9 ਮਈ 1907 ਨੂੰ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਅਤੇ 3 ਜੂਨ 1907 ਨੂੰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰੰਗੂਨ ਤੇ ਫਿਰ ਬਰਮਾ ਦੀ ਮਾਂਡਲੇ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਪਿਛੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੁਪਤ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਹਦੀ ਉਹ ਇਕ ਪਰਚਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, "ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹੋ...ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਪੁੱਤ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਬ ਮਾਰ ਕੇ ਉਠਾ ਦੇਣਾ।" ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ 22 ਨਵੰਬਰ 1908 ਵਿਚ ਲਾਇਲਪੁਰ

**Buy Green, Build Green
...Save Environment**

Century 21 Green Realty Inc., Brokerage

Each Office is independently owned and operated

Sohan Mann

Sales Representative

Dir. 416-564-1699, Off. : 905-565-9565
 Fax : 905-565-9522
 Email : sohanmann@hotmail.com
 151 Super Blvd. Unit 18-21, Mississauga, ON. L5T 2L1

Supervisa Insurance

Your Expert Advisor for SUPER VISA INSURANCE

- Life Insurance • Mortgage Insurance • Critical Illness Insurance • Disability Insurance • RESP, RRSP

303, 7- Westwinds Cres. NE Calgary AB, Canada T3J5H2

Website : www.calgaryinsurancequotes.com

HARPINDER SIDHU
(403) 404-3500

ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 29 ਦੰਬਰ 1909 ਨੂੰ ਅੰਬਾਲੇ ਕਲੈਕਟਰ ਦੇ ਘਰ ਬੰਬ ਫਟਿਆ। ਦਸੰਬਰ 1912 'ਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵਾਇਸਰਾਏ ਲਾਰਡ ਹਾਰਡਿੰਗ ਉਤੇ ਬੰਬ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, 17 ਮਈ 1913 ਨੂੰ ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਇਕ ਬੰਬ ਫਟਿਆ। ਪਿਛੋਂ 13 ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਉਤੇ ਇਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਿਆ ਅਤੇ 11 ਮਈ 1915 ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਅਮੀਰ ਚੰਦ, ਬਾਲ ਮੁਕੰਦ ਅਵਧ ਬਿਹਾਰੀ, ਬਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸ੍ਰੀ ਰਾਸ ਬਿਹਾਰੀ ਬੋਸ ਨਾ ਫੜਿਆ ਗਿਆ।

ਉਪਰ ਕਰਜ਼ਦੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਿੱਤ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗਏ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਸੂਝ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਰਾਜਸੀ ਸੂਝ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੜਪ ਹੋਰ ਵਧੀ। ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਛਪਣ ਅਤੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਜੁਲਾਈ 1909 ਨੂੰ ਨੌਸ਼ਹਿਰ ਇੰਡੀਅਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰੇ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰ ਵਿਲੀਅਮ ਕਰਜ਼ਨ ਵਾਲਿਲੀ ਉਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। 17 ਅਗਸਤ 1909 ਨੂੰ ਮਦਨ ਨਾਲ ਢੀਂਗਰੇ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ, "ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ 'ਚ 80 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਂ ਪਰਤੀ ਦੇ ਕਰਜ਼ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ।" ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਟੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਚੱਟਣ ਵਾਲੇ ਡਰਪੋਕ ਭਾਰਤੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਨਾਲ ਹਲੂਣੇ ਗਏ। ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਇਕ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਚਿਣਗ ਲਾਈ ਜਿਹੜੀ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ 1913 ਵਿਚ ਸਥਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਹੋਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਇਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪਰਚੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਉਤੇ ਸੀ-ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਪੁੱਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਮਿਹਨਤਾਨਾ-ਮੋਤ' ਹੋਵੇਗਾ। ਇਨਾਮ-ਸ਼ਹਾਦਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੈਨਸ਼ਨ ਅਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੰਮ ਦਾ ਖੇਤਰ-ਹਿੰਦੋਤਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ।" ਅਤੇ 'ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ-ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।" ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਰਨ ਗਏ 8000 ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਨਾਅਰੇ ਗੁੰਜਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਗਦਰ ਮਚਾਵਾਂਗੇ, ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਵਾਂਗੇ। 1913-1914 ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਉਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ/ਮੁਸਲਮਾਨ/ਸਿੱਖ ਸਭੇ ਸਨ। ਲਾਹੌਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਮੇਰਠ, ਭੋਪਾਲ, ਬਨਾਰਸ, ਆਗਰਾ, ਕਾਨਪੁਰ, ਅਲਾਹਾਬਾਦ, ਫੈਜ਼ਾਬਾਦ ਲਖਨਊ, ਮੁਲਤਾਨ, ਜਿਹਲਮ, ਕੋਹਾਟ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ, ਮਰਦਾਨ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਗਦਰ ਦੀ ਤਰੀਕ ਵੀ ਮਿਥੀ ਪਰ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਗਦਰਾਂ ਦੀ ਗਦਾਰੀ ਮਾਰ ਗਈ। ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਏ ਗਏ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚਲਾ ਕੇ ਫਾਂਸੀਆਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਰ ਇਹ ਸਿਦਕਵਾਨ ਯੋਧੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਮਿਥੇ ਬਣ ਗਏ। 1915 ਦਾ ਸਾਲ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਤੇ ਫਾਂਸੀਆਂ ਦਾ ਸਾਲ ਸੀ,

ਉਥੇ ਇਨਕਲਾਬ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀਆਂ ਕਹੁੰਬਲਾਂ ਫੱਟਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੀ ਸੀ। ਕਰਜ਼ਾਈ ਕਿਸਾਨੀ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਰਾਹ-ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ਾਬਰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਲੱਭ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਹਾਕਮ ਵੀ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਤਿੱਖੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ 1912 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਰ ਮਾਈਕਲ ਉਡਵਾਇਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਨਾਮ ਸੀ। ਮਈ 1913 ਵਿਚ ਵਾਇਸਰਾਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਇੰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਧਮਾਕੇਯੋਗ ਪਦਾਰਥ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਬੜੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।"

ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਪਿਛੋਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਪਸਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਬਚੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਸੀ। 1917 ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 124000 ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ 127000 ਹੋ ਗਈ। 1918 ਦੇ ਅਪਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ 21000 ਹੋਰ ਸਿਪਾਹੀ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਦੌਰ ਇਸ਼ਤ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਸਮਰਾਜੀ ਪਸਾਰ ਲਈ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਵੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ 'ਲਾਮ' ਭਾਵ ਜੰਗ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ। ਇਕ ਦੁਖਦਾਈ ਮੁਹਾਵਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੰਗਾਲੀ ਦੀ ਮਾਰੀ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਬਾਦੀ ਕੱਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਬਦਲ ਹੋਰ ਹੋ ਵੀ ਕੀ ਸੀ। ਉਡਵਾਇਰ ਨੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਇਹ ਆਧਾਰ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅਫ਼ਸਰ ਕਿੰਨੇ ਫੌਜੀ ਭਰਤੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਵਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜਾ ਪਿੰਡ ਫੌਜ 'ਚ ਘਟ ਭਰਤੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਜਿਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਫੌਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਸੁਖੇਰਾ ਰਾਹ ਸੀ, ਉਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਨਫ਼ਰਤ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰੰਡੇਪੇ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹਦੀ ਭਿਣਕ ਤੇ ਪੀੜਾ ਅਜੇ ਵੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ 'ਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਬਾਹ ਕਿਸਾਨੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਬੇਚੈਨੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਧਰ ਹਕੂਮਤੀ ਜ਼ਬਰੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਭਾਂਬੜ ਬਣਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਦਬਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਅਜਿਹੇ ਧੁਖੀ ਔਗ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ 10 ਦਸੰਬਰ 1917 ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਜੰਜ ਸਰ ਸਿਡਨੀ ਰੋ-ਰੌਲਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਕ 'ਸੈਡੀਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਦਾ ਗਠਨ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੁਲਾਈ 1918 'ਚ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਹਨੂੰ ਸੈਡੀਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਹਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਛਪਵਾਉਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਇਹਦੀ ਕਾਪੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ) ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਡਾਕੂ ਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਤੱਕ

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਿਲ ਜਿਹੜੇ 21 ਮਾਰਚ 1919 ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ 'ਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੀ, 'ਅਰਾਜਕਤਾ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜੁਮਾ ਐਕਟ 1919, ਜਿਹਨੂੰ ਰੌਲਟ ਐਕਟ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਕਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਇਕ ਮੱਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ, "ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ।" ਭਾਵ ਨਾ ਅਪੀਲ, ਨਾ ਦਲੀਲ ਨਾ ਵਕੀਲ।

ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ। 30

ਅਪ੍ਰੈਲ 1919 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮਕਾਜ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਬਦਲ ਕੇ 6 ਅਪ੍ਰੈਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਈ ਪਰ 30 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜਤਾਲ ਹੋਈ। ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਜਲੂਸ ਨਿਕਲੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਕਈ ਥਾਂ ਪੁਲਿਸ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਹੋਏ ਗੋਲੀਆਂ ਵੀ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਰਕਾਰੀ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਨਵਾਂ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿੱਖੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲ ਗਈ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਇਹ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਸੋ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਤਖ਼ਤਦਾਰੀ ਹਥਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਹਾਕਮ ਵਰਤਿਆ। ਰੌਲਟ ਐਕਟ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਇਕ ਸਾਰ ਵਿਰੋਧ ਸੀ ਜਿਹਨੇ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ

ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਗੋਰੀ ਚਮੜੀ ਵਿਰੁੱਧ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਦੌਰਾਨ ਸਾੜ ਭੂਕ ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਰੂਪ ਵੀ ਲਿਆ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਅਤੇ ਨਾਅਰੇ ਵੀ ਲੱਗੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਰੌਲਟ ਐਕਟ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਡਾਕਟਰ ਸੈਫ-ਉਦ ਦੀਨ ਕਿਚਲੂ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਕੀਲ ਜਿਹੜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਤਿਆਪਾਲ ਕਿਚਲੂ ਜਿਹੜੇ ਹਿੰਦੂ ਖਤਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੀ. ਏ. ਐਮ. ਬੀ. ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। (ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 28 'ਤੇ)

ਸੰਤਾਂ, ਬਾਬਿਆਂ, ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਤਾਂਤਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ

ਹਰਕਾਲ ਸੁਆਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਟੀਜ਼ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਹਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ-ਰਹਿਤ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਪੁਸ਼ਕਾ ਸੁਆਇਟੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਸੇਤੂ ਮਿਲਣ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੇਵ-ਪੁਸ਼ਕ, ਯੋਗੀ ਗੁਰੂ ਸਦਾਮੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ ਹਨ:

1. ਜਿਹੜਾ ਸੀਲਬੰਦ ਕਰੀਏ ਨੇਟ ਦੀ ਲੜੀ ਨੰਬਰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ
2. ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਕਰੀਏ ਨੇਟ ਦੀ ਠੀਕ ਨਕਲ ਪੇਂਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ,
3. ਜਿਹੜਾ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਅੰਗ 'ਤੇ ਅੱਧ ਮਿੰਟ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਜਲ ਨੰਗ ਪੈਰੀ ਖੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ,
4. ਅਜਿਹੀ ਵਸਤੂ ਜੋ ਆਸੀਂ ਮੰਗੀਏ, ਹਵਾ ਵਿੱਚੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ,
5. ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਮੋੜ ਦੇਵੇ।
6. ਟੈਲੀਪੈਥੀ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ,
7. ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਾਂ ਦੇਵੀ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਗੰਗਾ ਜਲ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰਾਖ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇੰਚ ਵਧਾ ਸਕੇ,
8. ਜਿਹੜਾ ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉੱਡ ਸਕੇ,
9. ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨਫ਼ਸ ਰੋਕ ਸਕੇ,
10. ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਪੈਦਲ ਤਰ ਸਕੇ,
11. ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਜਾ ਰਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ,
12. ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ 30 ਮਿੰਟ ਲਈ ਸਾਹ ਕਿਆ ਰੋਕ ਸਕੇ,
13. ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਦਿਲਾਚੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸੁੰਬੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰੇ,
14. ਪੁਨਫ-ਜਨਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲ ਸਕੇ,
15. ਅਜਿਹੀ ਆਤਮਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਤ ਨੂੰ ਹਾਬਰ ਕਰੇ ਜਿਸਦੀ ਫੋਟੋ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ,
16. ਫੋਟੋ ਖਿੱਚ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਤਮਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਤ ਫੋਟੋ ਤੋਂ ਅਲੱਖ ਹੋ ਸਕੇ,
17. ਜਿੰਦਗਾ ਲੰਗੇ ਯਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸਕੇ,
18. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਭਾਰ ਵਧਾ ਸਕੇ,
19. ਛਾਪੀ ਜਾਂ ਛਾਪਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਲੱਭ ਸਕੇ,
20. ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਥਾਯ ਜਾਂ ਪੈਟਰਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕੇ,
21. ਸਥਾਯ ਨੂੰ ਪੁਨ ਜਾਂ ਪੈਟਰਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕੇ,
22. ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਟਾ-ਰੇਂਡੇ ਅਤੇ ਪੁਨ ਦੇ ਫਿੰਟ ਆਦਿ ਡਿਗਿਟਾਂ ਜਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗ ਲੱਭਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹੱਥ ਸਿੱਧ ਕਰੇ,
23. ਕੋਈ ਜੋਤਿਸ਼ੀ ਦਾ ਹੱਥ-ਜਿੰਤਰਾ ਦਾ ਦਸ ਜਨਮ-ਪੱਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਿਣਤੀ, ਮਰਿਆਂ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇਸ਼ ਸਕਣ ਜਾਂ ਜਨਮ ਦਾ ਠੀਕ ਸਮਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਸਮੇਤ ਅਛਾੜਾਂ ਤੇ ਰੋਖਾਝਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਸਕਣ। ਇਸ ਵਿੱਚ 5 ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਗਲਤੀ ਮੁਆਫ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ

1. ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਸਾਡੀ ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਥੱਕੋਕ ਉਹ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਬੰਬੇਰ ਜਮਾਨਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਹ ਕਮਾ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ;
2. ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਮਾਨਤ ਦੇ ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;
3. ਜਮਾਨਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਵਿਅਕਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੌਕਰਤ ਦਿਨ ਤੇ ਪਰਖੇਗਾ;
4. ਜੇਕਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਪਰਖ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਮੁੰਢਲੀ ਪੜ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਜਮਾਨਤ ਜ਼ਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ;
5. ਜੇਕਰ ਆਦਮੀ ਮੁੰਢਲੀ ਪੜ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਪਰਖ ਸੁਝਾ ਕੇ ਕੋਈ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ;
6. ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਖਰੀ ਪੜ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਨਾਮ, ਸਮੇਤ ਜਮਾਨਤ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;
7. ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਖਾਂ, ਪੈਸਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਸੁਝਾ ਕੇ ਕੋਈ ਵੱਲੋਂ ਪੁਨ ਤਲੱਕ ਤੱਕ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਮਾਸਟਰ ਡਾਜਨ ਸਿੰਘ : 403-455-4220, ਪ੍ਰੋ: ਗੋਪਾਲ ਕਾਦੂਕੇ : 403-970-3588

ਡਾ. ਅਬਰਾਹਮ ਥੌਮਸ ਕਾਵੂਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਜਸਵੰਤ ਜੀਰਖ

ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਪਛੜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਕਾਵੂਰ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤਕਰੀਬਨ 95% ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਗਧੀ ਗੋੜ ਵਿਚ ਫਸੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤਰਕ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਈ, ਦਾ ਜਨਮ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ 1897 ਨੂੰ ਕੋਰਲਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਿਰੂਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਰੈਵ. ਕਾਵੂਰ ਇਕ ਗਿਰਜੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ। ਇਕ ਫਿਲਮ 'ਪੁਨਰ ਜਨਮ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਨੋ ਚਕਿਤਸਕ ਦਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਸੀ, ਦੇ ਮਹੁਰਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ : "ਅੱਜ ਤੋਂ 75 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕੋਰਲਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਭੂਮੀ ਵਿਖੇ ਸੀਰੀਆ ਦੇਇਕ ਇਸਾਈ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਇਕ ਇਸਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਭੂਗੋਲਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ ਘਟਨਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਨਾ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਕਾਬੂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਸੁਲੋਕਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਚੁਣ ਲਿਆ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁਢਲੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਕੂਲੋਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਡਾ. ਬਹਿਨਾਨ ਕਾਵੂਰ ਨਾਲ ਉਚ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਕਲਕੱਤੇ ਆ ਕੇ ਬੰਗਵਾਸੀ ਕਾਲਜ ਕਲਕੱਤਾ ਤੋਂ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।

ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਕਰਮਾਤ ਵਿਖਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਮਨੋਚਕਿਤਸਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਮਿਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੂਹਾਨੀ, ਦੈਵੀ ਜਾਂ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਫਰੋਬੀ/ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮਨੋਵਿਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਕਦੀ ਕੋਈ ਅਲੌਕਿਕ/ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਗੋਬੀ ਜਾਂ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਖੌਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਿਰਫ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜਾਂ ਸਨਸਨੀ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਨੇ ਦੋ ਸਾਲ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀ. ਐਮ. ਐਸ. ਕਾਲਜ ਕੋਟਿਆਮ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ। 1928 ਵਿਚ ਉਹ ਜਾਫ਼ਨਾ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਜਾਫ਼ਨਾ ਚਲੇਗਏ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਗਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਈਬਲ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਏ ਵਿਗਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਤੀਜਾ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚੋਂ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਨੂੰ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਮੁਸ਼ਕਰਾਕੇ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਵਧੀਆ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਠ ਗਿਆ ਹੈ।" 1943 ਵਿਚ ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਨੇ ਜਾਫ਼ਨਾ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਲਜ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਥਾਮਸ ਕਾਲਜ ਮਾਉਂਟ ਲਾਵੀਨੀਆ 'ਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ। 1959 ਵਿਚ ਉਹ ਬਰਸਟਨ ਕਾਲਜ ਕੋਲੰਬੋ ਤੋਂ ਸਾਇੰਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ।

ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੇ ਦੈਵੀ ਅਤੇ ਮਨੋ ਵਿਗਿਆਨਕ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕੀਤੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਲੋਂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭੂਠੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੂਠੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਪਹਾੜ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਸੀ।" ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਖੱਠਣਗੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਇਕਲੌਤੇ ਪੁੱਤਰ ਏਰੀਸ ਕਾਵੂਰ ਨੂੰ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਉਣ ਵਲੋਂ ਸੰਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਦ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਏਰੀਸ ਕਾਵੂਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੋਂ

ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਪਤਨੀ ਜੈਕਲਿਨ ਕਾਵੂਰ ਦੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਸੀ।

ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅੱਕਾ ਕਾਵੂਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ 1974 ਵਿਚ ਹੋਈ। ਮੌਤ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਸੁਲੋਕਾ ਦੀ ਕੋਲੰਬੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮੈਡੀਸਨ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਜਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨ ਆਦਿ ਜਾਂ ਫੁੱਲ ਪਾਉਣ ਆਦਿ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਜੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਉਥੋਂ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ 'ਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ : "ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅੱਕਾ ਕਾਵੂਰ, ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਜਾਂ 'ਰੂਹ' ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਬਗੈਰ ਚੱਲ ਵਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲਾਈ-ਲੱਗ ਲੋਕ ਫਿਕਰਾ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈਣ।" ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਦੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅੱਕਾ ਕਾਵੂਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਭਾਵੇਂ ਸੁਲੋਕਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਛਪੀ, ਪਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਨਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਕ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਪਾਦਰੀ ਦੀ ਰਾਏ ਕਰਕੇ ਨਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਹਰ ਨੰਗਾ ਕੀਤਾ।

ਭਾਵੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਸੱਚੀ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕੇ ਡਾਕਰੇ ਰੋਕਣ ਦੀਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੱਚ ਕਦੀ ਵੀ ਡੱਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਸਮਾਂ ਭਾਵੇਂ ਚਾਰ ਵਾਕ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗਲੈਲੀਓ, ਕਾਪਰ ਨਿਕਸ, ਬਰੂਨੋ ਤੇ ਅਲਬਰਟ ਆਇਨ ਸਟਾਈਨ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਜਲੀਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਹੀ

ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਪਰ ਅਖੀਰ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੋਜਕਾਰ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਅੱਗੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ਤਾਂ ਅਖੀਰ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰੀ ਵਸ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਦੇ ਖੁਦ ਮਾਲਕ ਬਣਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾੜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾੜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਇਥੋਂ ਦੇ ਗਲਤ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤੀਵਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਲੋਕ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਜਕੜ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸਕਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਜਕੜ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤਾਂ, ਦੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਗਲਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਭਿਆਲੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਲਈ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀਵਾਨ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡ ਲਗਾਤਾਰ ਖੇਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਧਰਮ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਦਥੋਲਕਰ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ ਪੰਸਾਰੇ ਨੂੰ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ

ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਡਾ. ਇਬਰਾਹਮ ਥਾਮਸ ਕਾਵੂਰ ਵਲੋਂ ਵਿਖਾਏ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬਾਹੀਕੀ ਨਾਲ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਅਤੇ ਧਸਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਹਾਰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਲੱਭ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬੇੜਾ ਬੰਨੇ ਲਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ

1. ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਉਹ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹੈ। 2. ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਲਾਈਲੱਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 3. ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਮੁਖਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਐਵੇਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਪਰੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਧਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਸੁਆਮੀਆਂ, ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ, ਤਾਂਤਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੈਲੰਜ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੱਦੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਰੱਖਿਆ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ। ਪਰ ਇਕ ਵੀ ਸਖਸ਼ ਉਸ ਵਲੋਂ ਰੱਖੇ ਇਨਾਮ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਨਹੀਂ ਕਿ "ਕੋਈ ਗੱਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਕਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।" "ਜੇ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਭੂਨੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉਪਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਕੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਨਫ਼ਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਲੀਗਾਂ 'ਤੇ ਤੋਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵੱਲ ਤੋਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਅਤੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚਦੇ ਹੋਏ ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਵਲੋਂ ਵਿਖਾਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਪਰਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣ। ਇਹੋ ਡਾ. ਕਾਵੂਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹੋ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ 18.9.1978 ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਵਿਛੜ ਗਏ ਸਨ।

ਸੁਆਲ-ਸਵਾਦ: 'ਇੰਡੀਆਜ਼ ਡੋਟਰ' ਦਾ ਤਸਦਦ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁੱਢਖਾਨਾ

ਦਲਜੀਤ ਅਮੀ

ਮੁਕੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਆਲ ਤਾਂ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸੁਆਲ ਅਜਿਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪੱਖ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਸੁਆਲ ਅਜਿਹੀ ਫਿਲਮ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਕਸ ਬਾਬਤ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਸੁਆਲ ਬੇਮਾਅਨਾ ਹੈ। ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਪਰ ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਇਹ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਕੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੇ ਕੀ ਮਾਅਨੇ ਹਨ? ਕੀ ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਮੁਕੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?

ਮੁਕੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਨਿਆਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ 2012 ਦੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਅਤੇ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਚੈਨਲਾਂ ਦਾ ਸੁਆਲ ਤਾਂ ਇੱਕ

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਚੈਨਲ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਬਲਾਤਕਾਰ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਆਵਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਆਲਮੀ ਦਰਸ਼ਕ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ 96 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਫ਼ਸੀਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਬਾਰੇ ਵੱਖਰੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲੰਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਤੋਂ ਮੁਕੇਸ਼ ਦੇ ਬਲਾਤਕਾਰ, ਔਰਤ, ਸਜ਼ਾ, ਇਨਸਾਫ਼, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੱਕ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ (ਦਰਅਸਲ ਮੁਲਾਕਾਤ) ਉਸ ਵਾਰਦਾਤ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਭਰੀ ਰੋਹ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ, ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ, ਬਲਾਤਕਾਰ-ਕਤਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਕਰੀਬੀ ਦੋਸਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਦੱਸਣ-ਦਿਖਾਉਣ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਕੀ ਹੈ? ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਨਿਆਰੀ ਥਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਚੈਨਲ ਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਸੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਾਲ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਰਗੇ

ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚਲੀ ਇੱਕ ਤੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਲੜੀ ਉਸ ਵਾਰਦਾਤ ਦਾ ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ ਸਮਝਣ ਦਾ ਤਰਦਦ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਬਣੀ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਖਾਮਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ 'ਇੰਡੀਆਜ਼

ਡੋਟਰ' ਕੁਝ ਅਣਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਰਾਹੀਂ ਫਿਲਮ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਲੇਖ ਦੀ ਤਰਜੀਹ 'ਇੰਡੀਆਜ਼ ਡੋਟਰ' ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਵਾਰਦਾਤ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਆਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੇਚੀਦਗੀ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਫਰਲਣ ਦੀ ਆਸ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਰਦਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਲਾਤਕਾਰ, ਔਰਤ ਦਾ ਰੁਤਬਾ, ਔਰਤ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ, ਸਮਾਜ ਦਾ ਮਰਦਾਵਾਂ ਖ਼ਾਸਾ, ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ, ਨਾਬਾਲਗ਼ ਦੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਰਗੇ ਮਸਲੇ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਨੀਲਫਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਝਾਰਖੰਡ ਦੀ ਸੋਨੀ ਸੋਰੀ ਅਤੇ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੀ ਮਨੋਰਮਾ ਤੱਕ ਦਾ ਪਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਅਤੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਅਹਿਮ ਮੰਨੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਮੋਕਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ੋਰ-ਜਬਰੀ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੇਚੀਦਗੀ ਦਾ ਆਲਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਜੀਦਾ ਧਿਰਾਂ ਇੱਕ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਹੌਲ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਲ-ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਭਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਨਿਚੜ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚੋਂ ਮਨਫੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਦਸ਼ਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰੁਤਬਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਵੀਂ ਸੋਚ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਵੱਡੇ ਸੁਆਲ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ 'ਵਿਦਵਾਨੀ ਜੁਗਲੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਖਾਰਜ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲੋਂ ਸੰਜੀਦਾ ਚਾਰਾਜੋਈ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਹੀ।

'ਇੰਡੀਆਜ਼ ਡੋਟਰ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਰਾਹੀਂ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਵਾਰਦਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਰਦਾਤ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ ਸਗੋਂ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਹੋਰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਮੱਧਵਰਗੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵਾਰਦਾਤ ਵਾਲੀ ਥਾਂ, ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕਸੂਰਵਾਰ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਖ਼ਾਸਾ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਸੁਆਲ ਮਾਅਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਸ ਦਾ ਵਕੀਲ ਮੁਲਜ਼ਮ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਇਸ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨਿਪਟਾਏ ਜਾਂਦੇ?

ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਬੇਬਾਕੀ ਦਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਰੂਰ ਰੁਝਾਨ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਸੰਜੀਦਾ ਜੀਅ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਹਿਲਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਰਦਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਸਲੀਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਮਰਦ ਹੈ ਜੋ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਸਲੀਕੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ 'ਸਰਵ-ਮਰਦ ਮਹਿਫਲਾਂ' ਜਾਂ 'ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲੋਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਇਕਬਾਲ ਜਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਦਾਅਵਿਆਂ' ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਗੁਰਬਤ ਮਾਰੇ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਕੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਦ ਤੱਕ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਦਾਵੀਂ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਤਰਬਾ ਸਪਸ਼ਟ ਉਘੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਮਹਿਜ਼ ਭੇਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਾਹ ਲੈਂਦੀ ਸੀਲ ਵਾਸਤ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ 'ਸ਼ਰਮ ਵਜੋਂ ਚੁੱਪ' ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸ਼ਰਤ ਬਣ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁਕੇਸ਼ ਇੱਕ ਪਿਰ ਦਾ ਬੁਲਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੋਚ ਪੱਖੋਂ ਕੋਈ ਝਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚਿਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਬੰਧ ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਬੇਬਾਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫ਼ਿਲਮ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਪੜਚੋਲੀਏ ਮੁਕੇਸ਼ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮਸ਼ਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਤਵੱਕੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੁਕੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਛੜਾਵੇ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸੁਲਤ ਚਵੇਂ। ਜਦੋਂ ਮੁਕੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਾਂ ਉੱਤੇ ਖ਼ਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਿਰ ਦਾ ਬੇਬੇਠ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਬੇਬਾਕੀ ਸਮਾਜਿਕ ਦੋਗਲੇਪਣ ਨੂੰ ਹੀ ਤਾਂ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ?

'ਇੰਡੀਆਂਜ਼ ਡੋਟਰ' ਵਿੱਚ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈ ਕੁੜੀ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਪਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕੋ ਸੋਚ ਹੇਠ ਦਰੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਾਰਦਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਲੋਕ ਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਾਰਕੁਨ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ, ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਡਾਕਟਰ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ, ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜੱਜ ਅਤੇ ਓਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮਾਰੀਆ ਮਿਸ਼ਰਾ ਉਸ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਦੀ ਸੋਚ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਰਦਾਵੇਂ ਦਾਬੇ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਮੰਦਭਾਗੀ ਵਾਰਦਾਤ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭਾ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ।" ਇਸੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕੜੀ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਚੈਨਲ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਮਾੜੇ ਅਕਸ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਜੋੜ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਖੜ੍ਹੀ ਪਿਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਭਗਤੀ ਵਾਲਾ ਖ਼ਾਸਾ ਉਘੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲਾਂ ਹਰ ਵਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਮਾੜਾ ਪੱਖ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਇਤਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ 'ਸੱਭਿਅਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾਂ' ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਅਦਾਰੇ ਅੱਖ-ਸੱਚ ਜਾਂ ਮਨਘੜਤ ਸੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਫ਼ਿਲਮ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਤੰਬੂਲਕ ਸੁਆਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਧੋਹ ਜਾਂ ਦੂਸ਼ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਮੁਕੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਦਲਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲ ਅਜਿਹੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਨਾਲੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਫ਼ਿਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਸਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁੱਚੜਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਗਈ।

ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਮੁਕੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪਸਰੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣੇ ਬਿਨਾਂ ਬਲਾਤਕਾਰ ਤੋਂ ਨਿਜ਼ਾਤ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਬੇਮਾਨੀ ਹੈ। ਮੁਕੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਹਕੀਕਤ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ੋਰ-ਜਬਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਦੇਖਣਾ-ਸੁਣਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਔਖਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਜ਼ੋਰ-ਜਬਰੀ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ-ਸੁਣੀ-ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫ਼ਿਲਮ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਹ ਔਖਾਂ ਵਿੱਚ ਔਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੇਸ਼ ਉਸ 'ਇੰਡੀਆਂਜ਼ ਡੋਟਰ' ਨੇ ਕੋਈ ਕਮਾਲ ਫ਼ਿਲਮ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣਾ ਪਰ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੁਕੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਬਲਾਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਕੇਸ਼ ਹੀ ਆਪਣੀ ਪਿਰ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਖੌਫ਼ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਆਪਣੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸੱਚ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸੱਚ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਠਗਰਾ ਕੇ ਕੋਈ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ ਦੀ ਔਰਤਵਾਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਬਾਬਤ ਸਮਝ ਉੱਤੇ ਸੁਆਲ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਸੁਆਲ ਮੁਕੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਪੁੱਛ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਕਿਸੇ ਕਲਾਕਾਰੀ ਜਾਂ ਮਿਆਰੀ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ੀ ਕਾਰਨ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਖੌਫ਼ ਦੇ ਬੇਬਾਕ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਗਵਾਹੀ ਵਜੋਂ ਤਾਂ ਜਾਣੀ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਘੱਟ ਦਾ ਤਸਦੱਦ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰੇਥਾਜ਼ਾਰ ਚੱਲਦੇ ਮਰਦਾਵੇਂ ਬੁੱਚੜਖ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਧ ਬਣ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਸਟਰ ਭਜਨ ਸਿੰਘ (ਕੈਲਗਰੀ)

ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਇਸੀਚ ਉਲੀਆਨੋਵ ਲੈਨਿਨ ਦਾ ਜਨਮ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ 1870 ਨੂੰ ਰੂਸ 'ਚ ਵੋਲਗਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸਿਮਰਿਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਪਿਤਾ ਇਲੀਆ ਨਿਕੋਲਾਏਵਿਚ ਉਲੀਆਨੋਵ ਤੇ ਮਾਂ ਮਰੀਆ ਆਲੈਕਸਾਦਰੋਵਨਾ ਦੇ ਘਰ ਛੇ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਆਈ. ਲੈਨਿਨ ਪੜ੍ਹਾਈ 'ਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ਨੱਚਣ ਟੱਪਣ, ਖੇਡਣ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਗਈ। ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਬੋਲਿਸ਼ਕੀ, ਚੇਰਨੋਵਿਕਸੀ, ਟਾਲਸਟਾਏ, ਗੋਗੋਲ, ਤੁਰਗਨੇਵ, ਪੁਸ਼ਕਿਨ ਆਦਿ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਵਾਚਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤਿਆਚਾਰੀ, ਜ਼ਾਰਸ਼ਾਹੀ ਹਕੂਮਤ ਜਾਲਮ ਭੂਮੀਪਤੀ, ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸੀ। ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਰਕ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇਖਕੇ ਲੈਨਿਨ ਨੂੰ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫ਼ਰਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਉਸਨੇ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਸਕੂਲ 'ਚੋਂ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਕਜ਼ਾਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਪਤ ਇਕੱਤਰਤਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। 17 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪੁਲਿਸ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਕਜ਼ਾਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਕੇ ਉਸਨੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਐਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅਮੀਰ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿਰਤੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਤਾਕਤਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਨਕਲਾਬੀ ਘੱਲ ਲੜਦਿਆਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਕਾਇਮ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਜ ਲਈ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਹੋਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਦਾ ਰੂਸੀ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ 'ਸਰਮਾਇਆ' ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ।

4 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ 8 ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਸਮਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ

ਵੀ. ਆਈ. ਲੈਨਿਨ

22 ਅਪ੍ਰੈਲ 1870-21 ਜਨਵਰੀ 1924

ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। 1893 ਵਿੱਚ ਲੈਨਿਨ ਘੱਲ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸੇਂਟ ਪੀਟਰਜ਼ਬਰਗ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ 'ਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕੱਪੜਾ ਮਿਲਾਂ ਦੇ 30,000 ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਸਫਲ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ। ਲੈਨਿਨ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਭੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਉਸਨੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਕਿਤਾਬ 'ਰੂਸ 'ਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਲਿਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਕਾਰਨ 1897 ਵਿੱਚ ਲੈਨਿਨ ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਜਲਾਵਤਨੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਜੇਲ੍ਹ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। 'ਘੱਲ ਦੀ ਲੀਰ' ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤਹਿਤ ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਮੰਗੋਤਰ ਕਰਪਸਕਾਯਾ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਜਲਾਵਤਨੀ ਦੌਰਾਨ ਲੈਨਿਨ ਨੇ 30 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਪੈਂਫਲਟ ਲਿਖੇ। ਖੁਫ਼ੀਆ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਫੁਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਹ ਗੁਪਤਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। 1902 'ਚ ਲੈਨਿਨ ਨੇ 'ਕੀ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਏ?' ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਸਹੀ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਾਲਸ਼ਵਿਕਾਂ ਤੇ ਜਥਰ ਵੀ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੂਪੋਸ਼ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲੈਨਿਨ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਗੰਭੀਰ ਸੇਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰ ਗਿਆ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਾੜੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਰਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਅਤੇ ਲਗਨ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ। ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਜ਼ਰਾਇਤ, ਸਨਅਤ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ, ਬਸਤੀਆਂ ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਾਰਕਸ ਏਂਗਲਜ਼ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। 'ਸਮਾਜਵਾਦ ਤੇ ਜੰਗ' ਅਤੇ 'ਸਮਾਜਵਾਦ, ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਉਚਿਤ ਪੜਾਅ' ਵਰਗੀਆਂ ਮਹਾਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲਿਖਤਾਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ 1917

'ਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 'ਇਕ ਪੁਰਖਾਸ਼ਾਹੀ ਮੁਰਦਾਬਾਦ', 'ਜੰਗ ਮੁਰਦਾਬਾਦ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਰੋਟੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੜਕਾਂ ਵਲ ਨਿਕਲੇ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸੱਚੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜ਼ਾਰਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਤਖਤਾ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ। ਅਕਤੂਬਰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨੇਤਾ ਲੈਨਿਨ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਝੁੱਗੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਲੈਨਿਨ ਨੇ 'ਰਾਜ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬ' ਨਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 'ਹਰ ਬਰਜੂਆ ਰਾਜ, ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਬਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਦਾ ਤਖਤਾ ਉਲਟਾ ਕੇ ਪੁੱਲੋਤਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ, ਫੀਤਾ-ਫੀਤਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਰਾਜ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਜਮਹੂਰੀ ਰਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਨ ਸਮੂਹ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।' ਇਸ ਸੋਧ ਹੇਠ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਭਰੇ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਹੇਠ ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲੈਨਿਨ ਸੰਸਾਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਆਗੂ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਆਪਣੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਨਿਮਰ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਕਾਰਨ ਲੈਨਿਨ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਸਾਥੀ ਰਹੇ। ਰੂਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਇਆ-ਕਲਪ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਫਿਰ ਕੰਮ 'ਚ ਜੁਟ ਜਾਂਦੇ। 21 ਜਨਵਰੀ 1924 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 6.50 ਤੇ ਲੈਨਿਨ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਨਾੜੀ ਫਟਣ ਕਾਰਨ ਸਾਥੋਂ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ 'ਚ ਸਦਾ ਨਲੀ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਭਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਐਸੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਗੁਆ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਿਰਕੱਢਵੀਂ ਸੀ। ਅੱਜ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਲੈਨਿਨ ਵਰਗੇ ਕੱਦਾਵਰ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਣ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਉਸਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੀ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਵਲ ਕਦਮ ਪੁੱਟ ਸਕੇਗੀ।

ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬੋਛਾੜ 'ਚ ਸਹਿਕ ਰਿਹਾ 'ਤਰਕ'

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਵਿਗਿਆਨ ਇੱਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਜਰਬੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਅਜ਼ਮਾਉਣ 'ਤੇ ਸਿੱਟੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਨਿੱਕਲਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਜਰਬੇ ਤਰਕ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਮਿੱਥ ਉੱਪਰ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਥਾਈਲ ਫੋਨ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਦੇਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕੀ ਵਿਗਿਆਨ ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ ਜਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਹੈ?' ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨ 'ਚ ਰੰਗੇ ਲੋਕ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਤੱਕ ਉੱਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਢਾਕਾ ਵਿਚ 27 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਮੁਲਕੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਮੂਲ ਦੇ ਇੱਕ ਬਲੋਗਰ ਅਵੀਜੀਤ ਰਾਏ (42) ਨੂੰ ਸ਼ਰੇਆਮ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਵੀਜੀਤ ਉੱਪਰ ਹੋਏ ਇਸ ਖ਼ੂਨੀ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਾਫਿਮਾ, ਦਾ ਅਹਿਮ ਵੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਈ ਅਵੀਜੀਤ ਰਾਏ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ 'ਮੁਕਤੋ-ਮੋਨਾ' ਯਾਨੀ ਅਜ਼ਾਦ ਮਨ ਨਾਂ ਦਾ ਬਲੋਗ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਉਪਰ ਉਹ ਸਾਇੰਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੇਖ ਲਿਖਦਾ ਅਤੇ ਧਰਮ, ਸਿਆਸਤ ਸਮੇਤ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਅਵੀਜੀਤ ਰਾਏ ਦੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ-ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹ ਹਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਸਤਿਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪਰਣਾਏ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ। ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਜਾਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਤਰਕ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਉਪਰ ਪਰਖਣਾ। ਤਰਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਰੇਆਮ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪੂਨੇ ਵਾਸੀ ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਦਭੋਲਕਰ ਨੂੰ 20 ਅਗਸਤ 2013 ਦੀ ਸਵੇਰ ਸੈਰ ਕਰਦਿਆਂ

ਕੁਝ ਅਣਪਛਾਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦਭੋਲਕਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ 'ਅੰਧ-ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਰਮੂਲਨ ਸਮਿਤੀ' ਨਾਂ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਜਥੇਬੰਦੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 'ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਜਾਦੂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ' ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਭੋਲਕਰ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਪਾਸ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਹੋਣ ਲਈ ਕੀ ਦਭੋਲਕਰ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਕੌਣ ਦੇਵੇਗਾ?

ਜਦੋਂ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ 7 ਜਨਵਰੀ 2015 ਨੂੰ 'ਸ਼ਾਰਲੀ-ਐਬਦੋ' ਨਾਮੀ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਵਜ਼ ਕੇ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕਾਰਟੂਨਿਸਟਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ 12 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੇਆਮ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਹਮਲੇ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਬਹਿਸ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਹਮਲੇ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। 'ਸ਼ਾਰਲੀ-ਐਬਦੋ' ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਰਟੂਨ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਛਾਪ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਕਾਰਟੂਨ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੁਸਲਿਮ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖੀ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਓਨਾ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਵਿਦਰੋਹੀ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੋਸ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਨਾਮ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ਜਾਂ ਕਰੀਏਟਿਵ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇੱਕੋ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਲਮ ਦਾ ਕਤਲ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ 'ਚੋਂ ਨਿੱਕਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਾਮਿਲ ਲੇਖਕ ਪੇਰੂਮਲ ਮੁਰਗਨ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਕਰਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ

ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਰੋਸ ਵੱਜੋਂ 'ਲੇਖਕ ਪੇਰੂਮਲ ਮੁਰਗਨ' ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਫੇਸਬੁਕ ਖ਼ਾਤੇ ਉਪਰ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਯਾਨੀ ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਰਚਨਾ ਨਾ ਲਿਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਰਚਾ ਵਾਪਿਸ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਰਗਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ 'ਨ ਪਾਰਟ ਵੂਮਨ' ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਕਰੜੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਨਾਵਲ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਨਾਵਲ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਦਕਿ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਰਚਨਾਵਲੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਾਤ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਿਣਨਯੋਗ ਕੰਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਦਭੋਲਕਰ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ 18 ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਗੂ ਗੋਬਿੰਦ ਪਾਨਸਰੇ ਨੂੰ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਅਣਪਛਾਤੇ ਮੋਟਰਸਾਇਕਲ ਸਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਤਲ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਰਿੰਦਰ ਦਭੋਲਕਰ ਵਾਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦ ਫੜਨ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੋਬਿੰਦ ਪਾਨਸਰੇ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰਕਵਾਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਸੀ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੇਆਮ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਕੀ ਹਨ? ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੋਸ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਵਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਅਤੇ ਤਰਕ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਸਥਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰੀਕਰਮਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਜਨਮਦਾਤਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਗੈਲੀਲਿਓ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੋਜ ਦੂਰਬੀਨ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰੀਕਰਮਾ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਤਸੱਦਦ ਗੈਲੀਲਿਓ ਨੂੰ ਵੀ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਚਾਰਲਸ ਡਾਰਵਿਨ 'ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਚਰਚ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਕਰੜਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਡਾਰਵਿਨ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰਵਜ ਹੀ ਬਾਂਦਰ ਹੋਣਗੇ ਸਾਡੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਬਦਲਨੇ ਪਏ।

ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਂ ਤਰਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬੱਸ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਹੀ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਚਾਹੇ ਉਹ ਅਵੀਜੀਤ ਰਾਏ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦਭੋਲਕਰ ਤੋਂ ਲੈ ਵਾਇਆ ਪੇਰੂਮਲ ਮੁਰਗਨ ਹੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆਂ ਗੋਬਿੰਦ ਪਾਨਸਰੇ ਹੋਣ। ਅਕਸਰ ਸੱਤਾ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਕਈ ਬਾਵਾਂ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਚ ਤਰਕ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ ਨਚਾਉਣ ਦੀ, ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕਰਨਾ

ACCOUNTANT

Corporate & Personal Business
Attends: CRA Audits and Appeals

SUKHDEV SINGH CPA, CGA

TEL: (905) 793-0909 FAX: (905)-450-2165
10-2084 STEELES AVE EAST, BRAMPTON, L6T 5A6
EMAIL: sukhdevcga@gmail.com

Gill Appliances & Heating Services
Residential, Commercial Service and Installation

24 Hour Service

Call: Surinder Gill
905.460.5544

Repair and Install duct, heating, humidifier, air conditioner, water heater, dish washer, dryer, stove, fridge

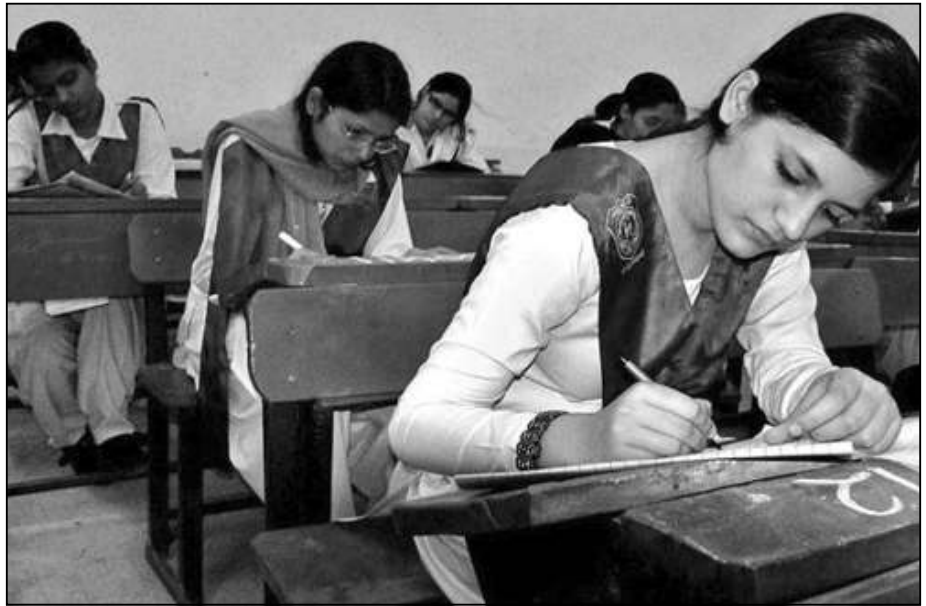
ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਸਹੱਤਵ

ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੇਹੱਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਡਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦਾ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਵਾਇਤੀ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸਮਾਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ, ਉਸਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਅਸਧਾਰਨ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ, ਇਹੀ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਸਮਾਜ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੁੱਢਲੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਹਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁੱਢਲੇ ਦੌਰ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰੂਸੀ ਚਿੰਤਕ ਅਲੈਕਸਾਂਦਰੋਵਿਚ ਸੁਖੋਮਲਿਨਸਕੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਚਪਨ ਅਸਲੀ, ਸਪੱਸ਼ਟ, ਸੱਚਾ, ਦੁਹਰਾਇਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਕੀ ਵਾਪਰਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਨੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਦੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕੀ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਵੱਡੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਿੱਥਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣੇਗਾ। ਉੱਥੇ ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਡਾਕਟਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਦੇ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਸਿੱਖੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਰਭ ਦੌਰਾਨ ਮਾਂ ਦਾ ਸੁਖੀ ਜਾਂ ਦੁਖੀ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤਣਾਅ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਸਕ ਉਲਝਣਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗਰਭ ਦੌਰਾਨ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਕਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਜਾਂ ਕਿੰਨੀ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਐਕਸਰੇ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸੋਚਾਂ-ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਆਦਿ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਾਠ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਉਸਦੇ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਖਸੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਮਸਲੇ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਜਾਂ ਬੁਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇੱਕ ਭਰੂਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਸ ਜੇੜੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਬੱਚਾ ਜੰਮਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ- ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਹੀ ਉਹਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਹ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਆਵੇਗਾ, ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਤੈਅ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਘਰੇਲੂ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤੁਪਕੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਸਵੱਛਤਾ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ ਲੀਓ ਤਾਲਸਤਾਏ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਉੱਕਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪੰਜਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਤਰਕ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਆਚਰਣ ਲਈ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨਤੋਨ ਸੇਮਿਉਨੋਵਿਚ ਮਕਾਰੈਨਕੋ ਵੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਉਹਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਬੋਧਿਕ ਘਾਲਣਾ ਕਿਵੇਂ ਸੋਖੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੀ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਉੱਚ-ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਆਦਿ, ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਗਿਆਨ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ, ਟੁੱਟਵੀਆਂ ਅਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਤੱਟਵੱਟ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੰਮੇ-ਦਾਅ

ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮਤੀਅਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕੀਏ।

ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦਮ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ, ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੁਝ ਮੁੱਢਲੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅੱਛਾ-ਖਾਸਾ ਖ਼ਜਾਨਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ-ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਣਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਾਰੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਇਹ ਸੰਪਰਕ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਭਾਵ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਆਨ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਹੁੰਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਮਿਡ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ੈਲੀ ਜਾਂ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਇਸ ਮੂਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾ ਹਾਸਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸ਼ਕਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਤੱਤ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਹਰ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ, ਖੁਦ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਗਰ ਹਥਿਆਰ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਰ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹਰਕਤ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਨੂੰ, ਗਿਆਨ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਧੀ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੁਝ-ਕੁ-ਦਿਆਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਓਪਰੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕੁੱਛੜ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕਣ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੜ ਮਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਣ 'ਤੇ ਝੱਟ ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਬੱਚਾ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦਾ

ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਰੂਣ ਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਧੜਕਨ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਡੂੰਘੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਰੋਂਦਾ ਬੱਚਾ ਬਾਪੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨੀ ਉਹੀ ਧੜਕਨ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਟਿਕ ਕੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪਾ-ਪਾ' ਜਾਂ 'ਮਾਂ' ਕਹਿਣਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਰਦਮ ਉਸਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ, ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹੀ ਸੋਝ ਸ਼ਬਦ ਉਹਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪਾ-ਪਾ' ਅਤੇ 'ਮਾਂ' ਕਹਿਣਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਬੱਚਾ ਮੁੱਢਲਾ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਵਾਕਈ ਆਪਣੇ ਆਸ-ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਅਤੇ ਵਜੂਦ ਰੱਖਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਕੀ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਤੁਰਨ-ਬੋਲਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਸੱਚ ਅਤੇ ਤੱਥ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਹਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਰਿੜਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਤੋਂ ਦੋ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਡਿੱਗਣ ਅਤੇ ਸੱਟਾਂ-ਫੇਟਾਂ ਦੇ ਅਣਬੱਕ ਦੁਹਰਾਓ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦਾ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਐਨਾ ਅਚੰਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ, ਨਕਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਖੋਡਣ-ਕੁੱਦਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ ਅਜਾਈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ

ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੰਮੇ ਦਾਅ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਹ ਅੱਧੇ-ਅਧੂਰੇ ਅਣਖਿੱਝ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਉਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪੈਂਨ ਫੜ ਕੇ ਓ, ਅ, ਲਿਖਣ ਤੱਕ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਖ਼ੁਬਸੂਰਤ ਚਿੱਤਰ-ਮੂਰਤ ਵਾਹੁਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਦ-ਬ-ਖ਼ੁਦ ਰੋਜ਼ਮੁੱਕਾ ਦੇ ਅਥਾਹ-ਅਣਬੱਕ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਚੇਤ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਖੁਦ ਚਮਚਾ ਫੜਕੇ ਖਾਣ ਦੀ ਜਿੰਦ ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੱਥ-ਕਲਾ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਉਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਡਣ-ਖੋਡਣ, ਪਰੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ-ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ, ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਨ ਉਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਲਈ ਅਸਧਾਰਨ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਦਾਇਰਾ ਜਿੰਨਾ ਮੋਕਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਨ੍ਹੇ ਹੀ ਘੱਟ ਸ਼ਰਮਾਕਲ, ਮਿਲਣਸਾਰ, ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲੀਏ ਅਤੇ ਨਿੱਘੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸੀਮਤ ਸਮਾਜਿਕ ਦਾਇਰੇ ਵਾਲੇ ਇਕਹਿਰੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕਹਿਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤਪੁਣਾ, ਜਿੱਦੀਪੁਣਾ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਵਰਗੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਜਿਆਦਾ ਲੱਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਣ 'ਤੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਗਿਆਨ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਾਹਲੀ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਅਮੂਰਤ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਕਾਉਂ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ। ਬੱਚਾ ਦਸ ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਲਣੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਦਸ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੋਲਣ ਦੇ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਅਥਾਸ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ

ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗਣਿਤ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਸ ਤੱਕ ਬੋਲਣਾ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਫੜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਅਮੂਰਤ ਗਿਆਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਖਮਲਿੰਗਕੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ, ਤੱਤ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਨ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੁਝ ਅਤੇ ਨਿਰਧ-ਪਰਧ ਦੀ ਥਾਂ, ਯਾਦ ਨੂੰ ਦੇਣਾ, ਉਹ ਉਣਤਾਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖੁੰਢਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਉਹਦੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਣਿਤ-ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਕਾਉ ਅਤੇ ਨੀਰਸ ਵਿਗਿਆਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀ ਨਿਰੋਲ ਦਿਮਾਗੀ ਕਸਰਤ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਹੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਬਲਵਾਨ ਸੋਮਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ, ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਉਹ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਸਿਰਜਣ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਿਥਲਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਖੋਜੀਪਣਾ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਉਸਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਤੰਤੂ ਪੁਣਾਲੀ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਪਰਵਾਹ ਤੋਂ ਵਿਰਥੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਲੂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਂ ਭਾਰੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਚਿੰਤਕ ਜਾਨੁਸਜ ਕੋਰਸਜ਼ਾਕ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗਣਨਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਰਜੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਉੱਤੇ ਦੁੱਖ ਮਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਘੋੜੇ ਜਾਂ ਮੁਰਗੇ ਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ ਹੋਵੇ, ਮਾੜੀ ਹੋਣੀ ਕਾਰਨ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਤਿਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਉਹਦੇ ਹਾਣੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੱਥਰਾਂ ਅਤੇ ਕੋਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਭਰਾ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨੇਦੋਲਤੀਏ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਹਦੇ ਲਈ ਓਪਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਆਤਮਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿਕ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਾਦੂਈ ਤਾਕਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਰਕ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਇੱਛਾ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤਾਂਹੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਬਲਵਾਨ ਸੋਮਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਫ. ਅ. ਦਿਸਤਰਵੇਗ ਨੇ ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭੈੜਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸੱਚਾਈਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭਣਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਆਪਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਸਾਡੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਗਰਕ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਹੁਤ

ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਚੌਤਰਫੇ ਨੈਤਿਕ ਨਿਘਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜੀਬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ, ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਆਲਮ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਚਾਰ ਦੇ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਰਿਕਾਰਡ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਹਰ ਸਧਾਰਨ ਤੋਂ ਸਧਾਰਨ ਬੰਦਾ ਵੀ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕਿਉਂ, ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਜਿੰਨਾ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੱਧ ਕੁਸ਼ਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੀਨਗੀਆਂ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਬਣੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਹੀਜ਼ ਨਾਲ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਬੰਦਾ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਉਚਾ ਉੱਠਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬੈਠਾ ਕਿਉਂ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਸ ਸਾਲ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਨੈਤਿਕ ਹੀ ਕਿਉਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸਰੋਕਾਰ ਉਹਦੇ ਦੇਸ਼ਭੈ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਕਿਉਂ ਹਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਉਹ ਦੇ ਲਈ ਮਹਿਜ਼ ਨੰਬਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਿਉਂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਅਨੈਤਿਕ ਵਿਹਾਰਾਂ ਦੀ ਚੀਰਫਾੜ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਪੇੜ ਨੱਪਣੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਲੋੜ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ, ਇੱਕ ਖੋਜੀ, ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹੁਨਰਮੰਦ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਕ-ਆਰਥਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਕੇ ਸਿਲੇਬਸ ਤੈਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਲਿਤਾੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਘੋੜੇ ਦੀਆਂ ਔਨਕਾਂ' ਲਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੋਂ ਉਹਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਰੁਚੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਝਪਟ ਹੀ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਲੰਗੜੀ-ਲੂਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਅਜੀਬੋ-ਗਰੀਬ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ 'ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਤਾਲਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਦਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਜ਼ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ।

ਦੂਸਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਤੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਅਧਿਆਪਕ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਆਬਰਕਾਰ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹਨ, ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਕਰਨਾ ਜਿਸਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣਾ ਕਿ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਸ਼ੁੱਠ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ, ਗਲਤ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘੁਮੰਡੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਤਾ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਦਿਓ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣਾ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸ਼ੁੱਠ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦਿਮਾਗ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਣ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਜਿੱਤਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ-

ਉਦੋਂ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੋਰ ਡੂੰਘੇਰਾ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਂਝਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਜੋ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਲੋੜ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਕੇ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਘੁਮੰਡ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ-ਭਾਵਨਾ ਭਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਦਿਆਲੂ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਜੋ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਨੈਤਿਕ ਭਾਵਨਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ੈਲੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪਾਉਣ-ਖੁਣੋਂ ਹੀ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਦਰਅਸਲ ਪੂਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਲੈਣ ਨਾਲ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਖ਼ਮੀ ਵਿਗਾੜਾਂ ਦੀ ਭੇਂਟ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਕਿ ਬੱਚਾ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਪੈਨਸਲਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਗਰਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਤੱਕ ਦੱਤ ਸਿੱਧੀ ਸ਼ੁਮੂਲੀਅਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਪੱਕੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੇਡ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਕੋਟਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਡੇ ਖੇਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚਲੇ ਲੇਅਰ ਤੇ ਕੁਰਕੇ ਸਾਡੇ ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਜ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਜਗਾ ਸਕਦੇ। ਅੱਜ ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਭਾਵਕ ਨੇੜਤਾ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ੈਮ-ਗੁਮਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚੌਲ (ਜਿਹੜੇ ਉਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖਾਂਦੇ ਹਨ) ਇੱਕ ਪੌਦੇ ਦਾ ਫਲ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ-ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਨਾਲ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਂਝਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਜੋ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਲੋੜ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਕੇ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਘੁਮੰਡ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ-ਭਾਵਨਾ ਭਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਦਿਆਲੂ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਜੋ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਨੈਤਿਕ ਭਾਵਨਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ੈਲੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪਾਉਣ-ਖੁਣੋਂ ਹੀ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਦਰਅਸਲ ਪੂਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਲੈਣ ਨਾਲ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਖ਼ਮੀ ਵਿਗਾੜਾਂ ਦੀ ਭੇਂਟ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਕਿ ਬੱਚਾ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਪੈਨਸਲਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਗਰਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਤੱਕ ਦੱਤ ਸਿੱਧੀ ਸ਼ੁਮੂਲੀਅਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਪੱਕੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੇਡ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਕੋਟਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਡੇ ਖੇਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚਲੇ ਲੇਅਰ ਤੇ ਕੁਰਕੇ ਸਾਡੇ ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਜ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਜਗਾ ਸਕਦੇ। ਅੱਜ ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਭਾਵਕ ਨੇੜਤਾ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ੈਮ-ਗੁਮਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ, ਵੱਧ ਸਿਲੇਬਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਵਰਗੀ ਚੀਜ਼ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਸਿਲੇਬਸ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਲਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਖੋਹ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਪੜ੍ਹਾਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਪਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਉਮਰ-ਵਰਗ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਵੇ ਕਿ ਉਸਨੇ ਚੋਣੀ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾਂ ਸੋਣਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾਂ ਖੇਡਣਾ-ਕੁੱਦਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਨਾਂ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ? ਦੂਸਰੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਪੀੜਤ, ਰੂਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੁਖਮਲਿੰਗਕੀ ਦੁਆਰਾ ਕਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਓਨੀ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਵਾਪਸ ਮੋੜਨਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੇ

ਰਿਟਾ. ਹੈਡ ਮਾਸਟਰ ਸ਼ਿਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ

ਪਿੰਡ ਨਡਾਲੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਮਾ. ਸ਼ਿਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਘਾਣਾ (ਕਪੂਰਥਲਾ) ਤੋਂ ਬਤੌਰ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ 1997 'ਚ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਕੈਲਗਰੀ ਵਿਖੇ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਨ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਈ, ਉਥੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਛੇ ਖਿਡਾਰੀ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਸਰਗਰਮ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਜਮਹੂਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਧਿਆਪਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ। ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਬੋਲੋਂ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠਕੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ, ਸਪਸ਼ਟ ਸਮਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਪਿਆਰੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਨਾ ਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇ ਐਸਾ ਘੋਰਿਆ ਕਿ ਉਹ 24 ਮਾਰਚ 3 ਵਜੇ ਪੀਠਰ ਲੈਂਜ਼ ਕੈਲਗਰੀ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਕੈਲਗਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾ. ਸ਼ਿਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਹਨ ਮਾਨ ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ ਮਾ. ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਘਾਟਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ, ਬੇਟਾ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਦੁੱਖ ਦੀ ਇਸ ਘੜੀ 'ਚ ਸਰੀਰ ਹਾਂ ਅਦਾਰਾ 'ਸਿੰਘ ਵਿਰਸਾ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਚਰਨ ਪਰਹਾਰ ਅਤੇ ਅਦਾਰਾ 'ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਟਰਾਂਟੋ ਨੇਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

Brampton registers its protest on Bill C-51/March 14

Shamshad Elahee Shams

Bramptonians expressed their deep anguish over proposed Bill C-51 and resolved to fight tooth and nail until this Bill is not withdrawn by the conservative Harper Government. They gathered at the office of local conservative MP Parm Gill's office in Brampton at the call given by Communist Party of Canada. They were also joined by North American Rationalist Society Ontario, Indo-Canadian Worker's Association, Environment and Human Right Activist etc.

March 14 was declared a National Action Day to oppose Harper Gov't's bid to pass the draconian bill C-51 by a Coalition for Peace, that include left and democratic forces, civil society, legal community etc throughout Canada. Speaking on this occasion; Leader of the Communist Party Ontario Liz Rowley told the gathering that CPC was the first political party to oppose this bill outside the parliament where as NDP remained tight lipped for complete

20 days on this issue and castigated NDP for their stand on C-51 as they made it clear not to repeal this ACT in case they came in power. She said, every Canadian is protected by a habeas corpus that police cannot arrest anyone unless they convinced a judicial authority but C-51 will removed this hard earned habeas corpus once it become a law. She reminded the act of police atrocities during 1960s, 1970s when they came after political, trade union activists and notoriously burnt barns in Quebec. Now, Harper

Government creating an atmosphere of fear amongst Canadian and proposed this bill C-51 in the name of saving Canadians but in fact, their intent is to muzzle all democratic, civil rights, human rights, environmentalist, and aboriginal leaders. She lauded the lone voice of opposition in the parliament Elizabeth May of Green Party. She called upon all like minded people to accentuate their fight against this anti people act and advised them to educate masses on this issue, write email/letter to local MP/MPP, phone them so that

Harper Govt know that people are really against his politics of fear. She said, Canadian will never accept a police state, we know it and sure that Harper Govt would also know it. They want to win next election on this regressive politics but people will give a befitting reply to the Tories in next election.

Dr. Baljinder Sekhon, President of North American Rationalist Society said, freedom, liberty can never be compromised in any democratic country and expressed his apprehensions, that once C-51 came in force, Canada will become a Police State. Canadians will lose their hard earned democracy if Harper Government was allowed to make it a law. He reminded his experience of India, when Indian State turned Punjab province into a Police State and State machinery literally repressed civil and democratic rights of civilians in the name of fighting terrorism. He said, that his society will not sit silently and work hard in his community to educate them to protect human rights.

Surjit Sahota, Secretary of Indo Canadian Workers Association came down heavily on the Conservative Harper government since they are now trying to control Canadians by dictating them code of conduct. It's a democratic right of any individual as what she or he has to wear? Surjit Sahota was referring to the latest remark of Harper when he suggested that certain community should not wear Hijab during citizenship oath ceremony. Sahota reiterated that ICWA has always been active to educate masses on issues of public interest and shall do its best to lead them in fight against this notorious bill C-51.

Wilfred Szczesny successfully conducted the proceedings of this event which was participated by environmental, human rights activist. More than 50 people showed up to the protest venue in very unexpected chilling weather. They also shouted slogans for about two hours, Down Down Bill C-51.

Why We All Need to Care About the Strike at York University

Navneet Aujla

The current strike at York University is a huge inconvenience for students and completely unnecessary. I know that's what a lot of us are thinking. But believe it or not, what the TAs and contract faculty are complaining about is directly linked to your quality of life and future working conditions no matter what job you're working in right now, or what job you'd eventually like to get. This is because the working conditions of graduate students and contract faculty represent a trend that is occurring all across Ontario. This trend is that of employers replacing permanent workers with temporary workers. This is beneficial for the employer because it means that they can hire and fire workers at will, pay temporary workers significantly less than permanent workers and also deny them access to the majority of benefits that are provided to permanent workers. Being a temporary worker can put one in a very difficult position. Not only are temporary workers often paid relatively little, but they live a life

of instability in which they constantly have to seek new work and face the stresses of not knowing if they will have work in the next coming months or years. This is not just occurring in low-paying jobs, but also in high-paying jobs such as professors. What students particularly need to remember is that this is the reality of the labour market that they are soon looking to enter. Additionally, as many anxious students have already noticed, an undergraduate degree no longer remains a guarantee of finding a secure and well-paying job. More students are looking to graduate school as a way of increasing their chances of finding "good jobs." But if the very professors that are supposed to have the ideal jobs after investing years and years into university education find that their jobs are no longer secure, then it means that the rest of us need to seriously reconsider our future work conditions as well.

At York specifically, the number of permanent or tenure positions has decreased and the university is increasingly putting professors on contract to teach.

This means that each year they are put on contract and each year they do not know how many classes they will get the next year, what classes they will get, or if they will even get any classes at all. Further, many of these highly qualified professors must teach at multiple universities in order to secure enough work. This also affects the quality of education that students receive. With professors who constantly change classes and who are worried about the security of their job, they are unable to put in the same time and effort into teaching a class that a permanent employee would be

able to. Additionally, Teaching Assistants (TAs) are also being used more and more as they are especially low-paid in comparison to professors. These TAs, who are also graduate students with an immense workload of their own, are barely paid enough to meet the living wage. Many are forced to find other jobs and that places a lot of stress on the TA and affects their education. It also affects the quality of education that their students receive. Graduate students do important work both in terms of delivering education but also in terms of their research which is important to recognize. Additionally, they

face rising tuition rates as well.

As such, although this strike places students in a difficult position, it is important to recognize that the issue of insecure work, also known as precarious work, is one that is significant for all of us. For students, these are the conditions they have to look forward to once they graduate and enter the labour market. Ontario in particular is leading the way in Canada in terms of a rise in temporary and precarious work. In fact, in Ontario over 600,000 people were employed through temporary employment agencies alone in 2013. So as many students are complaining about this strike, it is important to remember that many people they know, including their parents, are already facing these precarious conditions in their own work, and that they may find themselves in the same place very soon. If we don't support the TAs and contract faculty in this strike, we're only making it one step easier for the government and employers to make the rest of our jobs just as insecure, if not more.

ਜਮਹੂਰੀ-ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ

ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਕਲੋਨੀ (ਤਾਜਪੁਰ ਰੋਡ) ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਟੈਕਸਟਾਈਲ-ਹੌਜ਼ਰੀ ਕਾਮਗਾਰ ਯੂਨੀਅਨ, ਪੰਜਾਬ; ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ; ਕਾਰਖਾਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ, ਪੰਜਾਬ; ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ (ਲਲਕਾਰ) ਅਤੇ ਬਿਗੁਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਸਤਾ ਵੱਲੋਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਕਿਰਤੀਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਉਸਾਰ ਕੇ ਜੁਝਾਰੂ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਮਹਾਨ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਅਤੇ ਰਾਜਗੁਰੂ ਦੀ 84ਵੀਂ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਉੱਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਕਟੌਤੀਆਂ ਜਾਰੀ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਬਰੀ ਖੋਹਕੇ ਦੇਸੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਘੋਰ ਲੋਕ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਕਚਲਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਖੋਹੇ ਜਾਣ, ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਪਾਈ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤਾਕਤਾਂ ਵੀ ਵਧੇ ਸਰਗਰਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਫਾਸੀਵਾਦ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੱਧਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀ ਸੋਢੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ-ਨਿਜੀਕਰਨ-ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤਾਕਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਭੂਤਰ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਖਾਸਕਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਭੇਡੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ ਹਮਲੇ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਏ ਹਨ।

ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੰਗਿਆਂ-ਕਤਲੇਆਮਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਘੋਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁੱਝ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਵੀ ਘੋਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਤ ਅਧਾਰਤ ਦਾਬਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜੂ.ਪੀ.-ਬਿਧਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਨਫਰਤ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭੋਰਿਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਭੜਕਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਪੁਲਿਸ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਇੱਕਮੁੱਠਤਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਸੰਨ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ, ਗੁਜਰਾਤ- 2002 ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ, ਓਡੀਸ਼ਾ-2007-08 ਇਸਾਈਆਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਸਮੇਤ ਸਭਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਤਲੇਆਮਾਂ ਅਤੇ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੀ ਦੰਗਿਆਂ-ਕਤਲੇਆਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕਮੁੱਠ ਤਾਕਤ ਹੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ

ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਅਤੇ ਰਾਜਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇਸ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ

ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤਾਕਤਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਤਿੱਖੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਫਾਸੀਵਾਦ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ, ਜਮਹੂਰੀ, ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ, ਇਨਸਾਫ਼-ਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਹਿਟਲਰ-ਮੁਸੋਲਨੀ ਦੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਔਲਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਅੱਖੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਾਰੀਆਂ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਰਤੀਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ ਦੇ

ਆਰਥਿਕ-ਸਮਾਜਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਉਸਰੀ ਜੁਝਾਰੂ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਹੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਧਰਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਦੋਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਨਾ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਮਾਤੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਿਗੁਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਸਤਾ ਦੇ ਆਗੂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ, ਟੈਕਸਟਾਈਲ-ਹੌਜ਼ਰੀ ਕਾਮਗਾਰ ਯੂਨੀਅਨ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਵਿੰਦਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ (ਲਲਕਾਰ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਫਿਦਰਪਾਲ, ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਦੇ ਆਗੂ ਕੁਲਵਿੰਦਰ, ਇਸਤਰੀ ਮੁਕਤੀ ਲੀਗ ਦੀ ਆਗੂ ਨਮਿਤਾ ਨੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਮੰਚ ਸੋਚਾਲਨ ਕਾਰਖਾਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰ

ਯੂਨੀਅਨ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਖਵਿੰਦਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹਰਜ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਧੀਆ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ ਮੈਲਡਰ ਐਂਡ ਸਟੀਲ ਵਰਕਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨੇ ਵੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮੰਚ, ਦਸਤਕ ਦੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ, ਗਵਿੰਸ਼, ਗੁਰਮੀਤ ਲੱਕੀ, ਕੁਲਦੀਪ ਆਦਿ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤ-ਸੋਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਨਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ-ਅਗਾਂਹਵਧੂ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਿਤਾਬਾਂ-ਪੋਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਵੀ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ

ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਨੁਕੜ ਸਭਾਵਾਂ, ਪੈਦਲ/ਸਾਇਕਲ ਮੈਟਰੋਪਾਲਿਟਨ ਮਾਰਚ, ਘਰ-ਘਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲਿਆ ਪੰਜਾਬ-ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਪਰਚਾ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੋਸਟਰ ਲਾਏ ਗਏ ਸ਼ਹਿਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ 'ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ' ਵੀ ਦੁਬਾਰਕੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਾਪਕੇ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਐਡਹਾਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਰੈਗੂਲਰ

ਬੈਰੋਪਟਨ: 27 ਮਾਰਚ 2015 ਨੂੰ, ਅਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਸੀਨੀਅਰਜ਼ ਕਲੱਬ ਦੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋਈ ਗੰਗਾਮੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਏ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਅਯੋਜਿਨ ਲਈ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵਰਗੇ ਦੇ ਸਿਰ ਕੱਢ 4 ਮੁਅਜਜ਼ ਸੰਜਣ ਸਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸੰਚਾਲਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੀਡੀਆ ਗਰੁਪ ਦੇ ਸੀ ਓ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਜੀ ਸਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਾਰਧਾ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਲੇਖਕ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਪਾਂਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਜੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਨਾਮੀਨਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਫਾਰਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਬਿਓਰੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਕ ਹਫਤੇ ਮਗਰੋਂ ਤਨੀਜੇ ਦੇਣੇ ਸਨ। 14 ਨਾਮਯਦਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਨੰਬਰਾਂ ਵਾਲੇ 7 ਬੰਦੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੱਖੜਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਤਲਸੀਲ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 15 ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਬਿਓਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਕਾਪੀ

ਸਭ ਕਲੱਬਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਿਓਰੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਅਰੰਭ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵੀ ਸੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਜਦ ਸ਼ਾਰਧਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਚੋਣ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅਗੇ ਤੋਰਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਰਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਟੀਮ ਐਡੀ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਾਧੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਂਗੇ ਜਹੋ ਕੰਮ ਜੋ ਪਿਛਲੇ 40 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ, ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਾਜੂਦਾ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸਮਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਜਵਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੇ 30 ਵਧ ਵਧ ਗਰੁਪਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਤਵਾਰੀਖੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਜਵਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਸਥਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਥਿਆਉਣ ਦੀ ਤਾੜ ਵਿਚ ਇਹ ਉਪਰ ਘੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਐਂਗੇ ਜਹੋ ਸੰਜਣ ਅਮੂਨ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹੋਰਾਨੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਭਰੀ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਜਣ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਤਰਜ

ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਸਭਾ ਦੇ ਕੁਨਵੀਨਰ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੜਿੰਗ ਨੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਹਥ ਖੜੇ ਕਰਵਾਏ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ੂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦਸਖਤ ਕੀਤਾ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦੇਣਾ ਅਵੱਜ਼ਕ ਹੈ। ਇਕਾ ਦੁਕਾ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਪਰੰਤ, ਤਕਰੀਬਨ ਟੋਟਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਮਤਾ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਭਵਾਕਮ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਗਲੇ 2 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਰੈਗੂਲਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੁਝੜ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਗਜੀਤਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਕੈਪਟਨ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਜੇਮਜ਼ ਪੋਟਰ ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਮਤੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦਿਤੇ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਫੋਟੋ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 905 794 7882 ਅਤੇ ਬੜਿੰਗ 905 913 2775

85th martyrdom day of Shaheed-E-Ajam Bhagat Singh

On the 85th martyrdom day of Shaheed-E-Ajam Bhagat Singh, Rajguru, Sukhdev, paying revolutionary tribute to the martyrs, Jan Sangharsh Manch Haryana and Shaheed Bhagat Singh Disha Manch organised a public meeting and a march in memory of these martyrs in Kurukshetra city. Raising the slogans of 'Inqulab Jindabad', 'Raise the banner of ideology of Bhagat Singh', 'Long live socialist revolution', march passed through the main streets of Kurukshetra city. Public meeting organised in the memory of these martyrs was presided over by Sh. Phool Singh Gautam, state president of Jan Sangharsh Manch Haryana. Paying revolutionary tribute to the martyrs he said that mission of these martyrs was to establish socialist democracy that is why in the very name of their organisation [HSRA] they included the word 'socialist'. They had declared that 'Revolution' means the present order of things which is based on manifest injustice must change. Their aim was to end the social system which is based on the exploitation of man by man. Today nothing has changed only the whites have gone and the working class of country is forced to live a miserable life. The British rule is replaced by the capitalist class rule. The real tribute to these martyrs is to struggle and organise the force for changing the present social order and the youth will have to come forward for it specially.

Speaking as the main

speaker, National convener of Shaheed Bhagat Singh Disha Manch, Shyam Sunder said that today the biggest challenge before us is that all organisations and leaders are claiming themselves to be the successors and followers of Bhagat Singh but are unsuccessful in understanding his ideology. Irony is that Bhagat Singh lies in the hearts of people yet the principles and thoughts of Bhagat Singh are far from the common masses. Bhagat Singh is presented before the people as a patriot in the conventional form. His patriotism was for the proletariat class of country and not for the exploiting class. He was a leader of working class and not a patriot in conventional form. Bhagat Singh is a symbol of Indian socialist revolution. It was Bhagat Singh and his organisation (HSRA) who first time raised the slogan of 'Inqulab Zindabad' on Indian land. Today communalism and casteism can only be combated on the basis of an organisation built on the ideology of Bhagat Singh. People will have to raise the banner of revolution, youth

will have to spread the message of Bhagat Singh to the far corners of the country and they will have to awaken the people.

Addressing the gathering Samtamulak Mahila Sangthan co-convener Ms. Chander Rekha said that the plight of women have gone bad to worse. The recent incidents like that of Ranaghat in West Bengal and Rohtak Nirbhya case in Haryana have shown the reality of government claims regarding women empowerment and safety. Women will have to come forward and struggle for the establishment of socialist democracy.

Kavita Vidrohi, State Convener Students Organisation for Social Democracy criticising the Haryana Government said that it was the hard struggle of JanSangharsh Manch Haryana and its ally organisations that 23 March was got declared as a holiday in Haryana. But even now when it is a declared holiday, Haryana government has declared the practical exams of students on 23 March. In this way on one hand

government is disrespecting the martyrs on the other hand the opportunity for the students to remember these martyrs is snatched away. She also demanded that ideology of Bhagat Singh should become the part of B.Ed. syllabus as the ideology of Mahatma Gandhi and Tagore is already there. She appealed the student community to know the ideology of Bhagat Singh, Rajguru and Sukhdev and struggle in the light of that.

In the memorial meeting Nirman Karya Mzdoor Mistri Union president Karnail Singh said that all the government schemes made in the name of development of poor have not gone beyond papers. The poor people are compelled to live in a hell like situation. They will have to answer the exploiting

class with their organisational force. Maruti Suzuki workers Union president Ram Niwas and Kurukshetra University Daily Wages Employees Union leader Meena also addressed the meeting and paid their tributes to martyrs.

Tribute was also paid to revolutionary poet Avtaar Singh Paash on his martyrdom day by reciting his poems. At the memorial meeting a new edition of book containing important articles of Bhagat Singh published by Ekta Prakashan Hisar got released. With revolutionary songs and slogans the memorial meeting ended with determination to speed up the mass struggle on the basis of ideology of Bhagat Singh.

Kavita Vidrohi
Jan Sangharsh Manch Haryana

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ

ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ

ਪੰਜਾਬੀ ਰੰਗਮੰਚ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਐਕਟਰ, ਰਾਈਟਰ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਐਕਟਰ ਸੋਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਡਰਾਮੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ

ਸਮਾਂ : 2.00 ਸ਼ਾਮ
ਸਥਾਨ : Auditorium, The Manitoba Museum,
190 Rupert Ave
ਦਿਨ : ਐਤਵਾਰ, 5 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2015

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ:

ਹਰਨੇਕ ਧਾਲੀਵਾਲ 488-6960 ਜਾਂ ਜਗਮੋਹਨ ਢੁੱਡੀਕੇ 421-1523

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਅਤੇ ਕਲਚਰਲ

Complete account of the brutal lathi charge on workers outside Delhi Secretariat on the orders of Kejriwal Government on March 25, 2015.

We Won't Give In! We Won't Give UP!

I Abhinav Sinha
(Editor, 'Mazdoor Bigul'
and 'Muktrikami Chhatron-
yuvaon ka Aahwan', Writer of
blog 'Red Polemique' and
Research Scholar in History
Department, Delhi
University)

On 25th March, we witnessed one of the most brutal, probably the most brutal lathi charge on workers in Delhi in at least last 2 decades. It is noteworthy that this lathi-charge was ordered directly by Arvind Kejriwal, as some Police personnel casually mentioned when I was in Police custody. It might seem surprising to some people because formally the Delhi Police is under the Central Government. However, when I asked this question to the Police, they told me that for day-to-day law and order maintenance, the Police is obliged to follow the directives from the CM of Delhi, unless and until it is in contradiction with some directive/order of the Central Government. The AAP government is now in a fix as it cannot fulfill the promises made to the working class of Delhi. And the working class of Delhi has been refusing to forget the promises made to them by the AAP and Arvind Kejriwal. As is known, on February 17, the students of School of Open Learning, DU went in sizeable numbers to submit their memorandum to the CM. Again, on March 3, hundreds of DMRC contract employees went to submit their memorandum to the Kejriwal government and were lathi-charged.

?From the beginning of this month, various workers' organizations, unions, women's organizations, student and youth organizations have been running 'WADA NA TODO ABHIYAN', which aims at reminding and then compelling the Kejriwal government to fulfill its promises to the working poor of Delhi, like the abolition of contract system in perennial nature of work, free education till class 12th, filling 55 thousand vacant seats in the Delhi government, recruiting 17 thousand new teachers, making all the housekeepers and contract teachers as

permanent, etc. The Kejriwal government and the Police administration had already been intimidated about the demonstration of 25th March and the Police had not given any prior prohibitory order. However, what happened on 25th March was horrendous and as I was part of the activists who were attacked, threatened and arrested by the Police, I would like to give an account of what happened on March 25, why did scores of workers, women and students go to the Delhi Secretariat, what treatment was meted out to them and how the majority of the mainstream media channels and newspapers conveniently blacked out the brutal repression of workers, women and students.

Why did thousands of workers, women and student go to the Delhi Secretariat on March 25?

As mentioned earlier, a number of workers' organizations have been running 'Wada Na Todo Abhiyan' for last one month in Delhi to remind Arvind Kejriwal of the promises he and his party made to the working people of Delhi. These promises include the abolition of contract system on work of perennial nature; filling 55 thousand vacant posts of Delhi government; recruiting 17 thousand new teachers and making the contract teachers as permanent; making all contract safai karamcharis as permanent; making school education till 12th free; these are the promises that could be fulfilled immediately. We know it will take time to build houses for all jhuggi dwellers; however, a roadmap must be presented before the people of Delhi. Similarly, we know that providing 20 new colleges will take time; however, Mr. Kejriwal had told the media that some individuals have donated land for two colleges and he must tell now where are those lands and when is the state government going to start the construction of these colleges. It is not as if Kejriwal government did not fulfill any of its promises. It fulfilled the promises made to

the factory owners and shopkeepers of Delhi immediately! And what did he do for the contract workers? Nothing, except a sham interim order pertaining to contract workers in the government departments only, which ordered that no contract employee in government departments/corporations shall be terminated till further notice. However, newspapers reported a few days later that dozens of home guards were terminated just a few days after this sham interim order! That simply means that the interim order was just a facade to fool the contract workers in the government departments and people of Delhi at large. These are the factors that led to a suspicion among the working people of Delhi and consequently various trade unions, women's organizations, student organizations began to think about a campaign to remind Mr. Kejriwal of the promises made to the common working people of Delhi.

?Consequently, Wada Na Todo Abhiyan (WNTA) was initiated on March 3 with a demonstration of contract workers of DMRC. At the same day, the Kejriwal government was informally informed about the demonstration of 25th March and later an official intimation was given to the Police administration. The Police did not give any prior prohibitory notice to the organizers before the demonstration. However, as soon as the demonstrators reached Kisan Ghat, they were

arbitrarily told to leave! The police refused to allow them to submit their memorandum and charter of demands to the Government, which is their fundamental constitutional right, i.e., the right to be heard, the right to peacefully assemble and the right to express.

What really happened on March 25?

Around 1:30 PM, nearly 3500 people had gathered at the Kisan Ghat. RAF and CRPF had been deployed there right since the morning. Consequently, the workers moved peacefully towards the Delhi Secretariat in the form of a procession. They were stopped at the first barricade and the police told them to go away. The protesters insisted on seeing a government representative and submit their memorandum to them. The protesters tried to move towards the Delhi Secretariat. Then the police without any further warning started a brutal lathi-charge and began to chase protesters. Some women workers and activists were seriously injured in this first round of lathi-charge and hundreds of workers were chased away by the Police. However, a large number of workers stayed at the barricade and started their 'Mazdoor Satyagraha' on the spot. Though, the police succeeded to chase away a number of workers, yet, almost 1300 workers were still there and they continued their satyagraha. Almost 700 contract teachers

were at the other side of the Secretariat, who had come to join this demonstration. They were not allowed by the police to join the demonstration. So they continued their protest at the other side of the Secretariat. The organizers repeatedly asked the Police officers to let them go to the Secretariat and submit their memorandum. The Police flatly refused. Then the organizers reminded the police that it is their constitutional right to give their memorandum and the government is obliged to accept the memorandum. Still, the police did not let the protesters go to the Secretariat and submit their memorandum. The workers after waiting for almost one and a half hours gave an ultimatum of half an hour to the Police before trying to move towards the Secretariat again. When the Police did not let them go to the Secretariat to submit their memorandum after half an hour, then the police again started lathi charge. This time it was even more brutal.

?I have been active in the student movement and working class movement of Delhi for last 16 years and I can certainly say that I have not seen such Police brutality in Delhi against any demonstration. Women workers and activists and the workers' leaders were especially targeted. Male police personnel brutally beat up women, dragged them on streets by their hair, tore their clothes, molested them and harassed them. It was absolutely shocking to see how several police personnel

were holding and beating women workers and activists. Some of the women activists were beaten till the lathis broke or the women fainted. Tear gas was used on the workers. Hundreds of workers lied down on the ground to continue their peaceful Satyagraha. However, the police continued to brutally beat them. Finally, the workers tried to continue their protest at the Rajghat but the Police and RAF continued to hunt them down. 18 activists and workers were arrested by the Police including me. One of my comrades, Anant, a young activist was beaten brutally even after being taken in custody in front of me. The police abused him in the worst way. Similar treatment was meted out to other activists and workers in custody. Almost all of the persons taken in custody were injured and some of them were seriously injured.

Four women activists Shivani, Varsha, Varuni and Vrishali were taken into custody and particularly targeted. Vrishali's fingers got fractured, Varsha's legs were brutally attacked, Shivani was attacked repeatedly on the back by several police personnel and also sustained a head injury and Varuni also was brutally beaten up.. The extent of injuries can be gauged by the fact that Varuni and Varsha had to be admitted again to the Aruna Asaf Ali Hospital on 27th March, when they were out on bail. Women activists were constantly abused by the police. The police

personnel hurled sexist remarks and abuses on the women activists, that I cannot mention here. It was part of the old conventional strategy of the Police to crush the dignity of the activists and protesters.

The 13 arrested male activists were also injured and five of them were seriously injured. However, they were made to wait, two of them bleeding, for more than 8 hours for medical treatment. During our stay in the Police station, we were repeatedly told by a number of police personnel that the order to lathi charge the protesters was given directly from the CM's office. Also, the intent of the Police was clear from the very beginning: to brutalize the protesters. They told us that the plan was to teach a lesson.

The next day four women comrades were granted bail and 13 male activists were granted conditional bail for 2 days. The IP Estate Police station was asked to verify the addresses of the sureties. The police was demanding 14 days police custody for the arrested activists. The intent of the administration is clear: brutalizing the activists again. The police is constantly trying to arrest us again and slap false charges on us. As is the convention of the police administration now, anyone who raises their voice against the injustice perpetrated by the system is branded as "Maoists", "Naxalite", "terrorists", etc. In this case too,

this intent of the police is clear. This only shows how Indian capitalist democracy functions. Especially in the times of political and economic crisis, it can only survive by stifling any kind of resistance from the working people of India against the naked brutality of the system. The events of 25th March stands witness to this fact.

What happens next?

It is a common mistake of the rulers to assume that brutalizing the struggling women, workers and students would silence the voices of dissent. They commit this mistake again and again. Here too, they are grossly mistaken. The police brutality of March 25 was an attempt of the Kejriwal Government to convey a message to the working poor of Delhi and this message was simply this: if you raise your voice against the betrayal of the Kejriwal Government against the poor of Delhi, you will be dealt with in the most brutal fashion. Our wounds are still fresh, many of us have swollen legs, fractured fingers, head injuries and with every move we can feel the pain. However, our resolve to fight against this injustice and expose the slimy fraud that is Arvind Kejriwal and his AAP has become even stronger.

The trade unions, women organizations and student organizations and thousands of workers have refused to give up. They have refused to give in. They are already running

exposure campaigns around Delhi, though most of their activists are still injured and some of us can barely walk. Kejriwal government has committed a disgusting betrayal against the working people of Delhi who had reposed a lot of faith in AAP. The working people of Delhi will not forgive the fraud committed by the Aam Admi Party. I think the Fascism of Aam Aadmi Party is even more dangerous than the mainstream Fascist party like the BJP, at least in the short run, and I myself witnessed it on March 25! And there is a reason for it: just like small capital is much more exploitative and oppressive as compared to big capital at least immediately, similarly, the regime of small capital is much more oppressive as compared to regime of big capital, at least in the short run! And the AAP government represents the right-wing populist dictatorship of small capital, of course, with a shadow of jingoistic Fascism. This fact has been clearly demonstrated by the events of 25th March.

Apparently enough, Kejriwal is scared and has run out of ideas and that is why his government is resorting to such measures that are exposing him and his party completely. He knows that he cannot fulfill the promises made to the working poor of the Delhi, especially, abolition of contract system on perennial nature work because if he even tries to do so, he will lose his social and economic base among the traders, factory owners, contractors and petty middlemen of Delhi. This is the peculiarity of AAP's agenda: it is an aggregative agenda (a ostensibly class collaborationist agenda) which ostensibly includes the demands of petty traders, contractors, rich shopkeepers, middlemen and other sections professional/self-employed petty bourgeoisie as well as jhuggi-dwellers, workers, etc. It can not fulfill all the demands mentioned in the agenda, because the demands of these disparate social groups are diametrically opposite. The real partisanship of the AAP is with the petty bourgeoisie and the bourgeoisie of Delhi which is already apparent in the one-and-a-half-month rule of AAP. AAP actually and politically

belongs to these parasitic neo-rich classes. The rhetoric of 'aam admi' was just to make good of the opportunity created by the complete disillusionment of the people with the Congress and the BJP. This rhetoric was useful as long as the elections were there. As soon as, the people voted for the AAP en masse, in the absence of any alternative, the real ugly Fascist face of Arvind Kejriwal has become exposed.

Even internally, the AAP politics has been exposed due to the current dog-eat-dog fight for power between the Kejriwal faction and the Yadav faction. This is not to say that had Yadav faction been at the helm of affairs, things would have been any different for the working class of Delhi. This ugly inner fight only shows the real character of AAP and helps a lot of people realize that AAP is not an alternative and it is no more different from the parties like the Congress, BJP, SP, BSP, CPM, etc. Particularly, the workers of Delhi are understanding this truth. That is the reason why the workers of Hedgewar Hospital spontaneously went on strike against the police brutality and the Kejriwal government on the evening of March 25 itself. Anger is simmering among the DMRC workers, contract workers of other hospitals, contract teachers, jhuggi-dwellers and the poor students and unemployed youth of Delhi. The working class of Delhi has begun to organize to win their rights and oblige the Kejriwal government to fulfill its promises; the desperate attempt of the Kejriwal government to repress the workers will definitely backfire.

Workers', students' and women organizations have begun their exposure campaign in different working class and poorer neighbourhoods of Delhi. If the AAP government fails to fulfill its promises made to the working poor of Delhi and fails to apologize the disgusting and barbaric attack on thousands of women, workers and students of Delhi, it will face a boycott from the working poor of Delhi. Each and every of the wounds inflicted on us, the workers, women and youth of Delhi on March 25 will prove to be a fatal mistake of the present government.

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਸੈਮਿਅਲ ਜੌਹਨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਬਰੈਂਪਟਨ: (ਡਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ) ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਓਨਟਾਰੀਓ, ਵਲੋਂ ਬੀਤੇ ਐਤਵਾਰ ਰੰਗ ਮੰਚ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਪਹਿਚਾਣੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਸੈਮਿਅਲ ਜੌਹਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਪਲੇਕ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਆਰਟਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਲੇਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸੈਮਿਅਲ ਨੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਰੌਚਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਨੀ ਮੈਂਬਰ ਬਲਦੇਵ ਰਹਿਪਾ ਨੇ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਸ: ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਅਧੂਰੇ ਰਹਿ ਗਏ ਕਾਰਜ, ਇੱਕ ਚੰਗੇ, ਲੁੱਟ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਣੀ ਮਧੁਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਇੰਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਡਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ ਨੇ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਨੇਡਾ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸ: ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਬਾਰੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਦਨਾਮ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਂਦੇ ਅਗਰਿਜ ਪੁਲਸੀਏ ਵਿਲੀਅਮ ਹੋਪਕਿੰਨਸਨ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਜਨਵਰੀ 1915 ਵਿਚ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ।

ਸੈਮਿਅਲ ਜੌਹਨ ਨੇ ਅਪਣੀ ਗਲਬਾਤ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਰੰਗ ਮੰਚ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਔਕੜਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੇ ਸਬਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਰੌਚਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੰਗੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨੁਕੜ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਟ ਸਾਥੀ ਵੀ ਅਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਖਤਮ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਅਪਣੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਰਫ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਆਏ ਸਨ, ਮੁੰਬਈ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਉਥੇ ਉਹ ਗਰੀਬ ਝੁਗੀ ਝੋਪੜੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਕਾਰ ਬਣਾ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਾਟਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਉਹ ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਸਖਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਫੀਸ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਸਿਰਫ ਚਾਹ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰਹੱਸਲਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ, ਜਦ ਚਕਰ ਆਉਣ ਤੇ ਡਿੰਗ ਪਏ ਤਦ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੁਵਾਰਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੰਬਈ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਵਸਤ ਦੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ। ਸੈਮਿਅਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜੁਟਾਈ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਨ ਵਿਹਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਟੀਮ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨੌਕੜ ਨਾਟਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਪਣੀ ਗਲਬਾਤ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਸੈਮਿਅਲ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਨਾਏ ਗਏ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਰਟਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਇੱਥੋਂ ਕਨੇਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਲੋਂ 29 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਬਰੈਂਪਟਨ ਦੇ ਪੀਅਰਸਨ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ 'ਜੂਨ' ਡਰਾਮਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਬਲਦੇਵ ਰਹਿਪਾ (416 881 7202) ਜਾਂ ਡਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ (905 781 1197) ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

SINGH & PARTNERS LAW OFFICE

Barristers, Solicitors and Notary Public

Our law group practices in

IMMIGRATION
Applications for Family Class and APPEALS,
Skilled Workers, Investors,
Refugee Claims

REAL ESTATE
Buying and Selling
Commercial and Residential
Land Development
Condominium Projects
WILLS & ESTATE
CRIMINAL LAW

SMALL BUSINESS
Buying and Selling
Franchises, Shareholder
Agreements and Incorporations

**FORMATION OF
PUBLIC COMPANIES**

PERSONAL INJURY (Car Accident Claims) NO LEGAL FEES UNTIL RECOVERY

Our clients include small businesses, public companies, builders, land developers, charitable organizations and individuals.
We donate part of our fees to Alberta Children Hospital.

* Experienced lawyers, caring, confidential * Free Initial Consultation
* Reasonable fees * Weekend & Evening Appointments (available upon request)

FOR ALL YOUR REAL ESTATE NEEDS

Contact Long time trusted name in the community

HARCHARAN SINGH PARHAR

* RESIDENTIAL

* BUSINESS

* LAND

* COMMERCIAL

* INDUSTRIAL

* INVESTMENT

403-681-8689

www.parharrealty.com

hp8689@gmail.com

ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

- * Free no obligation evaluation
- * Full time commitment
- * Assistance to arrange best mortgage rates

urban
REALTY

1A-4101 19 ST N.E., CALGARY, AB T2E 6X8
Ph: 403-590-2233 Fax: 403-776-1942

Avon Accounting & Tax Services

ਆਪਣੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਹਿਚਾਣੇ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ ਕੋਲੋਂ ਵਾਜਿਬ ਰੋਟ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਜਨਿਸ ਜਾਂ ਪਰਸਨਲ ਟੈਕਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲੋ ਜਾਂ ਫੋਨ ਕਰੋ।

ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀਕ ਮੈਂਡ 'ਤੇ ਦੀ ਉਪਲਬਧ

Personal Tax Returns (T1)
Self Employed
Taxi Business

Corporate Tax Returns (T2)
GST/Payrolls/ROE
WCB Returns

Tax Planning & Advisory Services

Weekends/Evenings Services also available.

Tel. : 403-479-4220, 403-561-9011
pandher_2004@yahoo.com or singhh73@gmail.com

STARLINE PAINTING

Residential • Commercial • Industrial

- Water • Metal • Exterior
- Interior • Spray Painting
- Office Painting • Drywall Fixing

ਘਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਵੇ ਦੁਕਾਨ ਅਸੀਂ ਸਾਨ

ਚਾਪਾਈਏ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ

Call For FREE Estimate

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਪੇਂਟਿੰਗ ਲਈ 20 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹਰਜੀਤ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ

416.230.4000 • 647.409.1092

www.STARLANEPAINTING.com

FOR ALL YOUR REAL ESTATE NEEDS

Contact Long time trusted name in the community

Gurbachan Singh Brar

* RESIDENTIAL

* BUSINESS

* LAND

* COMMERCIAL

* INDUSTRIAL

* INVESTMENT

403-470-2628

gsbrar@gsbrar.com

www.gsbrar.com

ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

- * Free no obligation evaluation
- * Full time commitment
- * Assistance to arrange best mortgage rates

urban
REALTY

1A-4101 19 ST N.E., CALGARY, AB T2E 6X8
Ph: 403-590-2233 Fax: 403-776-1942

ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਥਾੜ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਦੇ ਨਾਟਕ

ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅੱਜਲਾ

“ਤੂੰ ਮੱਘਦਾ ਰਹੀਂ ਵੇ ਸੂਰਜਾ ਕੰਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ, ਮਾਂ ਧਰਤੀਏ ਨੀ ਤੇਰੀ ਗੋਦ ਨੂੰ ਚੰਨ ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਸਿਰਜਕ ਤੇ ਲੋਕ ਗਾਇਕ ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖਤਾ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਿਰਜੀ, ਲੋਕਾਂ 'ਚੋਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿਦੀ ਹੈ ਜੋ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲੀਆਂ 'ਚ ਚਾਨਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਖੇਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਚਾਨਣ ਬਖੇਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਇਕ ਉਭਰਦਾ ਨਾਟਕਾਰ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਹੈ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ। ਸੈਮੂਅਲ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ-ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੇ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੈਮੂਅਲ ਜਿਥੇ ਇਕ ਵਧੀਆ ਅਦਾਕਾਰ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਇਕ ਵਧੀਆ ਫ਼ਿਲਮ ਐਕਟਰ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਨਾਟਕ ਖੇਡ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ

ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਲਿਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਕੰਬਲੀ ਵਿਛਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਰ ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਬੋਝੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਟੇ, ਦਾਣੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਕੁਝਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਖਰਚੇ ਚਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੈਮੂਅਲ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੈਨੇਡਾ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਆਪਦੇ ਇਕ ਪਾਤਰੀ ਨਾਟਕ 'ਜੂਠ' ਦੇ ਸਫਲ ਸ਼ੋਅ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਈ ਕਈ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਕ ਦੇ ਹਰ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣਾ 'ਕਿਰਤੀ' ਨਾਟਕ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੈਮੂਅਲ ਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਉਸਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀ ਝਲਕ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਵੀ ਇਥੇ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨਾਟਕ ਦੇ ਡਾਇਲਾਗ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀ ਸਿਖਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਭਰੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਚਲਣਾ ਪਿਆ। ਕਈ

ਕਈ ਦਿਨ ਭੁੱਖਿਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਬਣਦਾ ਗਿਆ। ਨਾਟਕਕਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਚੋਣਕ ਬਚਪਨ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉਸਦੇ ਮਨ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਹੋ ਰਹੇ ਇਕ ਨਾਟਕ ਦੇ ਇਸ ਸੀਨ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਆਪਣੇ ਗਰੀਬ ਨੌਕਰ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਲੋੜਵੰਦ ਦੇ ਘਰੋਂ ਉਥਲੇ ਆਂਡੇ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਨੌਕਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਆਂਡੇ ਸਵਾਦ ਤਾਂ ਬੜੇ ਹੋਣੇ ਨੇ ਤੇ ਅਫਸਰ ਹਾਂ 'ਚ ਸਿਰ ਮਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਂਡਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪਲੇਟ ਸਫਾ ਚੱਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਪਲੇਟ ਵਾਪਸ ਦੇ ਕੇ ਆਉਣ ਲਈ ਆਰਡਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਪਲੇਟ ਮੋੜਨ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਨੌਕਰ ਉਸ ਖਾਲੀ ਪਲੇਟ ਨੂੰ ਚੱਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਆਂਡੇ ਸਵਾਦ ਤਾਂ ਬੜੇ ਸੀ। ਇਸ ਸੀਨ ਨੇ ਸੈਮੂਅਲ

ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਖਲਬਲੀ ਜਿਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਹ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਪਾੜਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੈਮੂਅਲ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਹੀ ਬਣੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਕੋਹੜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਨਾਟਕ ਸਮਾਜ 'ਚ ਕੋਈ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸਿ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇਗਾ। ਸੈਮੂਅਲ ਦਾ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਚਮਕ ਚਮਕ ਆਪਣੇ ਸਤੋਂ ਤੋਂ ਭਟਕਾ ਸਕੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜਿਆਂ 'ਚ ਰੰਗ-ਮੰਚ

ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕੋਨੀ ਕਤਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਕਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੈਮੂਅਲ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜਿਆਂ 'ਚ ਨਾਟਕ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵੱਧ ਸਕੂਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗਲਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ। ਸੈਮੂਅਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਿੰਦੇ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਤਮੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲੋਕ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਦਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾ ਰੱਖਣ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ 'ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਕਈ ਨਾਟਕਕਾਰ ਤਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਸਾਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਥੇ ਆਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

STAR TUTORING
MATH & SCIENCE
GRADE 6 TO 12
ONTARIO CERTIFIED TEACHER
 Punjabi Classes Also Available
647-891-8500

GALAXY Freightline inc.
www.galaxyfreightline.com

Hiring Drivers/Owners/Operators

We Offer:

- * Competitive Salary
- * Fuel Cards
- * Late Model Equipment
- * NewPay Package
- * On Site Maintenance Facility
- * Extra Drops and Pickups Paid
- * Guaranteed Miles Per Month
- * Guaranteed Home Time

We Require:

- * 2 Years Experience
- * Clean Current Abstract
- * Ability to Cross Border
- * Positive, Professional Attitude

For:

- * GTA
- * ON-QC
- * ON-MB-AB-BC
- * USA

TEL: 1-877-251-5299
 FAX: 416-644-8882
 EMAIL: dispatch@galaxyfreightline.com
 * 1580 Britannia Road East * Mississauga * ON * L4W 1J2

1996 ਤੋਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਤਜਰਬਾਨੀ ਕਰਦਾ ਮਾਸਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ...

ਸਿੱਖ ਵਿਰਸਾ

ਸਾਡਾ ਵਿਰਸਾ

Ph: 403-250-8898 Fax: 403-250-8825

24 ਘੰਟੇ ਆਨ ਲਾਈਨ
ਰੇਡੀਓ ਸਾਂਝ
www.radiosanjh.com

Website : www.sikhvirsa.com, Email : virsa@sikhvirsa.com

GILL **OPEN 7 DAYS A WEEK**
Truck & Trailer Repair and Mobile Service
 Cell: 416.312.4707
 Tel: 905.458.3455
 Fax: 905.458.3456

04 Blair Dr.
 Brampton, ON
 L6P 2X5
 gilltruckandtrailer@yahoo.com

Inderjit Gill
 Heavy Duty Truck & Trailer Mechanic

AVTAR SINGH KAMBOJ
 Real Estate Representative
Dir: 416-319-9830
 Email: akamboj@trebnet.com

Sutton
 Residential, Commercial & Investment

SUTTON-ROYAL REALTY BROKERAGE
 45 Woodbine Downs Blvd., #3
 Toronto, Ontario M9W 6N5
Bu: 416-748-7800 Fax: 416-674-1662

Village of India
Restaurant & Sweets
 Tel : 905-450-3333 www.villageofindia.ca

*Open 7 days a week *Pur Veg. Authentic Fine Indian Cuisine

PARTY HALL (up to 100 people)
 Party Hall+Catering+Seating
 Arrangement+Sound System+Lighting

*DINE IN * TAKE OUT *CATERING *SWEETS&SNACKS

114 Kennedy Road, South, Brampton, ON L6W 3E7
 (Between Queen/HWY 7 & Steeles)

Kulwant Singh Pannu
 Sales Representative
416.276.1566
 k.pannu@hotmail.com

Century 21
 Century 21 Great Realty Inc., Brokerage

Bu: 905.565.9685
 Fax: 905.565.9522
 24 Hour Pager Service
 151 Superior Blvd. Unit 19-21
 Mississauga ON L5T 1L2

Each office is independently owned and operated. Trademarks of AIRMILES International Trading B.V. used under license by Loyalty Management Group Canada Inc. and Century 21 Canada Ltd. Partnership

RushLube Inc. Complete Truck Repairs & Truck Wash with Drive Thru Truck Services

Jaskaranjit Singh (Jas)

TEL: 905 - 453 - 6344
 FAX: 905 - 456 - 2065
 EMAIL: rushlube@hotmail.com

32 Rutherford Road South
 Brampton, ON, L6W 3J1

Brampton Crematorium & Visitation Centre www.BcVc.info
 30 Bramwin Court, Brampton, ON, L6T 5A9

24/7 Service Available

ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ

- * ਸਾਰੀ ਕਾਮਮ ਇਥੋਂ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਹੋਵੇਗੀ
- * ਕਰਾਬਰੇਟਰ ਯਕੀ ਪੈਰਾਮਰ ਵਿਊਨਰਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ
- * 27 ਕਮਰਾ ਸੁਕੀਅਰ ਹੁਟ
- * 3 ਫਿਰੀਟਿਲ ਹਾਲ
- * ਵੈਕੂਮ ਸੁਫਿਯਾ

Inderjit S. Bal **Tel: 905-458-2222**
 416-666-7655

WE GETTINGS DONE

Metro Immigration
 (Division of Metro Legal & Immigration Inc.)

*Family Sponsorship *Spousal *Super Visa *Visitor Visa
 *Skilled Workers *Investors *PNP *Nannies *Business Applicants
 *Student Visa *Work Permits (LMO) *Appeals

Head Office : 2355 Derry Rd. E *#12 Miss. *ON *L551V6
 *905-673-1200 *1-800-694-133 India Office : 98148-66633
 *Brampton : 905-794-6003 *Toronto : 416-840-7554
 *info@metroimmigration.com
 *www.metroimmigration.com *www.metroimmigration.org

Suresh Gupta
 Certified Immigration Practitioner (RCIC)

Tri-City

Professional Realty Inc. Brokerage

"Aiming Straight with Honesty and Integrity"

Since 1987 on Full Time Basis

Paul Dosanjh
Sales Representative

Phone: 416-254-7573, Off.: 905-793-5777
Email: pdosanjh2005@yahoo.com

ਮਰਾ-ਪਿਤਾ ਫੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਕੀ ਹੁੰਗੀ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ...

- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਕਿਵੇਂ ਕਰਵਾਣਾ ਹੈ
- ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
- ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਵ (ਪੌਸ਼ਟ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ) ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ?
- ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਟਾਸ਼ਣਿਆਂ ਤੋਂ ਜੁੜ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ

ਪੈਰੋਟਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਪੰਜਾਬੀ ਪੈਰੋਟਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਦੱਸਿਆਂ ਨੂੰ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ-ਪੌਸ਼ਟ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂ-ਪੈਮੀ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧਿਤ, ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ, ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ, ਮਨਸਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਾਰਥਕ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਸਾਧੂਕ-ਬੋਲਿਵਾਲੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵਿਖਾਨ ਵਿੱਚ ਰੋਮਟਿਵ ਹੋਇਆ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਨੂੰ ਠਿੱਟਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮਝ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੁੱਧਵਾਰ, 8 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2015 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਸੈਨੇਸਿਸ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ
ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਬੁੱਧਵਾਰ 1000 ਵੈਂਟਿਸਿਸ, ਕਮਰਾ ਨੰਬਰ 119
ਸ਼ਾਮੀ 6:00 ਤੋਂ 8:00 ਵਜੇ

1. ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ 4 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਨਾਲ ਦੇ ਆਲੇ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹਕਾਰ (ਮਿੱਟਰ) ਦੀ ਉਪਲਬਧ ਯੋਗਦਾਨ ਮਿਲੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹੈਲਥ ਸਰਵਿਸਿਸ (PCHS) ਵਾਲੇ ਰੁਹਾਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਢਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸਾਨੂੰ info@pchs.org ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

MAROK LAW OFFICE

Always Taking You Forward

- Corporate Law • Real Estate
- Wills • Affidavits • Power of Attorney

VIPANDEEP SINGH MAROK
Barrister, Solicitor & Notary Public M.A., LL.B

7033 Telford Way, Unit # 9, Mississauga, ON L5S 1V4
Tel. 905-672-7800, Fax. 905-672-7804
Email: vipanmarok@gmail.com

www.maroklaw.com

Velocity Collision

Complete truck - auto body repair & electrical centre

Tel: 905.673.7878
Fax: 905.673.7876
Cell: 416.817.5760

7120 Tranmere Drive
Mississauga, ON L5S 1L9

Varun Mehra
Sales Representative

cell: 416.833.2162
email: varun.m.mehra@gmail.com
web: www.properties2profit.com

- Commercial
- Residential
- Investment properties

We fulfill your dreams!

Home Life/Superstars

Real Estate Ltd., Brokerage

Each office is independently owned & operated

- *Residential *Commercial
- *Investment *Condominium

Cell : 416-274-1146
Email : sliddar@hotmail.com
*Office : 905-792-7800 *Fax : 905-792-9092

Sukdev Singh Liddar

*2555 Steeles Ave E. Unit 11 *Brampton *ON*L6T4L6

CHERA IMMIGRATION CONSULTANCY SERVICES

Specializing in:

- Appeals
- H&C Cases
- PRRA Appeals
- Sponsorships
- Refugee Claims
- Admissibility Hearings
- Super Visa / Affidavits/ Declarations
- Skilled Workers
- Citizenship Matters
- Work/Study Permits

Sardara Singh Chera
B.A., M.A.
Former Member (Commissioner) Of The Immigration And Refugee Board Of Canada
Commissioner Of Both
Regulated Canadian Immigration Consultants

Tel: 905-461-9885
sschera@rogers.com

WE PROVIDE ALL IMMIGRATION AND CITIZENSHIP SERVICES.

2355 Derry Rd. E. Unit # 35 Skyport Corporate Centre Mississauga, ON L5S 1V6

ਨਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ...?

- ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹਾਂ
- ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਉਹ ਤਸਵੀਰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ

ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੱਠੂ

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਦਾ 84ਵਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਮਾਗਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤਰਾਏ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ, ਉੱਧਮ ਸਿੰਘ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਆਜ਼ਾਦ, ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸੋਚ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਸੀ ਉਹ ਇਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਤੇ ਆਮ ਗਰੀਬ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਭਾਰਤ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਉਹ ਤਸਵੀਰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਅੱਜ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਨੇ ਜਾਨਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਇਹ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਹੱਕ ਨੂੰ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 60% ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਵਕਤ ਦੀ ਰੋਟੀ, ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਕਪੜਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਢਕਣ ਲਈ ਛੱਤ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਬੇ-ਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਭੁੱਖਮਰੀ, ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਗਰੀਬੀ, ਕ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ, ਲਾਚਾਰੀ, ਦਾਜ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਵਰਗੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਮੂੰਹ ਅੱਡੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਉਹ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਲੁੱਟਿਆ। ਉਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਨਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਉਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੰਭ ਨੋਚ ਕੇ ਖਾ ਲਏ। ਜਿਸ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੁੱਟ ਕੇ ਵੀ ਕੰਗਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਉਸ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਨੋਚ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਆਲਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਇਸਨੂੰ ਇਕ ਲਾਹੇਵੰਦ ਧੰਦੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਆਏ ਪੈਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਟ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਇਕ ਰੁਪਈਆ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਗਰੀਬ ਦੀ ਜੇਬ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ 5 ਪੈਸੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ 95 ਪੈਸੇ ਦੀਆਂ ਉਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਵੰਡੀਆਂ 'ਚ ਨਿਪਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨ ਡਿਗਰੀਆਂ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਮਾਰੇ-ਮਾਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਚਾਹ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਤੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਜਣ ਵਿਚ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਪੀ ਕਿਤਾਬ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੋਢੇ ਵਿਚ ਝੋਲੇ ਪਾ ਕੇ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਚੁਗਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਹਿਲਾ ਦਿਵਸ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਿਵਸ, ਬਾਲ ਦਿਵਸ ਸਮੇਤ ਨਾ ਜਾਣੇ ਕਿੰਨੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਦਿਵਸ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਿਵਾਲਾ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਲੋਕ ਲੱਛੇਦਾਰ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਦੇ ਪੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਉਹੀ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਜਿਸਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਵਕਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਜੁਗਾੜ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਉਹ ਆਸ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਉਹ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਢਿੱਡ ਭਰਕੇ ਰੋਟੀ, ਸਿਰ ਢਕਣ ਲਈ ਛੱਤ ਅਤੇ ਤਨ ਢਕਣ ਲਈ ਕਪੜਾ ਹਰੇਕ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ। ਕ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਸੁਪਨਾ ਸੱਜੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਫਾਂਸੀ ਵਾਲੇ ਰੱਸੇ ਚੁੰਮ

ਲਏ। ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਅੱਜ ਆਪਣੀ ਕੁਰਬਾਨੀ 'ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸੋਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਾਗਿਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕ ਉਸ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਚਸਕਾ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੇਟ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਗਰੀਬ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦੋ ਵਕਤ ਦਾ ਨਿਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਸੋਏਗਾ। ਅੱਜ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਪਾੜਾ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ

ਭੂਤ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਬੋਤਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਕੇ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਾਂ ਨਾਇਕਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਉਸ ਦਿਨ ਹੋਣ ਵਿਚ ਆਏਗਾ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦਿਖਾਏਗਾ ਅਤੇ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕ ਆਮ ਪਬਲਿਕ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣਗੇ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਤੇ ਸਿਰਫ ਤਿਰੰਗਾ ਝੰਡਾ

ਲਹਿਰਾ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗੁਣਗੁਨਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਜਦੋਂ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕੇਗਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੱਸ ਕੇ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਕਦਮ ਵਧਾ ਸਕਾਂਗੇ। ਅੱਜ ਦਾ ਭਾਰਤ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਜਾਂ ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੋਚ ਦੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹਾਂ।

98723-27899

ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਦਾ 85ਵਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ

ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਦਾ 85ਵਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਪੀਅਰਸਨ ਬੀਏਟਰ 150 ਸੈਂਟਰਲ ਪਾਰਕ ਡਰਾਇਵ ਬਰੈਂਪਟਨ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸਮੇਤ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ, ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਟਕਕਰਮੀ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਦੀ ਖਾਸ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦਾ ਨਾਟਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੰਦਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਿਆ। ਆਪਣੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਵੀ ਜਾਤ ਤੇ ਆ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਤ ਵਿਚ ਨਾਟਕ ਦਾ ਸਨੇਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੀਰਾਂ ਫਰੀਕਾਂ, ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਇਨਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਇਨਸ਼ਾਨ ਸਮਝਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੱਖ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਡੀਗਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਈਏ। ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਮਾਨਸ਼ ਕੀ ਜਾਤ ਇਕੋ

ਪਹਿਚਾਣੇ ਵੇ 'ਤੇ ਚਲੀਏ। ਫਿਰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸੈਮੂਅਲ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਸਲੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਫਲਟੇਲ ਦੀਆਂ ਪੈਡਾਂ ਛੱਡ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਤਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਤੇ ਨਾਟਕਕਾਰੀ ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਟਕਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲੇਟ ਮਿਸਟਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਅਪਣਿਆ, ਸਿਰਫ ਉਸਦੀ ਸਮਾਧ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਹੀ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਵਖਰੇਪਣ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬ ਅਜੇ ਅਪੂਰਾ ਹੈ।

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਪੈਂਪਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ, ਸ਼ਹੀਦਾਚਰ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ, ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

BALJINDER ARTS
Baljinder Singh
Mob. +91-92167-29598, +91-98782-29598
akashdeep.1046@gmail.com

ਆਰੀਆ ਭੱਟ-ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਰੋਧੀ ਚਿੰਤਕ-ਸਾਇੰਸਦਾਨ

ਯਸ਼ਪਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਗ ਚੇਤਨਾ

ਯੂਰਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹਾਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ 32 ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ, 1817 ਈ. ਵਿਚ 'ਹਿੰਦੂ ਬੀਜ ਗਣਿਤ' ਨਾਂ ਦੇ ਛਪੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦੀਆਂ ਬੀਜ ਗਣਿਤ ਬਾਰੇ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ। ਲਗਭਗ 1000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਅਲਬਰੂਨੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ 'ਕਿਤਾਬ-ਅਲ-ਹਿੰਦ' ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਗਣਿਤ-ਖਗੋਲ ਸ਼ਾਸਤਰ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ 13 ਸਾਲ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਵੀ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਦਾ ਖਰੜਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ 1864 ਈ. ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਉਘੇ ਚਕਿਤਸਕ ਤੇ ਭਾਰਤ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਗਿਆਨ ਡਾ. ਭਾਉਦਾਸੀ (1822-74) ਨੇ 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਲਾਬਾਰ ਅੰਦਰ ਕੇਰਕਲ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਹੀ ਕੇਰਲਾ ਅੰਦਰ ਮਲਾਇਲਮ ਲਿਖੀ 'ਚ ਲਿਖੇ ਮਿਲੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ 'ਆਰੀਆ ਭੱਟ' ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਖਗੋਲ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੀ ਸਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦਾ ਜਨਮ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਡਾ. ਭਾਉਦਾਸੀ ਨੇ 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਉਪਰ ਇਕ ਸੋਧ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਜਿਹੜਾ 1865 ਈ. 'ਚ ਲੰਦਨ ਦੀ 'ਰਾਇਲ ਏਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਸੁਸਾਇਟੀ' ਦੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦਾ ਨਾਂ ਉਸਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਸਤੂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ। 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਪੁਸਤਕ ਕੁੱਲ 121 ਕਾਵਿ ਸਲੋਕਾਂ ਵਾਲੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਡਾ. ਭਾਉਦਾਸੀ ਨੇ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦੀ ਉਮਰ ਸਥੰਪੀ ਸਲੋਕ ਦਾ ਸਹੀ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦਾ ਜਨਮ ਸਮਾਂ 21 ਮਾਰਚ, 476 ਈਸਵੀ, ਚੇਤ ਨਗਰ ਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਬਣਦਾ ਹੈ।' ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਖਗੋਲ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਰਾਜੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 21 ਮਾਰਚ 499 ਈ. ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲੰਦਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ 23 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਖਗੋਲ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਦੇ 'ਜਨਮ' ਦੀ ਇਕ ਰਸਮ ਮਨਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਆਏ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬੁੱਧ ਗੁਪਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦਾ ਮੁਖੀ ਥਾਪਿਆ ਸੀ। ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਨੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ 1. ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ ਤੇ, 2. ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਸਿਧਾਤ। ਸਿਰਫ

ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ (ਪਾਦਾਂ) ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 1. ਗੀਤਿਕਾ ਪਾਦ (ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕਾ) 2. ਗਣਿਤਵਾਦ (ਗਣਿਤ) 3. ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਪਾਦ (ਸਮਾਂ ਦਾ ਮਾਪ) 4. ਗੋਲਪਾਦ (ਖਗੋਲ)। ਇਉਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗਣਿਤ ਤੇ ਖਗੋਲ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਸੰਖੇਪਤਾ, ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾਵਿ-ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ (ਵਿਧੀ) ਖੋਜਣੀ ਪਈ। ਇਹ ਉਸਨੇ ਗੀਤਿਕਾ ਪਾਦ (ਜਿਸਦੇ ਕੁੱਲ 13 ਸਲੋਕ ਹਨ) ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸਲੋਕ ਅੰਦਰ ਮੁੱਢ 'ਚ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਇਕੋ ਹੀ ਸਲੋਕ ਅੰਦਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਵਰਣਾਂ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਕ ਸ਼ਬਦਾਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਆਕਰਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦਵਲੀ 'ਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਵਨ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਰਣ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸਚਿਤ ਸੰਖਿਆਮਾਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਵਰਣਾਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਨੂੰ ਸੰਖਿਆਮਾਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਦਸਮਲਵ ਸਥਾਨ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਿਫ (ਜ਼ੀਰੋ) ਸਮੇਤ ਕੇਵਲ ਦਸ ਅੰਕਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਦੀਆਂ 'ਚ ਖੋਜੀ ਗਈ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ 594 ਈ. 'ਚ ਸਿਲਾਲੇਖਾਂ 'ਚ ਲਿਖੀ ਦੇਖੀ ਗਈ ਸੀ।

ਦੇਖਿਆ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਇਕ ਮਹਾਨ ਮੌਲਿਕ ਖੋਜੀ ਵਜੋਂ ਉਭਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ ਗਣਿਤ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿੱਤ (ਚੱਕਰ) ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਆਸ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ (π) ਦਾ ਚਾਰ ਦਸਮਲਵ ਸਥਾਨਾਂ ਤੱਕ ਸਹੀ ਮੁੱਲ (3.1416) ਕੱਢਿਆ। ਤ੍ਰਿਕੋਣ ਮਿਤੀ ਅੰਦਰ ਰੇਖਾਖੰਡ ਦੀਆਂ ਲੰਬਾਈਆਂ ਮਾਪਣ ਦਾ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਦੇ ਤੀਜੇ ਭਾਗ 'ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਆਪਾਦ' ਅੰਦਰ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਤੇ ਚੰਦਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਲ (ਸਮਾਂ) ਇਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਆਦਿ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੰਤ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਯੁੱਗਾਂ 'ਤੇ ਕਲਪਾਂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਨਿਰੋਲ ਖਗੋਲੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸੰਸਾਰਕ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦਾ। ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਨੇ 'ਸਮ੍ਰਿਤੀਆਂ' ਤੇ 'ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ' ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਬਣਾਉਣੀ ਕਾਲਵੰਡ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ਕੀਤਾ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਲਪ = 14 ਮਨੂੰ ਇਕ ਮਨੂੰ = 72 ਯੁੱਗ ਅਤੇ ਇਕ ਯੁੱਗ = 43,200,000 ਸਾਲ ਹੈ। 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਚੌਥੇ ਤਾਰਾ 'ਗੋਲਪਾਦ' ਅੰਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਬਾਰੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਥਿਰ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸਥਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਕਾਸ਼ੀ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਵੇਦਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ (ਅਥਰਵ ਵੇਦ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ)। ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਨੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਤੀ ਦੀ ਇਸ ਇਕ ਪ੍ਰੀਕਰਮਾ ਗਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ 23 ਘੰਟੇ 56 ਮਿੰਟ 4 ਸਕਿੰਟ ਹੈ (ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਲ 23 ਘੰਟੇ 56 ਮਿੰਟ, 40.91 ਸਕਿੰਟ ਹੈ) ਪਰ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ

ਕਿ ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਾਪਰਨੀਕਸ ਨੇ 16ਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਅੱਜ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਚੱਕਰ ਗਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਰੁਸਤ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਖਗੋਲ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ (ਸਮੇਤ ਵਰਗਮਿਹੀਰ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਗੁਪਤ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ) ਉਸਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਦੇ ਆਲੋਚਨਾ ਨੇ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਭੂ' ਤੇ 'ਕ੍ਰ' ਨੂੰ 'ਤ' ਵਿਚ ਬਦਲਕੇ ਇਹ ਅਰਥ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਤਾਰੇ ਪ੍ਰੀਕਰਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਦਿਕਸ਼ਤ (1600 ਈ) ਨੂੰ ਇਹ ਔਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ 'ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸ਼ਿਰੀਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ 'ਸ਼ਰੂਤੀ' (ਵੇਦਾਂ) ਦੇ ਅਤੇ 'ਨਿਆਏ ਸਿਧਾਂਤ' ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਹੂ ਕੇਤੂ ਰਾਕਸ਼ਸ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਇਸ ਮਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗਣ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ "ਜਦ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।" ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਤੱਤਾਂ-ਮਿੱਟੀ ਖਾਣੀ, ਅੱਗ ਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।

ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਦੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਹੀ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੁਰਾਵਿਕ (ਮਿਥਿਯਾਸਕ) ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਖਗੋਲ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਦਾ ਮੱਤ ਫੈਲਦਾ ਹੀ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਮਤ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਭਾਸਕਰ (ਪਹਿਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ 629 ਈ. ਵਿਚ 'ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੀ ਅਤੇ 'ਮਹਾਂ ਭਾਸਕਰੀ' ਤੇ 'ਲਘੂ ਭਾਸਕਰੀ' ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਆਰੀਆ ਭੱਟੀਏ' ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲਗਭਗ 800 ਈ 'ਚ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੀ ਤਰਜਮਾ ਹੋਇਆ। ਆਰੀਆ ਭੱਟ (ਦੂਜਾ) ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਮੌਲਿਕ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦਵੇਲ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਤੇ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਆਰੀਆ ਭੱਟ (ਪਹਿਲਾ) ਨਾਲ ਕੋਈ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ। ਆਰੀਆ ਭੱਟ (ਪਹਿਲਾ) ਇਕ ਬੌਧਿਕ ਮੌਲਿਕ ਵਿਚਾਰਕ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਗਣਿਤ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸੰਸਾਰ ਭਰ 'ਚ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਗਣਿਤ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ।

ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨਾਲ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਲੁੱਟਮਾਰ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ

ਬੁਟਾ ਸਿੰਘ

ਮੌਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਲਈ ਐਨੀ ਤੱਤਪਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਸਥਾਪਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਵੰਗ ਨਾਲ ਲੈਣ 'ਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅੜਿੱਕਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਮਲ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਪੱਕੜ ਵੰਗ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਜਬਰੀ ਥੋਪ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਦੀ। 'ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ' ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਲੋਕ-ਸਭਾ ਦਾ ਸਰਦ-ਰੁੱਤ ਘੜਮੱਸ ਅਜੇ ਮੁੱਕਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੌਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਫਟਾਫਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਐਕਟ ਵਿਚ ਦਰਜ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀਆਂ ਇਕੋ ਹੱਲੇ ਬੇਅਸਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜੋ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅਵਾਮ ਨੇ ਲੰਮੇ ਲਗੂ ਡੋਲਵੇਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜਕੇ 1894 ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮਾਂ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਸਨ। ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨਾਲ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖ਼ੂਨੀ ਦੰਦੇ ਮੁੜ ਤਿੱਖੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁੰਢੇ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ/ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪੁੱਗਤ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਸਨ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਵਾਇਸਰਾਏ/ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਹਿੱਤ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਹਿਮ ਤਰਮੀਮਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਅਸਰ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮਨਮੋਹਣ-ਚਿਦੰਬਰਮ-ਮੌਂਟੇਕ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਤਰਮੀਮ ਕੀਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਰਾਗ ਅਲਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਰਮੀਮਾਂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਮੁੜ-ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੌਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕਾਹਲ ਕਰਦਿਆਂ 'ਵਿਕਾਸ' ਦੇ ਰਾਹ ਦੇ ਰੋੜੇ ਚੁਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ

ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜੇ ਮੌਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਕੂਮਤ ਸੱਤਾ-ਨਸ਼ੀਨ ਹੁੰਦੀ, ਕਰਨਾ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁਝ ਸੀ। ਕਾਹਲ, ਰਫ਼ਤਾਰ ਤੇ ਰੰਗ-ਢੰਗ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਵੱਖਰੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਆਸੀ ਨਾਟਕ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਭਾਜਪਾ ਨੇ 2013 'ਚ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸੁਝਾਅ ਤਰਮੀਮਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹੀ ਭਾਜਪਾ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਪਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਿਸ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ (ਕਰਨਾਟਕਾ, ਕੇਰਲਾ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਹਰਿਆਣਾ, ਕੇਰਲਾ, ਮਨੀਪੁਰ ਵਗੈਰਾ) ਨੇ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤਿਨ ਗਡਕਰੀ ਨਾਲ 27 ਜੂਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਉਪਰ ਪੁੱਜੇਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁੱਖ ਮੱਦਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹੁਣ ਮੌਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਚਾਲ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਮੂਲ ਮਨੋਰਥ ਜਾਂ ਤੱਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੰਮਗਾਹੁੰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਮਹਿਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੈ। ਕਿ ਮਹਿਜ਼ ਉਹ ਖ਼ਾਸ ਮੱਦਾਂ ਹੀ ਬਦਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਮਲ ਲਟਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ "ਨਾ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਲਾਭ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਨਾ ਪੁੱਜੇਕਟ ਵਕਤ ਸਿਰ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ 'ਚ ਆਮ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪੁੱਜਦਾ ਸੀ।" ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮੱਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੱਦ-ਬਦਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਰ ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਨਿਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਪੁੱਜੇਕਟ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਉਪਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ

ਲਗਾਉਣਾ ਜਬਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁੱਖ ਮੱਦਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 10(ਏ) ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਕਰਕੇ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਦਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕੜ 'ਚ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹਣ ਲਈ ਵਹਿਸ਼ੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਜਾਨ-ਹੂਲਵੇਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੁੱਜੇਕਟਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂਹਪੱਖੀ ਸਮਾਜੀ ਅਸਰਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਨਅਤੀ

ਲਾਘੇ, ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਡੈਂਜੀ ਮਨੋਰਥਾਂ, ਬਿਜਲੀਕਰਨ ਸਮੇਤ ਪੇਂਡੂ ਬੁਨਿਆਦੀ-ਦਾਂਚਾ, ਸਸਤੇ ਘਰਾਂ ਸਮੇਤ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਘਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਜੇਕਟ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ-ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਤਹਿਤ ਉਲੀਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੁੱਜੇਕਟਾਂ ਸਮੇਤ ਬੁਨਿਆਦੀ-ਦਾਂਚਾ ਪੁੱਜੇਕਟ ਜਹੇ ਅਖਾਉਤੀ 'ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ' ਪੁੱਜੇਕਟਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰਲੀਆਂ ਦੋ ਅਹਿਮ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲੀਆ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਜੇਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪੁੱਜੇਕਟ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ, ਨਿੱਜੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਹੋਟਲਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣਾ ਵੀ ਜਨਤਕ ਮਨੋਰਥ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜਾ, ਸਮਾਜ ਉਪਰ ਅਸਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੜ-ਵਸੋਬੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਪੁੱਜੇਕਟ ਲਈ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਣਵਰਤੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ 'ਚ ਸਥਾਪਤ ਕਾਇਦਾ-ਏ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਜਾਂ ਬਹੁਫ਼ਸਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅਖਾਉਤੀ ਵਿਕਾਸ ਪੁੱਜੇਕਟਾਂ ਹੋਣ ਆਉਣ ਨਾਲ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਜਾਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਜੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੁੜ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਵਕਤ ਹੁਣ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤੀ ਰੋਕ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ 'ਚ 'ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ' ਦੀ ਪ੍ਰੀਯਾਸ਼ਾ ਵੀ

ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਰਕਮ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਹੁਣ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖ਼ਾਤੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

"ਕਾਰੋਬਾਰ" "ਪੁੱਜੀ-ਨਿਵੇਸ਼" "ਆਰਥਕ ਵਿਕਾਸ" "ਕੌਮੀ ਹਿੱਤ" ਦੀ ਲਫ਼ਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਮੌਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਐਨੇ ਅਹਿਮ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਂਦੇ ਵਕਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜੇ ਇਸ 'ਜਮਹੂਰੀਅਤ' ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਖੂਬੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੰਮੇ ਬਹਿਸ-ਮੁਬਾਸ਼ੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹਿਸ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਸਿੱਧਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਹਲ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਮੌਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਕੀ ਹਨ। ਮੌਦੀ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ "ਤਜਵੀਜ਼ਤ ਤਰਮੀਮਾਂ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਯੁੱਧਨੀਤਕ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਜੋੜੇ ਮਕਸਦ ਦੀ ਫ਼ੁਰਤੀ ਨਾਲ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ" ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਲੁਕਣ ਦੇ ਯਤਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਬਿਆਨ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ। ਕਾਨਵੈਂਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਨੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ "ਆਰਥਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਵਚਨਬੱਧਤਾ" ਕਿਹਾ ਹੈ। ਨੌਸ਼ਨਲ ਰੀਅਲ ਇਸਟੇਟ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਆਫ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ ਕਾਨਵੈਂਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਰੀਅਲ ਇਸਟੇਟ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸਰਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣਾ ਰੀਅਲ ਇਸਟੇਟ ਖੇਤਰ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਖਾਣਾਂ, ਊਰਜਾ ਪਲਾਂਟਾਂ, ਡੈਮਾਂ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਨਅਤੀ ਲਾਂਘਿਆਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਕ ਖੇਤਰਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਬਹੁਮਾਰਗੀ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕਾਂ, ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ, ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਪੁੱਜੇਕਟਾਂ, ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਆਦਿ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜੇ 'ਆਰਥਕ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ' ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੈ

ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਵਸੀਰ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਉਜਾੜਕੇ ਹੀ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਦਿੱਲੀ-ਮੁੰਬਈ ਸਨਅਤੀ ਲਾਂਘੇ ਲਈ 9,75,000 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰਿਆਣਾ, ਯੂ.ਪੀ., ਰਾਜਸਥਾਨ, ਗੁਜਰਾਤ, ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ 1483 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੇ ਲਾਂਘੇ ਦੀ ਚੌੜਾਈ 450 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ 24 'ਗਰੀਨ ਸਿਟੀ' ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ। 423000 ਕਰੋੜ ਦਾ ਇਹ ਪੁੱਜੇਕਟ 2007 'ਚ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਪਾਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਤੇ ਮਾਲੀ ਮਦਦ (ਚੌਖੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ) ਨਾਲ ਉਲੀਕਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 1 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਪੁੱਜੀ-ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਾਖਾਪਟਨਮ-ਚੇਨਈ ਸਨਅਤੀ ਲਾਂਘਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-ਕੋਲਕਾਤਾ 'ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਪਲਾਨਿੰਗ, ਚੇਨਈ-ਬੰਗਲੌਰ ਇਕਨਾਮਿਕ ਲਾਂਘਾ, ਬੰਗਲੌਰ-ਮੁੰਬਈ ਇਕਨਾਮਿਕ ਲਾਂਘਾ ਆਦਿ ਕਈ ਮੈਗਾ-ਪੁੱਜੇਕਟ ਉਲੀਕੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ-ਮੁੰਬਈ ਸਨਅਤੀ ਲਾਂਘੇ ਉਪਰ ਕੰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਇਸ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜ਼ਰੀਏ ਰਾਜ-ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਮਲ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਪਰ-ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਵਾਲੇ ਪੁੱਜੇਕਟ ਥੋਪਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਅਵਾਮ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਨੂੰ 'ਵਿਕਾਸ' ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਮਤ ਆਖ ਕੇ ਵਾਜਬ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਇਹ 'ਲਾਂਘਾ ਆਰਥਿਕਤਾ' ਕਿਹੋ ਜਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁੜਗਾਏ-ਮਾਨੋਸਰ ਸਨਅਤੀ ਹੱਥ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ-ਮੁੰਬਈ ਸਨਅਤੀ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਸਨਅਤੀ ਲਾਂਘਾ ਮਾਡਲ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ-ਨਿੱਜੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਜ਼ਰੀਏ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹਣ, ਮਨਮੋਹਣੇ ਸੁਧਨੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ, ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਦਮਨ, ਬਦੇਸ਼ੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਬੇਲਗਾਮ ਆਮਦ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਜਮਾਂ-ਜੋੜ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਤੇ ਮੌਦੀ ਦਾ ਹਾਲੀਆ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਇਸੇ ਦਾ ਸੰਦ ਹੈ।

ਉਦਾਸੀ, ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਤਸੀਹਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਰ

ਮਨਦੀਪ

ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਚੇਤੰਨ ਜੁਝਾਰੂ ਕਾਰਕੁੰਨ, ਲੋਕਪੱਖੀ ਕਵੀ, ਗੀਤਕਾਰ, ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਉਸਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਹੁ-ਪਸਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹਨ। ਉਦਾਸੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹਾਸਲ ਹੈ, ਉਹ ਹਨ ਉਸਦੇ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖੇ ਗੀਤ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੌਰਾਨ ਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ-ਸਮਾਜਕ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਉਦਾਸੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ, ਰਚਨਾ ਤੇ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੁਝਾਨੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ, ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਰਚਨਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਸਮੇਂ; ਇਕ ਖਾਸ ਸੀਮਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰੱਖਕੇ ਹੀ ਵਾਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਥੇ 1960 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਹੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਉਸਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਦਰੁਸਤ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਕ ਲੋਕਪੱਖੀ ਕਵੀ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੱਥਲੇ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਉੱਪਰ ਤਸੀਹਾ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਤਸੱਦਦ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਉਪਰ ਪਏ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਉਸਦੀ ਇਸ ਜਬਰ ਤਸੱਦਦ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੰਸੇ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਬਗਾਬਤ ਦੇ ਪੁਸ਼ਾਂਗ 'ਚ ਰੱਖਕੇ ਵਾਚਣਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਦਾਸੀ ਉਪਰ ਹੋਏ ਜਬਰ ਤਸੱਦਦ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਹੋਣ, ਉਸਦੇ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਰਹੀ ਸਹੀ-ਗਲਤ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਕਵੀ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਵਖਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ

ਸਕਦਾ। ਉਦਾਸੀ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲੁੱਟੀਂਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੁੱਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਰਗਰਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਕੁਚਲਣ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ 'ਚ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਵਧਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅੱਡੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਧਰ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਤੁਖਮ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਬਗਾਵਤ ਮੁਲਕ ਭਰ 'ਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਗਈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਉਦਾਸੀ ਇਸ ਬਗਾਵਤ ਦੀ ਹੋਕ ਬਣ ਕੇ ਉਭਰਿਆ। ਜਿਸ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੇ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਜੇ. ਡੀ. ਠੀ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਅਧਿਆਪਕ ਰੁਤਬੇ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਸੀ, ਉਹੀ ਉਦਾਸੀ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਅਜਾਦ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਗੀਤ ਬਣਨ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ 'ਚ 'ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਨਕਸਲੀ' ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਉੱਪਰ ਨਿਗ੍ਰਾ ਰੱਖੀ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

11 ਜਨਵਰੀ 1971 ਨੂੰ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 1969 'ਚ ਉਹ ਸੋਧਵਾਦੀ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਲੀਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ) ਨਾਲੋਂ

ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਤੌੜ ਵਿਛੋੜਾ ਕਰਕੇ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਤੇ ਸੀ. ਪੀ. ਐੱਮ. ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਲੀਮੈਨੀ ਚੋਣ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਲੀਹ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵੱਧ ਖਤਰਾ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗਾਵਤ ਜਰੀਏ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜ ਪਲਟਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੱਤ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਲੀਹ ਤੋਂ ਸੀ। ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿੱਖੀ ਹੋਕ ਵਾਲੇ ਸਟੇਟ ਵਿਰੋਧੀ ਗੀਤ ਲਿਖਣ-ਗਾਉਣ ਕਾਰਨ, ਉਸਨੂੰ ਸੀ. ਆਈ. ਏ ਸਟਾਫ ਨੇ 11 ਜਨਵਰੀ 1971 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਲੱਡਾ ਕੋਠੀ) ਤਸੀਹਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਬੇਬਾਰ ਤਸੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਉਦਾਸੀ ਦੇ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਬਾਬਾ ਬੁਝਾ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਦੀਕੀ ਸਬੰਧ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਪੁਲਸੀ ਜ਼ਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਤੇ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਪਤ ਪਾਰਟੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਵੀ ਭੇਦ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ। ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਸਬੰਧੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਘਾਠੂ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰ ਖਪਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਵਰਗੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣੇ ਬਚਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਉਪਰ ਉਦਾਸੀ 212/216/217 120 ਜ. ਡ. 9 ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਐਕਟ 4/5 ਐਕਸਪਲੂਜਿਵ ਐਕਟ 25 ਅਸਲਾ ਅਧੀਨ ਥਾਣਾ ਕੋਟਵਾਲੀ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। (1) 1972 ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦੇ ਗੋਲੀ ਸਿਨੇਮਾ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਨੇਮਾ ਮਾਲਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਟਿਕਾ ਦੀ ਬਲੈਕ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਟਕਰਾਅ ਦੌਰਾਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਰੋਹ ਭਰਪੂਰ ਮੁਜਾਹਰੇ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕੀਤੇ। ਉਦਾਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਹਨਾਂ ਮੁਜਾਹਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਥੇ ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ-ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੋਗਾ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਸਬੰਧੀ ਗੀਤ ਲਿਖੇ ਤੇ ਗਾਏ। ਇਸ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਲਗਾਤਾਰ ਉਸਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਦਾਸੀ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਾ ਚੱਲਦਾ ਵੇਖਕੇ ਸ਼ਹਿਣਾ ਥਾਣੇ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਦੇ ਵੱਡੇ ਲੜਕੇ ਤੇ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦੇ ਇਵਜ਼ 'ਚ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਵੰਬਰ 1972 ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਇਹ ਦੂਸਰੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਸੀ। ਮੋਗਾ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਸ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰਾ ਇਕ ਸਾਲ ਉਦਾਸੀ ਉਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਹਿਣਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸੰਗਰੂਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੀ ਵਾਰ, ਜੂਨ 1975 ਵਿੱਚ 'ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ', 'ਦੇਸ਼ ਧੱਗੀ', 'ਅਨਾਰਕਿਸਟ' ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ਹਿਣਾ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਿਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਣਿਆ-ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ

ਉਸਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਜਲੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਅਗਸਤ 1975 ਵਿਚ ਪੋਟਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਡੀ. ਆਈ. ਆਰ. (ਭਾਰਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ) ਤਹਿਤ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ ਵੱਖ-2 ਜੇਲ੍ਹਾਂ-ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ-ਸਰੀਰਕ ਤਸੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ, ਉਥੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਮੁਅੱਤਲੀ, ਬਹਾਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵੀ ਕੱਟਣੇ ਪਏ। ਉਸਦੇ ਮਜਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਠਨ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਪਹਿਲੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ (ਜੂਨ 1975) ਵੇਲੇ ਉਦਾਸੀ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਹਰਦੇਵ ਗਰੇਵਾਲ ਨੂੰ ਕੋਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਪਟਿਆਲਾ 'ਚੋਂ ਇਕ ਖਤ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਿਡਰਟੋਨਿ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਗਾਰਦ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਏ ਪਰ ਇਥੇ ਕੋਈ ਮੰਨਦਾ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਵੈਸੇ ਦੁਆਈ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅੱਗੇ ਦੇਖੋ। 17/7 ਨੂੰ ਬਰਨਾਲੇ ਪੇਸ਼ੀ ਤੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਘਰ ਤੇ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਹੈ। ਦੇਸਤ ਮਿੱਤਰ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਲੁਟੇਰੀ ਤੇ ਜ਼ਾਬਰ ਰਾਜ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਲੋਕਪੱਖੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ-ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ 'ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ', 'ਦੇਸ਼ ਧੱਗੀ', 'ਅਨਾਰਕਿਸਟ', 'ਕਮਿਊਨਿਸਟ', 'ਮਾਓਵਾਦੀ' ਆਦਿ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ

ਅਕਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਉਦਾਸੀ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਉੱਜਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਿਆ। ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਉਪਰ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਉੱਜਾ ਤੇ ਢਾਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਜ਼ਬਰ ਤਸੱਦਦ ਬਾਰੇ ਉਦਾਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਦੇ ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਸਾਤ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਜੋ ਉਸਨੇ ਮਈ 1928 ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਅਥਬਾਰ ਵਿੱਚ ਉਅਨਾਰਕਿਜ਼ਮ ਕੀ ਹੈ? ਦੀ ਲੇਖ ਲੜੀ ਰਾਹੀਂ ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਾਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਪੱਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਵੱਈਏ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਤੁਅਰਫ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਕਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਲੋਕੀ 'ਅਨਾਰਕਿਸਟ' ਨਾਮ ਕੋਲੋਂ ਬੜਾ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਖਾਤਰ ਕਿਧਰੋਂ ਪਿਸਤੌਲ ਜਾਂ ਬੰਬ ਲੈ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਹਾਕਮ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਠੇ "ਅਨਾਰਕਿਸਟ" ਕਹਿਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। "ਅਨਾਰਕਿਸਟ" ਇਕੋ ਬੜਾ ਖੁੱਖਾਰ ਆਦਮੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕਿ ਜ਼ਰਾ ਭਰ ਵੀ ਤਰਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਖੂਨ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਹੋਵੇ "ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ ਅਨਾਰਕਿਸਟ ਲਫਜ਼ ਬੜਾ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ, ਪੁੰਜੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਬਾਲਸ਼ਵਿਕ', "ਕਮਿਊਨਿਸਟ", "ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ" ਆਦਿ ਲਫਜ਼ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਸ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਅਨਾਰਕਿਸਟ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਦਰਦਮੰਦ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭੇਦ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਲੋਕ ਪਿਆਰ, ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਆਦਿ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।" (3) (ਉਝ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਬਰਿਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮਾਰਕਸ/ਏਂਗਲਜ਼ ਤੇ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ)* ਇਸੇ

ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ (ਖੱਬੇ), ਕਵਿਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਕੇਵਲ ਕੌਰ (ਵਿਚਕਾਰ) ਤੇ ਪਾਸ਼ (ਸੱਜੇ)

ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਸਲਬਾਜ਼ੀ ਦੌਰ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟ 'ਚ ਰੋਲਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਕਸਲਬਾਜ਼ੀ ਲਹਿਰ, ਉਸਦੇ ਆਗੂਆਂ, ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੇ ਸਮਰੱਥਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਕ ਅਤੇ ਖੁੰਘਾਰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਰਾਜ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨੰਗਾਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਕ ਥਾਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਤਸੀਹਾ ਕੱਚਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਸਮਝਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਗੱਲ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਗੱਲ ਇੰਨਟੈਰੋਗੇਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗੀਤਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਵਰਗ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹਾਂ। ਬਰਜੂਆਜ਼ੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਤਾਜ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਉਸਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿੰਗ ਵਲੋਂ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਥਿੜਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਹੱਥ ਕੰਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸੱਟ ਵੱਜੇ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਤਾਣਾ ਬਾਣਾ ਝੰਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦ ਦੇ ਗੀਤ ਪੜ੍ਹੇ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਲੜਿਆ। ਧਾਰਮਿਕ ਲੁੱਟ-ਖੁੱਟ ਤੇ ਵਹਿਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਜਗੀਰੂ ਰੁਚੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਇੰਨਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਦਾ ਰਾਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਕੋਲ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਤਾਂ ਕੀ, ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੂਜ਼ਣ ਵੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। (4) ਉਦਾਸੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ। ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਤੇ ਜਬਰ ਖਿਲਾਫ ਲੜਨ ਲਈ ਬਲ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹਸਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਪੜਾਅ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਦਾਸੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਰਿਹਾ। ਉੱਥੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਕਸਲਬਾਜ਼ੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਦਰੁਸਤ ਤੇ ਨਿਤਰਵੀਂ ਇਕਜੁਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਬੇਵਜ੍ਹਾ ਲੋੜ ਵੱਧ ਤੁਲ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਉਦਾਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਾਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਲਗਾਤਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਸੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰਾਵਾਂ-ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦਿਆਂ ਸਿਆਸਾਤਰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਅਨੁਯਾਈ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿੰਦਗੀ, ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਕੁਝ ਉੱਠਾਈਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇਸੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪਰਖਣ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਦਾਸੀ ਜੂਲੀਅਸ ਫੂਚਿਕ ਦੇ ਆਖਰੀ ਬੋਲਾਂ ਮੁਤਾਬਕ, “ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ਖਬਰਦਾਰ ਰਹੋ। ਹਕੀਕੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਕ ਕੋਈ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹਿੰਸੇਦਾਰ ਹੁੰਦੇ”, ਅਨੁਸਾਰ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਚੇਤਨ ਜੁਝਾਰੂ ਜਿੰਦਗੀ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜੁਲਮ, ਤਸੱਦਦ ਹੱਕੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਅ ਤਾਂ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਲਿਖਾਰੀ ਜਿੰਨਾਂ ਹੀ ਚਲਦੇਓਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੱਧ ਤਸੱਦਦ ਸਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਡਾਂਗਾਂ ਹੇਠੋਂ ਨਰੋਆ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਜੂਲੀਅਸ ਫੂਚਿਕ ਨੇ ਤਸੱਦਦ ਸਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ‘ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਤੋਂ’ ਨਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਤਸੱਦਦ ਦੇ ਉਲਟ ਉਗਮਿਆਂ ਹੋਇਆ ਰੋਗ ਹੀ ਸੀ।” (5) ਜਿੱਥੇ ਉਦਾਸੀ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਹੱਸਕੇ ਜਬਰ ਤਸੱਦਦ ਝੱਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਉੱਥੇ ਉਹ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਜਬਰ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ‘ਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਝੰਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਦਾਸੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਮੱਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠਦਾ ਤੇ ਲੋਕ ਰੋਗ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੱਥ ਝੱਟ ਕੱਟੀ ਨਾਲ ਜੁੱਟ ਜਾਂਦਾ। ਲੋਕ ਰੋਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਦੇ ਉਸਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਰੋਗ ਨਾਲ ਉਮੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਸਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਦੱਦਾਗੁਰ, ਬਾਬਾ ਬੁਝਾ ਸਿੰਘ, ਬੇਅੰਤ ਮੂੰਮ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹਨ। ਨਕਸਲਬਾਜ਼ੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੱਗ ਵਜੋਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਪੁਲਿਸ ਤਸੱਦਦ ਬਾਰੇ ਉਦਾਸੀ, ਸੀ ਮਾਰਕੰਡਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਟਾਰਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭੁੱਲੜ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਲੋੜੀ ਮਨਾਈ। ਘੋਟਨਾ ਫੇਰਨਾ, ਕੁਰਸੀ ਲਾਉਣੀ, ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ, ਜੋੜ ਕੁੱਟਣੇ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਇੰਨਾਂ ਕੁਟਿਆ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਦੀ ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇੰਨਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲਾਸਾਂ ਉਭਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੀ ਵਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਭੁਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਚ ਗਿਆ।” (6) ਉਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ, ਗਿਣਤਦਾਰਾਂ ਤੇ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉਸ ਉਪਰ ਢਾਹੇ ਗਏ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵੇਰਵੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਕੋਬਰਾ, ਗਰੇਅਹਾਊਡਜ਼, ਸਲਵਾ ਜੁਡਮ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਦੇ ਸਿਸ਼ਕਾਰੇ ਸੈਨਿਕ, ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਬਲ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਖੁੰਘਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ, ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰ, ਕੁਟਮਾਰ, ਛੇੜਛਾੜ, ਕਤਲ ਆਦਿ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਅੱਠਾ ਜਬਰ-ਤਸੱਦਦ ਢਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਏ ਦਿਨ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾ ਕੇ

ਕੇਵਲ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਿਸ-ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਕੀਤੇ ਤਸੱਦਦ, ਬਲਾਤਕਾਰ ਤੇ ਕਤਲ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ-ਫੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਸਾਰਕੋਗੁਡਾ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ 17 ਨਿਰਦੋਸ਼ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ-ਮੁਕਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਸੈਕੜੇ ਮਾਰਿਵਾਦੀਆਂ ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ‘ਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਨੀਅਤ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਬਰ-ਤਸੱਦਦ ਦੀਆਂ ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਛਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਝਾਰਖੰਡ, ਉੜੀਸਾ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ‘ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ’ ਜਾਂ ‘ਲਾਲ ਲਾਂਘੇ’ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਜਿਥੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਪੱਖੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਮਾਰਿਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਲਹੂ-ਵੀਟਵਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਹਕੂਮਤੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਚਿਹਰਾ ਕਸਮੀਰ, ਮਨੀਪੁਰ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ, ਅਸਮ, ਕੁਡਕੂਲਮ (ਪੁਮਾਣੂ ਰਿਐਕਟਰ ਖਿਲਾਫ), ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ, ਨਗਇਣ ਪਟਨਾ (ਪੋਸ਼ਕ ਖਿਲਾਫ), ਪੰਜਾਬ, ਮਾਨੇਸਰ (ਮਾਰੂਤੀ-ਸਾਜੂਕੀ ਖਿਲਾਫ) ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਕਲਾਂ ‘ਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜਬਰ-ਤਸੱਦਦ ਗਾਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੁੱਟ, ਜਬਰ-ਤਸੱਦਦ ਤੇ ਕਤਲ ਦੀਆਂ ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਕੱਠੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ‘ਆਧੁਨਿਕ ਸੱਭਿਅਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ’ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਆਧੁਨਿਕ ਸੱਭਿਅਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਿਰਤ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੇ ਧਰਤੀ ਉਤਲੇ ਕੀਮਤੀ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਕੁਲ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਤਬਕੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉੱਚ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਦੇ ਵਧਣ-ਫੁਲਣ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੱਜ ‘ਦੇਸ਼’ ਤੇ ‘ਵਿਕਾਸ’ ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਸਿਰਫ ਅਮੀਰ ਵਰਗ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹਨ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੁਝਾ ਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਉਸਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਆਪੋ ਵਾਗੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਣ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਇਦ-ਨਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਦ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਅਜਾਦੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿਲਜੁਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਅਮੀਰ ਵਰਗ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਲਤੂ ‘ਹਿੰਸਾ-ਹਿੰਸਾ’ ਕਰ ਚੀਕ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਲੋਕਪੱਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਉਪਰ ਜਬਰ ਤਸੱਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਕਰੂਰ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਦਾਸੀ ਉਪਰ ਹੋਏ ਜਬਰ ਤਸੱਦਦ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਮਹਿਜ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਜਾਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ‘ਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਕਸਲਬਾਜ਼ੀ ਲਹਿਰ ਉਪਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਠਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਕੇ ਵਹਿਸ਼ੀਪੁਣੇ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ‘ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ’ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਉਤੇ ਢਾਹੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਵਿਆਪੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਕਲਾਂ ਹੇਠ ਹੋ ਰਹੇ ਲੁੱਟ-ਜਬਰ ਨੂੰ ਨੰਗਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਜਮਾਤੀ ਜੱਦੋ ਜਹਿਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਮੇਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਖ ਦਿੱਤੀ, ਅਰਥ ਕੱਢਣੇ ਫਰਜ਼ ਜੁਆਨੀਆਂ ਦਾ। ਉਸ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਨਾ ਮੁਆਫ ਕਰਦਾ, ਜਿਹੜੀ ਮੁੱਲ ਨਾ ਤਾਰੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ।

ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਹਾਣੀਓਂ

ਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਹਾਣੀਓਂ ਵੇ ਸੋਣੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥੀਓਂ ਵੇ, ਕਰ ਲਵੋ ਦਾਤੀਆਂ ਤਿਆਰ। ਚੁੱਕੇ ਵੇ ਹੱਥੋੜਿਆਂ ਨੂੰ, ਤੋੜੋ ਹਿੱਕ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ, ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅੰਗਾਰ। ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਕਣਕਾਂ ਦੇ, ਮੇਨ ਰੇਗੇ ਲਹਿਰਿਆਂ ‘ਤੇ, ਕਾਲੀ ਕਾਂਗਿਆਰੀਆਂ ਦੀ ਲੀਰ। ਕੁੰਗੀਆਂ ਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਣ ਹਿੱਕ ਅੱਜ, ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਤਿੱਖੜੇ ਕਸੀਰ। ਆਇਆ ਯੁੱਗ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਬੋਹਲਾਂ ਦੀ ਬਿਠਾਓ ਰਾਖੀ, ਵਿਹਲੜਾਂ ਦਾ ਕਾਗਦਾ ਇਤਬਾਰ। ਵਿਦਾ ਕਰੋ ਹੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡ ਕੇ ਮਜ਼ੂਰੀਆਂ ਵੇ, ਆਈ ਦੇ ਮਜ਼ੂਰਨਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗ। ਸਾਡਿਆਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ, ਜਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਭੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਹਾਉਕਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਗ। ਅੱਡ ਨਾ ਝੋਲੀਆਂ ਵੇ, ਗਿੱਸੀਆਂ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਕੇ ਹਾਸੇ ਨਹੀਂਦੀ ਮਿਲਦੇ ਉਧਾਰ। ਚੁੱਕੇ ਵੇ ਹੱਥੋੜਿਆਂ ਨੂੰ.... ਕਿਰਤਾਂ ਦੇ ‘ਬੋਲ’ ਦਾ ਜੇ ਟੁੱਟੇ ਜੇ ਹਰਾਸ, ਜੱਗ ਕੀਦੇ ਸਿਰ ਬੰਮੀਆ ਹਰੇ। ਮਰੇ ਹੋਏ ਚੇਨ ਤੋਂ, ਜੇ ਚਾਨਣੀ ਮੰਗਣ ਜਾਈਏ, ਕਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਿਆਂ ਕਰੇ। ਆਓ! ਨਵੇਂ ਸੂਰਜਾਂ ਨੂੰ ਚਲ ਕੇ ਵਿਖਾਈਏ, ਹੋਇਆ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੀ ਧੁੱਪ ਉਤੇ ਵਾਰ। ਚੁੱਕੇ ਵੇ ਹੱਥੋੜਿਆਂ ਨੂੰ.....

ਕੁਲੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਗੀਤ

ਛੋਤੀ ਛੋਤੀ ਉੱਗ, ਲਾਲ ਸਰਪੀ ਦੇ ਸੂਰਜਾ ਵੇ, ਰੂਪ ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਦਾ ਤਿਹਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਢੋਲਣੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਪਾੜ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ, ਉਹਨੂੰ ਅਜੇ ਨਾ ਪਿਆਰ ਸਾਡਾ ਆਇਆ। ਸੁਹਣਾ ਜਾਂ ਕਸੁਹਣਾ ਹੋਵੇ ਜੱਗ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ, ਰਿਹਾ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੇ। ਕਾਲਾ ਭੁੰਡ ਕਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕਦਾ ਮਰੋੜ, ਰੰਗ ਆਪਣੇ ਦੀ ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣ ਵੇ। ਪੁੱਛੋ ਕੋਈ ਬਾਬਲੋਂ ਤੋਂ, ਸੱਧਰਾਂ ਦਾ ਹਾਣੀ ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਰ ਨਾ ਬਿਆਇਆ? ਰੂਪ ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਦਾ ਤਿਹਾਇਆ। ਚਿੱਟੇ ਚੰਮ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕਾਲਖਾਂ, ਲਕੋਈ ਰੱਖੇ, ਹਰ ਕੋਈ ਉਹਨੂੰ ਹੈ ਪਿਆਰਦਾ। ਕਿਉਂਸਮਾਏਦਾਰੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਜੋੜ ਗੂਹੜਾ, ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਤੇ ਸ਼ਿਗਾਰਦਾ। ਮਿਹਨਤਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ, ਜੋਬਨ ਦਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ, ਪੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਮੈਂ ਰੰਗਾਇਆ। ਰੂਪ ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਦਾ ਤਿਹਾਇਆ। ਪੀਠਾਂ ਦਿਆ ਬਾਬਲਾ ਵੇ, ਪੁੱਤ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਨਾਲ, ਖਾਲੀ ਪੱਲੇ ਹੁੰਦਾ ਨੀ ਵਪਾਰ ਵੇ। ਪੁੰਜੀਪਤੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ‘ਚ ਹੱਡ ਚਿੱਟੇ ਬਿਠਾਂ, ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਨੀ ਡਕਾਰ ਵੇ। ਦਾਜ ਦੀ ਹੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਵੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਿਰਹਾ ਸੁਆਇਆ। ਰੂਪ ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਦਾ ਤਿਹਾਇਆ।

ਨਵੇਂ ਅਹਿਦਨਮੇ

ਮੈਂ ਚਾਨਣ ਦਾ ਆਸ਼ਕ, ਜੱਗ ਤੋਂ ਨੇਰ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੋਣੀਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਹਾਨਣ ਲੱਭ ਕੇ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਨਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਮੇਰੇ ਢਾਹੇ ਤੱਕ ਆਉਂਦੀ ਏ, ਉਸਦੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਵਿਚ ਚੰਨ ਦੀ, ਚਮਕ ਰਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਲੂੰਹਦੀ ਹੈ ਧੁੱਪ ਖਲਵਾੜੇ ਦੀ, ਮੈਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਛਤਰੀ ਦਾ ਚਵਰ ਝੁਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਸੌਦੀ ਮਮਤਾ ‘ਪਿਆਰ’ ਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਨੀਂਦਰ ‘ਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਸੀਂਢਲ ਜਈ ਬੱਚੀ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਜਦ ਸੰਗੀਨ ਚੁੱਭੇ, ਮੈਂ ਵੱਕੀਆਂ ਦੀ ਓਟ ‘ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ‘ਸ਼ਾਹ’ ਦੀ ਨੀਤ ਦਾ ਕੋਰਾ, ਫਸਲਾਂ ‘ਤੇ ਪੈਂਦਾ, ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮੈਂ ਹਿੱਕ ਦੀ ਧੁੱਪ ਸੁਕਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸੰਗ ਪੱਗ ਟਟਾਈ ਏ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਥੜੇ ‘ਤੇ ਜਿੱਤ ਦਾ ਢਿਲਕ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਮੇਰੇ ਚਾਨਣ ‘ਤੇ ਹੋਵੇ ਤੇਜ਼ ਘਟਾਵਾਂ ਦਾ, ਮੈਂ ਜਗਨੂੰ ਚਾਨਣ ਤੋਂ ਖੰਡ ਦਾ ਘੁੰਡ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਕੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਜਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ

ਡਾ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਡੀ.

ਕੌਮੀ ਜਮਹੂਰੀ ਗਠਜੋੜ (ਗਾਜਰ) ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬਜਟ ਤਿੰਨ ਅਹਿਮ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 2014 ਦੇ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ 'ਚ 50 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਨਿਸ਼ਚੈ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਨ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ 'ਚ ਵੀ ਕੁਝ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਪਾਉਣ 'ਚ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨਾਕਾਮ ਹਰੇ ਸਨ ਪਰ ਬਜਟ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਸਰ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਸਬਸਿਡੀ 'ਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਟੈਕਸ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ 'ਚ ਆਪਣੀ ਗਿਰਾਵਟ 'ਤੇ ਵੀ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਇਹ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ (ਜੀ ਡੀ ਪੀ.) 'ਚ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਵਾਧੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਰਥਚਾਰੇ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਦੀ ਵਾਧਾ ਦਰ ਵੱਧ ਹੀ ਰੱਖੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਅੰਕੜੇ ਉਸਾਰੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਉੱਚ ਵਾਧਾ ਦਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਨਅਤੀ ਪੈਦਾ ਘਰ ਦੇ ਸੂਚਕਾਂਕ ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਹੋਰ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਖਰਾਬ ਹਾਲਤ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰਹੀ। ਦੂਜਾ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ 'ਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਾਲ 2014-15 ਦੌਰਾਨ 2.9 ਫੀਸਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਡਿੱਗੀ ਹੈ। ਦਾਲਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੀ ਸਾਲ 2014-15 ਦੌਰਾਨ 9.6 ਫੀਸਦੀ ਘਟੀ ਹੈ ਜਦਕਿ 2014-15 ਦੌਰਾਨ ਇਸ 'ਚ 63 ਫੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਬਾਗਬਾਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਤਰਸਯੋਗ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ 'ਚ ਆਈ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਚ ਵੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤ ਅਗਸਤ 2014 ਤੋਂ ਹੀ ਦਿਸਣ ਲੱਗੇ ਸਨ ਜਦ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਖੇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਖੇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ ਪਰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾ ਚੁੱਕੇ ਅਨਾਜਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਥੋਕ ਮੁੱਲ ਸੂਚਕਾਂਕ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਸਤ 2014 ਪਿਛੋਂ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ 'ਚ 5 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਜਨਵਰੀ 2014 ਦੇ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਕਪਾਹ ਦਾ ਭਾਅ 27 ਫੀਸਦੀ ਘਟਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵੀ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪਿਆ। ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ 'ਚ ਗਿਰਾਵਟ ਵਰਗੇ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ

ਮੌਨਸੂਨ 'ਚ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਤੱਤ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਆਰਥਿਕ ਸਿਆਸੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੰਨ 2014 'ਚ ਪੌਸ਼ਟ ਤੱਤ ਆਧਾਰ ਸਬਸਿਡੀ (ਐਨ.ਬੀ.ਐਸ.) ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਮਿਸ਼ਰਤ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਤਵਾਜਨ ਵੀ ਵਿਗੜਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਖੇਤੀ 'ਚ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਘਟਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਅਰਥਚਾਰਾ ਬਦਲ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਨਤਕ ਖਰਚੇ 'ਚ ਗਿਰਾਵਟ ਵੀ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਮੰਗ 'ਚ ਮੰਦੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ 'ਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰ ਕਈ ਗੁਣਾਤਮਕ ਅਸਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਘਟਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਨਾਲ 2010 ਤੋਂ ਕੌਮੀ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਰੰਟੀ ਯੋਜਨਾ (ਨਰੋਗਾ) ਦੇ ਖਰਚ 'ਚ ਕਮੀ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ, ਆਉਂਦੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੂਜੇ, ਪਾਸੇ ਹਾਲੀਆ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਪੇਂਡੂ ਸੁਝਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਰਗੀਆਂ ਜਨਤਕ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਖਰਚ 'ਚ ਵੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਅਹਿਮ ਕਾਰਨ 14ਵੇਂ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਟੈਕਸਾਂ 'ਚ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 32 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 42 ਫੀਸਦੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਉਭੀਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਲੀਆ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਧ ਬੇਹਤਰ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਵੱਡੇ ਦੇ ਕਈ ਸਿਲ ਡਿਫ਼ਾਇਨਿ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਖਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ 'ਚ ਕਮੀ ਵਜੋਂ ਅੰਗੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਮੱਤੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਇਕ ਫੀਸਦੀ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਬਣਾ ਚੋਕਸੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਤਵਾਜਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਭਰਮਾਰੂ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਘੱਟ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਾਧਾ ਦਰ ਬਲਕਿ ਅਨਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਗਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਦਲ ਰਹਾਣ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਲੱਛਣ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਵੇਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਕੋਈਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਵਿਕਰੀ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਦਿਹਾੜੀ ਦੇ ਘੱਟ ਵਾਧਾ ਦਰ 'ਚ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਉਦੋਂ ਦਰਅਸਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਭਾਸ਼ਣ 'ਚ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪਹਿਲੀ ਚੁਣੌਤੀ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਦੂਜੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਤੇ ਤੀਜੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਟਾਂਦਰਾ ਵਾਧਾ ਦਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਜੀ ਡੀ ਪੀ. ਦੇ ਨਵੇਂ ਅਹਿਮ ਮੁਤਾਬਕ ਡਿੱਗ ਕੇ 17 ਫੀਸਦੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਜਟ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਇਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛੋਂ ਦੀਆਂ ਦੋਨੋਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ

ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਖੇਤੀ, ਨਿਵੇਸ਼ ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਦੇ ਕੁਲ ਬਜਟ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ 5000 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਿਥੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ 'ਚ ਕਮੀ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਸਮੇਤ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਖਰਚੇ ਦਾ ਬੇਦੋਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਕੌਮੀ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ (ਆਰ ਕੇ ਵੀ ਵਾਈ) ਤੇ ਕੌਮੀ ਖੇਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਿਸ਼ਨ (ਐਨ. ਐਫ. ਐਸ. ਐਮ.) ਲਈ ਬਜਟ ਪਹਿਲਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਡੇ ਦਾ ਪੈਟਰਨ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਈ. ਡਬਲਊ. ਐਮ. ਪੀ., ਐਮ. ਕੇ. ਵੀ. ਵਾਈ., ਐਨ. ਐਫ. ਐਸ. ਐਮ. ਤੇ ਏ.ਆਈ.ਬੀ.ਐਸ. 'ਚ ਖਰਚੇ 'ਚ ਕੁਲ ਗਿਰਾਵਟ 7563 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਬਹੁ-ਜ਼ਿਆਦਾ, ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਮੁੱਦਾ ਸਿਹਤ ਕਾਰਡ ਯੋਜਨਾ ਲਈ ਇਸ ਬਜਟ 'ਚ ਸਿਰਫ਼ 200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ 138 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਸੈਸਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਬਜਟ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਹਲਕਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਅਲਟਮੈਟ ਦਾ ਝਠਾ ਜਿਸ 'ਚ ਅਮੀਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗਰੀਬ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਉਠਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ 3.5 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਅੱਡੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ 'ਚ ਵੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਬਿਹਾਰ, ਉੜੀਸਾ, ਫਤੀਹਗੜ੍ਹ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਬਜਟ ਦਾ ਅਸਰ ਖੇਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਤਵਾਜਨ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਅਨਾਜਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ 'ਚ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ। ਖੁਰਾਕ ਸਬਸਿਡੀ ਬਿੱਲ 'ਚ ਸਿਰਫ਼ 200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਾਮੂਲੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ਾ ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਹਾਇਕ ਮੁੱਲ (ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ.) ਲਈ ਬੈਠਣ ਦੇਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਵਾਧਾ ਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਬਲਕਿ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ 'ਚ ਸਿੱਧੇ ਨਕਦ ਸਬਸਿਡੀ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਤਾਂ ਸੈਸਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ

ਵਲੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ (ਮਨਰੋਗਾ) ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਅੱਜ ਵੀ ਟੇਏ ਪੁੱਟ ਕੇ ਪੇਟ ਭਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਬਜਟ ਨੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਵੀ ਮਨਰੋਗਾ ਦਾ ਬਜਟ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਮਦ 'ਚ ਸਿਰਫ਼ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਾਧੂ ਫੰਡ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਟੈਕਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ (ਆਈ. ਸੀ. ਡੀ. ਐਸ.) ਦੀ ਪੈਸਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਪੱਲਾ ਝਾੜਦਿਆਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੂਬਿਆਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਜਟ 'ਚ ਆਈ. ਸੀ. ਡੀ. ਐਸ. ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਅਲਟਮੈਟ 16316 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਿਰਫ਼ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। 1500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਜਿਸ ਵਾਧੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ ਦੇਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਗੇਂਦ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪਾਲੇ 'ਚ ਸੁਟਦਿਆਂ ਬਜਟ 11938 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 6000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਭ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਿਆ ਬਲਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਵੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਪਿਛੜਾ ਖੇਤਰ ਗਰਾਂਟ ਕੋਸ਼ 'ਚ ਕਟੌਤੀ ਹੈ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਬਜਟ 'ਚ ਹੋਈ ਕਟੌਤੀ ਦੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਖਰਚੇ 'ਚ ਹੋਈ ਕਟੌਤੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੁਣ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਪਰ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਡਗਮਗਾਉਂਦੀ ਵਿੱਤੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰਨੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਨਿਮਾਣ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵੀ ਇਹੋ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇ 'ਚ ਨਾਕਾਰਤਮਕ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨੇਵਿਖਾਈ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਬਦਹਾਲੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਖਰਚ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਨਾਕਾਰਤਮਕ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ

ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਅਸਲ 'ਚ ਨਾਕਾਰਤਮਕ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਰੋਡ ਮੈਪ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਨਿੱਜੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਇਸ ਵਾਅਦੇ ਨਾਲ ਵੱਧ ਰਹੀ ਜੋਖਮ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਏ ਤੇ ਪੂਰਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕਮਾਵੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਨਤਕ ਖਰਚੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਰੋਡ ਮੈਪ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਟੈਕਸ ਦਰ 25 ਫੀਸਦੀ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦੀ ਛਵੀ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਕ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਟੈਕਸ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਯੂਰਪੀ ਸੰਘ, ਲਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ਬਲਕਿ ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆਈ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣਾ ਨਿੱਜੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਇਸ ਬਜਟ 'ਚ ਜਾਇਦਾਦ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ 8 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁੱਬ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਾਧੂ ਕਮਾਈ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਹਾਲ ਦੇ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਾਧਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਘਾਟਾ ਵਧਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਕੀਮਤਾਂ 'ਚ ਕਮੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਗਰੀਬਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਲਕਿ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਜਟ 'ਚ ਦਲਿਤਾਂ ਤੇ ਆਦੀ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੈਅ ਕੱਟੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇ 61 ਫੀਸਦੀ ਬਜਟ ਰਾਸ਼ੀ ਤੇ ਆਦੀ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 53 ਫੀਸਦੀ ਬਜਟ ਰਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਵਾਸੀਓਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਕੰਮਪੋਨੇਟ ਪਲਾਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਯੋਜਨਾ ਖਰਚ ਦਾ 16.6 ਫੀ ਸਦੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਤੇ ਆਦੀ ਵਾਸੀ ਸਬ-ਪਲਾਟ ਤਹਿਤ 8.6 ਫੀਸਦੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦੇ। ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਐਸ.ਪੀ.ਸੀ. ਤਹਿਤ ਇਸ ਬਜਟ ਤੋਂ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। 77236 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਟੀ.ਐਮ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਆਦੀਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ ਲਈ 40,014 ਕਰੋੜ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਪਰ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੇ ਆਦੀਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 19 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਛਲੀ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਸਰਕਾਰ 43208 ਕਰੋੜ ਤੇਲ 6714 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਦਲਿਤ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੇ ਦੀ ਆਸ ਸੀ ਪਰ ਉਲਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਲਿਤ ਤੇ ਆਦੀਵਾਸੀਆਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਤੇ ਵੱਸੋ ਇਸ ਡਾਕੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਹੈ। ਕਟੌਤੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਟੈਕਸ 30 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 25 ਫੀਸਦੀ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦਕਿ ਦਲਿਤਾਂ-ਆਦੀਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹੇ ਗਏ ਹਨ।

ਡਫਲੀ ਵਾਲੇ ਨਾਟ-ਕਰਮੀ ਦੀ ਫੇਰੀ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਨਾਟਕਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਉਸਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਲੇਖ ਜਾਂ ਖ਼ਬਰ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਈ ਹੈ। ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਸੀ।

“ਲੋਕੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਆ ਪਰ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਚ ਦਿੱਲਵਾਂ ਕਲਾਂ ਦੇ ਦਲਿੱਤ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ-----।” ਜਦ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ, ਉਹ ਇਹ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਉਹ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਲਈ ਮੁਢਲੀ ਲੋੜ ਬੋਡੀ ਲੈਂਗੂਏਜ਼ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਆ ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਪਸਾਰ ਔ। ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਲੋੜ ਨਾਲ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਸਾਰ ਲੈਨਾਂ-----।

ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਮੰਚ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਆਤੂ ਬੋਜੀ’ ਦੇਖ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਹ ਠੋਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਫਿਲਮ ‘ਅੰਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ’ ਵੀ ਦੇਖੀ। ਉਸਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਫਿਲਮ ‘ਮਿੱਟੀ’ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਦੇਖੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਿਭਾਏ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮੰਚ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਉਹ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ ਕੋਟਕਪੂਰੇ ਦੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਰੋਲ ਨਾ ਮਿਲਦਾ। ਮੈਂ ਭੰਗੀਆਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕੋਈ ਰਲਦਾ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਮੁੰਬਈ। ਮੁੰਬਈ ਗਹਿੰਦਿਆਂ ਇਕ ਦਿਨ ਖਿੜਕੀ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਝੋਂਝ-ਪੱਟੀਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੇਡਦੇ ਜਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਚ ਆਈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਨਾ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਟਕ ਖੇਡਾਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਫੇਰ ਇਕ ਦਿਨ ਨਾਟਕ ਖੇਡਦਿਆਂ ਮੈਂ ਚੱਕਰ ਖਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਚੱਜ ਨਾਲ ਕੁਝ ਖਾਧਾ-ਪੀਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਵਾਕਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਕਮਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਕਮਰਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਓਥੇ ਚਾਹ ਰੱਖ ਜਾਂਦਾ, ਕੋਈ ਰੋਟੀ। ਜੀਹਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ, ਕਮਰਾ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਜਾਣੀ ਮੈਰਾ ਇਕ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਆ ਗਿਆ। ਪਟਿਆਲੇ ਨੁੱਕੜ ਨਾਟਕ ਕਰਦਾ। ਦਲਿੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਟਕ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਹੁਤਾ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੀ। ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ , ਦਲਿਤ, ਸੱਟ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਬਾਅਦ ਚ। ਬੰਦਾ ਦੂਜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮਸੂਸ ਕਰੇ। ਬੇਜ਼ਮੀਨ ਹੋਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਕਰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਨੈ ਉਹ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਨਾ ਕਰਨ। ਕਿਰਤ ਕਰਨ। ਕਿਰਤ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾੜੀ ਨੀ।

ਏਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸੀ ਉਥੇ ਆਵਾਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਲਹਿਰੇਗਾਗੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਚ ,ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਵੇਹੜਿਆਂ ਚ ਜਾਨਾ। ਆਪਣੀ ਡਫਲੀ ਵਜਾਉਣਾ। ਲੋਕੀਂ ਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲਗਦੇ ਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਚੋਂ ਹੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਾ ਲੈਨਾਂ। ਨਾਟਕ ਖੇਡ ਕੇ ਡਫਲੀ ਰੱਖ ਦਿੰਨਾਂ ਨਾਲ ਪੱਲਾ ਵਿਛਾ ਦਿੰਨਾਂ, ਜੀਹਦਾ ਜੋ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਪੱਲੇ ਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ। ਕੋਈ ਗੁੜ, ਚਾਹ, ਆਟਾ, ਚੌਲ ਪੈਸੇ ਜੋ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸਰਦਾ।”

ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਉਸਦੇ ਸਨਮਾਨ ਚ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਏਡਾ ਤਿਆਗੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਬਖੇਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸੇ ਹੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਐਨੇ ਸਰਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਾਟਕ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਫਿਲਮ ‘ਅੰਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ’ ਏਨੀ ਸਰਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਫਿਲਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਸਬੱਬ ਬਣਿਆ?” ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, “ ਫਿਲਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਨਾਮੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਸਤੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਐਕਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਵੀ ਹੋਈ ਤੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਕਰਜ਼ਾ ਵੀ ਚੁਕਾਇਆ।”

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੈਂਟਰਲ ਸਟੇਜ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਹੜਤੇ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ‘ ਡਾਕਟਰ ਹਰੀ ਸ਼ਰਮਾਂ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ’ ਹਰ ਸਾਲ ਉਘੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਭਾਅ ਜੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ ਨੇ ਦੋਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੜੀ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਨੇਡਾ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਨਾਟਕ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸਦੀ

ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਵਾਉਦਿਆਂ ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਕੋਲ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਇਪਟਾ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਭਾਅ ਜੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਹੁਣ ਇਸੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਿਤਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਟਕ ਲਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਉਦਘਾਟਨ

ਐਬਟਸਫੋਰਡ : ਐਬਟਸਫੋਰਡ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਫਾਰਮ ਵਰਕਰ ਔਰਤਾਂ ਜੋ 7 ਮਾਰਚ 20007 ਨੂੰ ਇਕ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ 8ਵਾਂ ਕੈਂਡਲ ਵਿਜ਼ਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਮਾਨੂਮੈਂਟ ਗੋਲਡਨ ਟਰੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀ ਸੀ ਲੇਬਰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਿਮ ਸਿਨਕਲੇਅਰ ਨੇ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਾਰਮ ਵਰਕਰਜ ਦੀ ਸੇਫਟੀ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲਡਨ ਟਰੀ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਐਬਟਸਫੋਰਡ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਉਪਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਐਬਟਸਫੋਰਡ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਮੇਅਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਮਾਨੂਮੈਂਟ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤਕ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਐਮ ਐਲ ਏ ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਾਰਮ ਵਰਕਰਜ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਦਸਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕੀਤੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਹੋਰੀ ਬੈਂਸ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਬੀ ਸੀ ਲੇਬਰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਇਰੀਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ

ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਟਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਤੇ ਦਲਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵੇਹੜਿਆਂ ਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਟਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਵਰਗੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉੱਚੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ।”

ਉਸ ਦਿਨ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਨੇ ਦੋ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਮੰਚਨ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਡਫਲੀ ਤੋਂ ਬਾਪ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਟਕ ਨਾਟਕ ਨਾਟਕ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਉਸਦਾ ਦਰਸ਼ਕ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਨਾਟਕ ‘ਜੂਠ’ ਸੀ। ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਲੇਖਕ ਓਮ ਪਰਕਾਸ਼ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਮੌਨੇ ਲਾਗ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੰਚਨ ਕਰਦਾ ਉਹ ਕਦੇ ਗਲੱਭੂ ਭਰਦਾ ਤੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਹਸ ਹਸ ਦੁਹਰਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਦੇ ਨਿੰਮੋਬੂਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਗੜਕੇ ਮਾਰਦਾ। ਅੱਧ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਕਾਰਣ ਨਰਕ ਬਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੀਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪੱਖਾਂ ਭਾਰ ਕਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਨਾਟਕ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਸਾਰ ਉਸਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹੋਏ ਦਰਸ਼ਕ

ਉਸਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਖਲੋਤੇ। ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਹਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁੱਝ ਉਠਿਆ। ਦੇਰ ਤਕ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦੂਜਾ ਨਾਟਕ ‘ਕਿਰਤੀ’ ਬੇਜ਼ਮੀਨ ਹੋਏ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਖੇਤ ਕਾਮਾ ਬਣਨ ਦੀ ਗਾਥਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਟਕ ਉਸਨੇ ਤਿੰਨ ਸਥਾਨਕ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ। ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਜਾਤਪਾਤ ਦੀ ਘਿਨੌਣੀ ਤਸਵੀਰ ਉਘਾੜਦਾ ਇਹ ਨਾਟਕ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਵੇਕਲਾ ਅੰਦਾਜ਼। ਕਿਸੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੰਗੀਤ ਜਾਂ ਪਰਦੇ ਦੀ। ਸਿਰਫ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਆਵਾਜ਼।

ਨਾਟਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਵੁਕ ਹੋਏ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਚੋਂ ਕੁਝ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਨਾਟਕਕਾਰ ਦੀ ਮੰਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੈਮੂਅਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, “ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਤੀ ਬੰਦਾ। ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਨੈ। ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਲਹਿਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣੇ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ।” ਉਸ ਦਿਨ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਡਫਲੀ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਫੈਲਾਇਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਡਫਲੀ ਦੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਬਣਣ ਦੇ ਡਰੋਂ।

ਸਾਡਾ ਇਹ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ, ਸਿਰੜੀ ਤੇ ਤਿਆਗੀ ਨਾਟ-ਕਰਮੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲੀਆਂ, ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਚ ਆਪਣੀਆਂ ਫੇਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਮਹਿਕਾਂ ਵੰਡਦਾ ਰਹੇ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੈਨ ਡਾਈਵਰ ਕੋਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵੈਨ ਦੇ ਟਾਇਰ ਘਸੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਅਗਲਾ ਟਾਇਰ ਫੱਟ ਕੇ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰਿਆ, ਵੈਨ ਵਿਚ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਸਵਾਰੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬੈਂਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸੀਟ ਬੈਲਟਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਾਰਮ ਵਰਕਰਜ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਪਾਲਸੀ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਇਸ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਏ ਪੈਨਲ ਵਲੋਂ ਸੁਝਾਈਆਂ ਤਜਵੀਜਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮ ਮਾਲਕਾਂ/ਖਾਖਦਮਗਰ ਦੀ ਮੁਜਰਮਾਨਾਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਵਾਪਰੇ ਕਿਸੇ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਕਰਕੇ ਜੇਲ ਭੇਜਣ 'ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਚਰਨ ਗਿੱਲ, ਮੋਹ ਗਿੱਲ ਕੌਂਸਲਰ , ਅਵਤਾਰ ਗਿੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਸਾਇਟੀ, ਕੁਲਦੀਪ ਸੇਖੋਂ , ਸਰਬਜੀਤ ਗਿੱਲ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਦੁਖੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਵੰਡਾਇਆ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮਾਰੀ ਗਈ ਔਰਤ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘੂ ਦੇ ਪਤੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘੂ ਤੇ ਬੇਟੀ ਅਵਨੀਤ ਨੇ ਆਏ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਨੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਖਬਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਫਾਰਮ ਵਰਕਰਜ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬੀ ਸੀ ਤੇ ਪੂਰੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਇਕੱਲਾ ਮਾਨੂਮੈਂਟ ਹੈ।

- ਇਕਬਾਲ ਖ਼ਾਨ

ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ

ਮੈਂ ਤੇ ਗਰਦੇਵ ਲਾਲੀ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਖੋੜਾ-ਖੋੜਾ ਜਾਣਦੇ ਸਾਂ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਨੈਕਸਲਾਈਟ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਮੈਂ 1968 ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟ ਯੂਨੀਅਨ ਰਾਹੀਂ, ਨੈਕਸਲਾਈਟ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਗਰਦੇਵ ਮੈਥੋਂ ਦੇ ਕੁ ਸਾਲ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਉਹ 1970 ਵਿਚ ਕਾਲਜ ਗਿਆ। ਕਾਲਜ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਉਹ ਵੀ ਨੈਕਸਲਾਈਟ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਤਰੀਖ਼ ਭੁਗਤਣ ਆਇਆ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਬੋੜੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਥਾਣੇਦਾਰ ਰਾਈਫ਼ਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਗਾਰਦ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਬਸ ਜਾਂ ਜੀਪ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਤਰੀਖ਼ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਕਚੇਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬਸ 'ਚੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਜੱਜ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਮੁੱਠਾਂ ਮੀਚ, ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਲਾਰਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ, ਤਾਂ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਤੇ ਬੋੜੀਆਂ ਛਣਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਬੜਾ ਉਲੇਕਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰਦੇਵ ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਲਈ ਜਲੰਧਰ-ਕਪੂਰਥਲਾ ਜਿਲ੍ਹਾ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸੇ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਫਿਰ ਗਰਦੇਵ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਗਰਦੇਵ ਦੇ ਇਕ ਗਿ੍ਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ, ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਆਖ ਦਿਤਾ, "ਜਿਨਾਂ ਛੇਤੀ ਹੋ ਸਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਓ, ਨੈਕਸਲਾਈਟਾਂ ਦੇ ਕਿਦਾਂ ਧੰਡਾ ਧੰਡਾ ਪੁਲਿਸ ਮਕਾਬਲੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਘਰ ਦਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਸਾਡੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੀ, ਕਿ ਗਰਦੇਵ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦਿਆਂ ਦਾ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਸੁਭਾਬਕ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਗੁਰਦੇਵ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਚਾਚੇ ਕੋਲ ਕਨੇਡਾ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਗਰਦੇਵ ਨੇ ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਇਥੇ ਆਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਟੂਲ ਐਂਡ ਡਾਈ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਡਪਲੋਮਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗਰਦੇਵ ਤਾਂ ਕਰਮਯੋਗੀ ਸੀ, ਕਰਮਯੋਗੀ ਦੱਦਾ ਟਿਕਕੇ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੋਣ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ (ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ) ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਸੀ। ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਨੈਕਸਲਾਈਟ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ 'ਈਸਟ ਇੰਡੀਅਨ ਡੀਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚ ਮੁਹਲੀਆਂ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ 'ਇਪਾਨਾ' ਅਤੇ 'ਈਸਟ ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ' ਵਿਚ ਵੀ ਅਹਿਮ ਕੋਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ 'ਵਰਕਰਜ਼ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਕੈਨੇਡਾ' ਵਿਚ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਰਿਹਾ। 29 ਮਾਰਚ 1976 ਨੂੰ ਮੈਂ ਵੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅਲਵਿਤ ਆਖ ਦਿੱਤੀ। ਧੜੀ ਦੇ ਗੇਲੇ ਤੇ ਇਥਰ ਉਥਰ ਘੁੰਮਦਾ ਮੈਂ 12 ਜੂਨ 1981 ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਆਗਿਆ। ਗੁਰਦੇਵ ਨੂੰ ਜਦ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਹਫ਼ਤਾ-ਅੱਠ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਬਸ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਦੋਸਤੀ ਕਦਮ-ਬਾ-ਕਦਮ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰਫ਼ੀਊਜੀਆਂ ਆ ਰਹੀ ਸਨ ਅਤੇ ਇਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਦਿਕਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕੁੱਝ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ 'ਰਫ਼ੀਊਜੀ ਏਡ ਕਮੇਟੀ' ਬਣਾਈ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੇਵਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੱਦਤ ਤੇ ਆ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਗੁਰਦੇਵ ਵੀ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਮੈਂਬਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਕੁੱਝ-ਕੁ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚੋਂ ਸੀ, ਜਿਨਾਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਵੀ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਚੰਗਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਰਫ਼ੀਊਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਮਾਨਤਾਂ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਜਥੇਯੋਗ ਆਰਥਕ ਮੱਦਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੀ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਅਜੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਗਰਦੇਵ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਕਤ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਗਰਦੇਵ ਨੇ ਕਾਰ ਰੋਕ ਕੇ ਕਹਿਣਾ, "ਆਜਾ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਮੈਂ

ਛੱਡ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।" ਇਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਮੈਂ ਗਰਦੇਵ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਰਹਿ ਪੈਂਦਾ। ਗਰਦੇਵ ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਘਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰੱਖਦਾ ਅਤੇ ਘਰ ਆਏ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ। ਇਕ ਵੇਰ ਗਰਦੇਵ ਨੂੰ ਬੈਕ ਮੁਹਰੇ ਖੜੇ ਨੂੰ ਇਕ ਕੁੜੀ ਆਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ, "ਵੀਰ ਜੀ ਬੈਕ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਪੈਸੇ ਨੀ ਕੱਢਕੇ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਬੋੜੀ ਜਹੀ ਮੰਦਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਗਰਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, "ਕਿ ਕਿਨੇ ਪੈਸੇ ਕੜਾਉਣੇ ਹਨ?" ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ, "40/50 ਹਜ਼ਾਰ ਜਿਨੇ ਵੀ ਬੈਕ ਵਿਚ ਹਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੜਾਉਣੇ ਹਨ।" ਗਰਦੇਵ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁੱਝ ਗਲਤ ਹੈ। ਗਰਦੇਵ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਅਣਬਣ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬੋੜੀ-ਬਹੁਤ ਅਣਬਣ ਰਹ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਗਲ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਝਗੜਾ, ਮੁਕਾ ਦੇਣਗੇ। ਪਰ ਜੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਅਗੇ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, "ਕਿ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਕਢਾ ਲਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਦਫ਼ਾ ਕਰ, ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ।" ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਤੈਨੂੰ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੇ ਤੇਰੇ ਹੋਰ ਹਨ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਤੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਦੁਹਾਸੂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਣ ਲਈ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤਾਂ ਬੰਬਰੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਕਸੂਰ ਤੇਰੇ ਪਤੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਤੇਰਾ ਪਰ ਇਸ ਬੱਚੀ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ। ਇਹਨੂੰ ਕਾਅਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹਦੇ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰੋ।" ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਗਰਦੇਵ ਦੀ ਗਲ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਈ। ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ, ਇਹ ਜੋੜਾ ਆਪਣੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਇਕ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੁਖੀ-ਸਾਂਦੀ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਗਰਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਈ ਉਜੜਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ।

1989 ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਵਿਖਰ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਇਕ ਲੜਕਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਕੋਲ ਅਤੇ ਦੂਜਰਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਇੰਡੀਆ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਵੀ ਤਿਆਗ ਪੱਤਰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਭਾਅ ਭਾਅ ਕਰਦੇ ਖਾਲੀ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ, ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਿਗਰਟਾਂ ਫੁਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਰੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਡੈਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਟ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸਾਂ। ਗਰਦੇਵ ਅਤੇ ਤੁਲਚਨ ਮਾਹਿਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਕੁੱਝ ਖਲਾਉਂਦੇ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਸਾਂ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਸਭ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਸੀ। ਅਗਰ ਇਕ ਜਣੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਫੁਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅੱਜ

ਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਜਰੂਰ ਜਾਵੀਂ।" ਗਰਦੇਵ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੇ ਵਗੈਰ ਇਕ ਮਨੋਵਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਵਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਸਹਿਜ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਆਏ। ਮਾਹਿਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬੈਠ ਗੁਮ ਦੇ ਕਲਾਉਜ਼ਿਟ 'ਚੋਂ ਮੇਰੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਚੁੱਕ ਲਏ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਕੱਢ ਕਹਿ, "ਚੱਲ ਉੱਠ।" ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਾਹਿਲ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸਾਲ ਭੱਰ ਰਿਹਾ। (ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਟੇਡੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਮਾਹਿਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਖ਼ਰਚਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।) ਫਿਰ ਗੁਰਦੇਵ ਕੰਮ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਛੁਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਡੈਨਵਰ, ਲਾਉਸਵੇਗ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆਂ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਲਾਉਸਵੇਗ, ਬੋਕਰਜ਼ਵੀਲਡ, ਐਵੇਨਲ, ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਯੂਥਾ ਸਿਟੀ ਵਗੈਰਾ ਘੁਮਦੇ ਰਹੇ। ਉਥੇ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ ਜੋ ਸਟੇਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਜਾਂ ਸਟੇਰਾਂ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੁੱਝ ਵਾਰਮਾਂ ਤੇ ਲਜਾਕੇ ਵਾਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਾਇਆ। ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਅਸੀਂ ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਭੁਆ ਦੇ ਪੁੱਤ ਕੋਲ ਵੀ ਰਹੇ। ਸਿਆਟਲ, ਪੋਰਟਲੈਂਡ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਬੀ.ਸੀ. ਆ ਗਏ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਵੈਨਕੂਵਰ, ਸਰੀ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਕੈਮਲੂਪ ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੰਜਲ ਕੋਲ ਵੀ ਠਹਿਰੇ। ਫਿਰ ਅਲਬਰਟਾ ਵਿਚ ਕੈਲਗਰੀ ਅਤੇ ਐਡਮਿੰਟਨ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਕੈਲਗਰੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਮਲ ਸਾਹਿਲ ਹੋਣਾ ਕੋਲ ਅਤੇ ਐਡਮਿੰਟਨ ਜਹਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵੇ ਹੋਣਾ ਕੋਲ ਠਹਿਰੇ। ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੈਸਕੋਚਵਿਨ ਗਰਦੇਵ ਦੇ ਚਾਚੇ ਕੋਲ ਸੈਸਕਾਟੂਨ ਵੀ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਵਿਨੀਪੈਗ, ਕਨੋਰਾ, ਬੰਡਲਬੱਚਾ ਰਾਹੀਂ ਵਾਪਸ ਬਰੈਮਿੰਟਨ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਮਾਂ-ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੱਦ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਗਰਦੇਵ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਨਿੱਘ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਹਿਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹੀਨਾ-ਕੁ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੁਰਾਨ ਗੁਰਦੇਵ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਨਾਂ ਵਧੀਆ ਮੌਸਮ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਸੋਹਣਾ ਮਾਹੌਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਹੀ ਟਿਊਬਵੈਲ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਹੀ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਰੂਟ ਬੇਅੰਤ, ਅਖੌਰ, ਬਦਾਮ, ਪਿਸਤਾ, ਸੱਤਰੇ ਰੁਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, "ਮੇਰੇ ਅਪਾਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆਂ ਨਾ ਘੁਬ ਹੋ ਜਾਈਏ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨਾ ਲਵਾਗੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਕਿਵੇਂ ਰਹਾਂਗਾ?" ਗੁਰਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੇਰੀ ਇਕ ਦਿਨ ਅੱਥ ਨਾਲ ਗਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, 'ਹੁਣ ਫਿਰ ਬੋਕਰਜ਼ਵੀਲਡ ਕਾਰਡ ਬਣਦੇ ਹਨ।' ਤੂੰ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰੋ।" ਅਸੀਂ ਬੋਕਰਜ਼ਵੀਲਡ ਧੀਦੇ ਨੂੰ ਫੁਨ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਉਹਦੇ ਦੋਸਤ ਮੁਤਾਬਕ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆਂ ਚਲੇ ਗਿਆ ਅੱਥਿ ਕੋਲ ਐਵੇਨਲ ਰਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਬੋਕਰਜ਼ਵੀਲਡ ਤੋਂ ਕਾਰਡ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਰੈਮਿੰਟਨ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਗੁਰਦੇਵ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੇ ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਬਾਹਰ ਮੈਂ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਆਪਣੀ ਭੁਆ ਦੇ ਪੁੱਤ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਕੋ ਦੇ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਛੇ-ਕ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਗੁਰਦੇਵ ਨਾਲ ਗਲ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਅਮ੍ਰਜੀਤ (ਗਰਦੇਵ ਦੀ ਪਤਨੀ) ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ।" ਦੂਜਰੇ ਦਿਨ ਫੁਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਯਾਰ, ਅਮ੍ਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ, ਐਦਾਂ ਕਰ ਤੂੰ ਸਟੇਰ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮੱਦਦ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ।" ਅਸਲ ਵਿਚ ਗਰਦੇਵ ਨੂੰ ਮੁਝ ਹੋਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਚੰਗੀ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਟੂਲ ਐਂਡ ਡਾਈ ਮੈਕਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਮਰਜੀਤ ਬੈਕ ਵਿਚ ਮੈਨੇਜਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਅੱਛੀ ਖਾਸੀ ਪ੍ਰੋਪਰਟੀ ਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਤਾਂ ਉਹਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਇਥੋਂ ਗਲਘੋਟ ਮਾਹੌਲ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੂਥਾਸਿਟੀ-ਮੈਰਿਜ਼ਵੈਲ ਵਿਚ ਲੀਕਰ ਐਂਡ ਫੂਡ ਸਟੋਰ ਲੈ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਲਿਆ। ਅੱਜ ਅਗਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਭ ਗਰਦੇਵ ਲਾਲੀ ਤੇ ਤੁਲਚਨ ਮਾਹਿਲ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਡਰੱਗੀ ਹੋਕੇ ਮਰਮੁਕ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਾਂ-ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਅਰਥ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹੋ ਜਹੇ ਸੁਹਿੰਦ ਦੋਸਤ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਵੇ।

ਪੁਸਤਕ ਰਿਵਿਊ

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਂ : ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ
ਸੰਪਾਦਕ : ਮਨਦੀਪ
ਪੁਕਾਸ਼ਕ: ਅਦਾਰਾ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ
ਪੰਨੇ : 208 ਕੀਮਤ : 100 ਰੁਪਏ

ਮਨਦੀਪ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕ, 'ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਵਰਗ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸੁਮਾਲ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਧਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਆਗੂਆਂ ਲੈਨਿਨ, ਗੋਰਕਲਜ਼, ਸਟਾਲਿਨ ਅਤੇ ਮਾਰਚ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਾਰਕਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਔਰਤ ਆਗੂ ਕਲਾਰਾ ਜੈਟਕਿਨ, ਅਲੈਕਸਾਂਦਰਾ ਕੋਲਕਨਤਾਈ, ਮੈਰੀ ਲੋ ਗਰੀਨਬਰਗ, ਗਾਲੀਨਾ ਸਰਬਰੀਯਾਕੋਵਾ, ਨਦੇਜ਼ਦਾ ਕਰੂਪਸਕਾਇਆ, ਹੇਲੇਨ ਕੇਲਰ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਇੰਗਰਿਥ, ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ, ਸੰਪਰਕਸ਼ੀ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਉਂਤਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣਯੋਗ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸੰਪਾਦਕ ਖੁਦ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਮੰਚ ਦਾ ਕਾਰਕੁੰਨ ਹੈ। ਔਰਤ ਸਮੱਸਿਆ ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਉਸਨੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਦਾਰੇ "ਇਨਕਲਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ" ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮੱਲੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਸਨੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਲੇਖਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵੀਰਾਂਗਣਾ ਦੇ ਚੇਤਨ ਸੰਪਰਕਸ਼ੀ ਜੀਵਨ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਦੇਸ ਅੰਦਰ ਔਰਤ ਸਵਾਲ ਇਕ ਭਖਵਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸਵਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਬਹਿਸ-ਮੁਹਾਬਸੇ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਔਰਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪਿਤਰੀ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਪੀੜਿਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਧਦੀ ਹਿਸਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਭਰਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੋਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਉਸਦੇ ਭਗਵਾਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਵਲੋਂ ਫ਼ਾਸੀਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਤਹਿਤ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਪਿਤਰੀ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖੋਪਣ ਦੇ ਯਤਨ ਤੇਜ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਨਦੀਪ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ 'ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਔਰਤ ਲਹਿਰ ਅਜੇ ਕੰਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਖਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਵੀ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਔਰਤ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚਲੀਆਂ ਬਰੀਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਮਈ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨਦੀਪ ਦਾ ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਕਦਮ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਈ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਲੋੜ ਸੀ। ਸਮੁੱਚੀ ਪੁਸਤਕ ਹੀ ਪੜ੍ਹਣਯੋਗ ਤੇ ਸਾਂਭਾਲਯੋਗ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਔਰਤ ਸਵਾਲ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ, ਜਮ੍ਹੂਰੀ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਜਰੂਰ ਪਰ ਜਰੂਰ ਪੜ੍ਹਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸੁਆਗਤ ਹੈ।

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦ ਕੌਰ ਕਾਕੜਾ

ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ

ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੱਟੂ

ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਿਕਨੀ ਮੁਕਾਬਲੇ (ਲਜਜਾਅਜ਼ ਫਰਮਵਰਤਵ) ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਾਮਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਿਕਨੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਮਿਸ ਵਰਲਡ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਹੀ ਨਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਿਕਨੀ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਆਧੁਨਿਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਤੇਰਾਕੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੇ ਬਿਕਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲਈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜੰਗਾਂ-ਯੁੱਧਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਧੌਸ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਉਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੰਡੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਸੀ ਤੇ ਉਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਜਾਂ ਨਾਵ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਧੌਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮੀਡੀਏ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਖੂਬ ਜਾਦੂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬਿਜਨਸਾਂ ਵਿਚ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਸਜਣ-ਫਥਣ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾ ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਿਆਨਮਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੰਜੀ ਦਾ ਤੰਤਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੰਨ੍ਹੀ ਲੁੱਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੁੰਜੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੂਨ 1991 ਵਿੱਚ ਸਵਰਗੀ ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਏ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਨਾਲ ਆਰਥਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਸੇਨ, ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਰਾਏ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਰਾੜ, ਡਾਇਨਾ ਹੇਡਨ, ਯੁਕਤਾ ਮੁਖੀ, ਪਿਅੰਕਾ ਚੌਪੜਾ ਅਤੇ ਲਾਰਾ ਦੱਤਾ ਆਦਿ ਉਪਰੋਕਤੀ ਖ਼ੁਸ਼ਹੰਡੀ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਅਚਨਚੇਤੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਮਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਮੰਡੀ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਸਿੱਟਾ ਸਨ। ਅਜੀਬ ਤੱਥ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ 2000 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੀਆਂ। ਇਥੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ 50000 ਕਰੋੜ ਸਾਲਾਨਾ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ [ਭਾਰਤੀ ਸੁੰਦਰੀਆਂ] ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਕਰਵਾਣ ਦੀ ਖ਼ਜਾਇ ਹੁਣ ਹਿਊਗੋ ਕਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਲਈ ਵੈਨਜ਼ੂਏਲਾ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਬਖ਼ਸ਼ਣੇ ਜ਼ਾਅਦਾ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ [2010 ਵਿਚ] ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਗਿੰਡ ਸੁੰਦਰੀ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਬਖ਼ਸ਼ਣੇ ਦੇਣ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਉਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸ਼ਾਸ਼ੇਸਮਾਨ ਦੀ ਮੰਡੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਬੋਲੀਵਰੀਅਨ ਧਾਰਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ।

ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ 1953 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਖਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਰੂਸ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ

1990ਵਿਆਂ ਤੱਕ 'ਬਦਕਿਸਮਤ' ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਏਸ਼ੀਆ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਹਾਂਦੀਪ, ਅਰਬ ਜਗਤ ਵੀ ਤਰਸ ਦਾ ਪਾਤਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ 60 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ 50 ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਨਾਮ ਸਨਮਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਉਤਰੀ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਗਏ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁੜੀ ਸੁੰਦਰੀ ਬਣੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋ ਜੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠਾਂ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੈਨਜ਼ੂਏਲਾ ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਦੀਆਂ ਨੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਛੇ ਵਾਰ ਬ੍ਰਿਗਿੰਡ ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਵ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨ ਦੇ ਚੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਆ ਪਈ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਵੇਚਣ ਲਈ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕੁੜੀਆਂ ਐਲਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਘੱਟ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੱਟੜਤਾ ਕਾਰਨ ਉਥੇ ਅਜਿਹਾ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਰਾਕ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕੰਮ ਸਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹਰਬਰਟ ਸਕਿਲਰ 1976 ਵਿਚ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤਬਕਾ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਬਾਅ ਪਹੁੰਚਾ ਦਾ, ਆਪਣਾ-ਆਪਾ ਠੋਸਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਲਈ ਗਿਜ਼ਵਤ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ/ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਜ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਹੈ।

ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਸਬੰਧੀ ਐਡਵਰਡ ਸਈਦ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਕਲਚਰ ਐਂਡ ਇੰਪੀਅਰਲਿਜ਼ਮ' ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਪੱਛਮੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ, ਖਿੱਤਿਆਂ ਉਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ

ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਡਵਰਡ ਸਈਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬਸਤੀਵਾਦ ਦਾ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅੰਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਆਮ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਓਥੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਜੇਮਜ਼ ਪੈਤਰਾਸ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

[ਸਭਿਆਚਾਰਕ] ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਵਰਗ [ਅਤੇ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੁੰਜੀਪਤੀਆਂ] ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਘੁਸਪੈਠ ਰਾਹੀਂ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪੀੜਿਤ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਚਰਿੱਤਰ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਵਰਗ ਦੇ ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।...ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਮੀਡੀਏ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ' ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਰ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਕਸਦ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਬੰਧਨਾਂ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਕਰਨਾ ਹੈ।...ਜਨ-ਮਾਧਿਅਮ, ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪਾਸਾਰ, ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਲੋਕਿਕ ਮਨੋਰੰਜਨਤਾ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਅੰਜਲਕੂ [ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰਫ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੇਬ ਕੱਟਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੇ ਔਰਤ ਦੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਖਾਸ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਬਾਕੀ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਬਣਨ ਵਿਚ ਉਮਰਾਂ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਡਾਇਟਿੰਗ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਔਰਤ ਦੇ ਜਿਸਮ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਵੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੁੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੋ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖਰਲੇ ਆਹੁਦਿਆਂ ਜਾਂ ਰੁਤਬਿਆਂ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਬਹੁਤੇ ਬੰਦੇ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਪੁੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਹੁਦੇ ਜਾਂ ਰੁਤਬੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੰਜੀਵਾਦ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦੌੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੌੜ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤ ਤੇ ਜੇਤੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪੁੰਜੀਵਾਦ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਵੀ ਵਧਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੁੰਜੀ ਵੀ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕੁਝ ਉਦੋਂ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਕ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਸੁੰਦਰੀ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਉਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਮੰਡੀ ਚ ਮਾਲ ਵੀ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਸੁੰਦਰੀ ਬਣਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਸੀਰਥ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਿੱਥਾਂ ਦੀ ਇਸ ਕੜੀ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਮਿੱਥ ਹੈ 'ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਮਿੱਥ'। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਸ ਦੀ ਪਕੜ ਇਤਨੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਇਸਤਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਇਕ ਮਾਤਰ ਗਵਿਓਰ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਵਿਓਰ ਉਸਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਿੱਥ ਦੇ ਤੰਦੂਆਂ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸੀ ਔਰਤ ਕਿਸੇਰ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਮਰ ਢਲਣ ਤਕ ਆਪਣੀ ਸਰੀਰਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਹਾ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗ ਖਿੜੀ ਰਹੇ ਤੇ ਮਰਦ ਉਸਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਨਚਦੇ ਰਹਿਣ।...ਇਸ ਮਿੱਥ ਦੀ ਜਕੜ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੀ 'ਡਾਇਟਿੰਗ ਇੰਡਸਟਰੀ' 'ਕਾਸਮੋਟਿਕ ਇੰਡਸਟਰੀ' ਤੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਕਾਸਮੋਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਹੋੜ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਸਮੋਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਪੁੰਜੀਪਤੀ ਇਹ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੁੰਦਰ ਦਿਸਣਾ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਇਸ ਗੀਣਤਾ ਦੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹਿਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਸੇਨ ਆਪਣੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਸੁਪ੍ਰਿਸਿੱਧ ਫਿਲਮ ਅਭੀਨੇਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਆਪਣੇ ਨੱਕ ਤੇ ਮਾਪੂਰੀ ਦੀਕਸ਼ਿਤ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਸਰਜਰੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਧੋਂ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਚੈਰਿਟੀ ਸ਼ੋਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ ਭਾਵ ਲੋਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਰਗ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਪੈਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਸ ਤਬਕੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਈ ਪੈਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੇ ਕਿਰਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਖਿਲਾਫ ਤੇ ਬਲਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਵੱਡੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਕਿਰਤ ਕਰੋ ਦੇ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ।

ਸੈਨੀਅਰ ਰਿਸਰਚ ਫੈਲੋ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ। 9463124131,

1. ਮਿਸ ਵਰਲਡ (1951 ਤੋਂ)
 2. ਮਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸ (1952 ਤੋਂ)
 3. ਮਿਸ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ (1960 ਤੋਂ)
 4. ਮਿਸ ਅਰਥ (2001 ਤੋਂ)
- ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਸ ਵਰਲਡ ਵਧੇਰੇ ਮਕਬੂਲ

ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ

(ਸਫ਼ਾ 3 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਧਰਮ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਣ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ 'ਚ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਸੌਂਢੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਨਾਲ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਇਹ ਲਕੀਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸੀ ਧਰਮ ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ)

ਡਾਕਟਰ ਕਿਚਲੂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਹਾਂ ਲੀਡਰ ਨੇ 29 ਮਾਰਚ 1919 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਜਲਸਿਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਗੇ। 30 ਮਾਰਚ 1919 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 30000 ਤੋਂ 35000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੋਲਟ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ 'ਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ 'ਚ ਡਾਕਟਰ ਕਿਚਲੂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ-ਜਿਸ ਬੀਮ ਸੀ, "ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੇ ਜਾਤੀ ਮੁਢਾਦਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਸਦਾ ਤਿਆਰ ਰਹਾਂਗੇ। ਇਸ ਜਲਸੇ 'ਚ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਤਿੱਖੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬੋਲ ਗਏ ਪਰ ਓਡਵਾਇਰ ਨੇ ਡਾ. ਕਿਚਲੂ ਉਤੇ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡਾ. ਸਤਪਾਲ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਗਲੇਰੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਪੰਡਿਤ ਕੱਟੂ ਮੱਲ, ਵੀਨਾ ਨਾਥ, ਸਵਾਮੀ ਅਨੁਭਵ ਆਨੰਦ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ। 6 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫਿਰ ਜਬਰਦਸਤ ਹੜਤਾਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਦਿਨ ਇਕੱਠ 30 ਮਾਰਚ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਬਦਰੁਲ ਇਲਾਮ ਖਾਂ ਨੇ ਜਲਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਇਕੱਠ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 50000 ਦਰਜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜਲਸੇ 'ਚ ਡਾਕਟਰ ਸਤਪਾਲ ਅਤੇ ਡਾ. ਕਿਚਲੂ ਉਤੇ ਲਾਈ ਪਾਬੰਦੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਉਠੀ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਲਟ ਐਕਟ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।" ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ 6 ਅਪ੍ਰੈਲ 1919 ਦੇ ਇਸ ਇਕੱਠ 'ਚ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿੱਖ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕਜੁਟਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਕੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। 8 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਰਿਵਾਜ਼ੀ (ਹੁਣ ਹਰਿਆਣਾ) ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਹਾਕਮਾਂ ਲਈ ਤਿੰਨ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸਾਂਝ ਬੜੀ ਖਤਰਨਾਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਇਸੇ ਦਿਨ ਲਾਰਡ ਇਰਵਨ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਿਸਟਰ ਕਿਚਨ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਦਸਤਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਡਵਾਇਰ ਵੀ ਇਸ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਵਿਚਰੋ ਤੋਂ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਜੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨੂੰ "ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ" ਸਮਝ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਬੇਚੈਨੀ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸਨ ਪਰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਵਿਦਰੋਹ ਸਮਝ ਰਹੇ ਸਨ। ਲਾਰਡ ਇਰਵਿੰਗ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬੜੀ ਚੁਭਵੀਂ ਲੱਗੀ ਸੀ। 9 ਅਪ੍ਰੈਲ ਰਾਮ ਨੌਮੀ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਹਿੰਦੂਆਂ ਸਗੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ। ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਜਲੂਸਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਡਾਕਟਰ ਕਿਚਲੂ ਤੇ ਡਾ. ਸਤਪਾਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਲੂਸ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹਰ ਵਰਗ ਨੇ ਸਭੇ ਵੰਡਾਂ ਤੋਂ ਉਧਰ ਹੋ ਕੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਥੇ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸ ਦੀ ਹਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਲੋਕਾਂ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਸ਼ਯਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਦੰਦੀਆਂ ਕਰੀਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਚਾਅ ਇਸ ਸਾਂਝ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਡਾ. ਕਿਚਲੂ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਤਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਤੋਂ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਜੇਲ੍ਹ (ਉਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਹੁਣ ਹਿਮਾਚਲ) ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦਿਨ ਸਾਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁੱਸਾ ਫੁੱਟਿਆ ਲੋਕ ਆਪਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਸੋਗਮਈ ਚਿਰਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇਹ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਭੀੜ ਨੰਗੇ ਸਿਰ, ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਟੀ ਦੇ ਖਚਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਬੰਗਲੇ ਵੱਲ ਰੋਸ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਤੁਰ ਪਏ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਗਏ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਾਲ ਰਲਦੇ ਗਏ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ ਦੇ ਟਾਊਨ ਹਾਲ 'ਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਇਹ ਜਲੂਸ ਇਸਾਈ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਨਫ਼ਰਤ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਜਲੂਸ ਪੁਰਅਮਨ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਉਚੇ ਪੁੱਲ ਉਤੇ ਇਹ ਜਲੂਸ ਰੋਕ ਲਿਆ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀ ਗਾਰਦ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਬੰਗਲੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਲੂਸ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਮਿਲਟਰੀ ਗਾਰਦ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਬੋਕਾਰੂ ਭੀੜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਦਿੱਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ 10 ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਕਈ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਭੀੜ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਲ ਵਧ ਗਈ। 10 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਡਾਂਗਾ ਸੋਟਿਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਪੁਲਾਂ ਵਲ ਵਧੇ। ਦੱਸ ਦਈਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਦੂਦ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ੋਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਜ਼ੂਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ੋਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਢੋਰਾ ਢੋਰਾਈ ਵਾਲੇ ਦੂਸਰੇ ਪੁਲ ਕੋਲ ਫੇਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ 20 ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਡਾਕਟਰ ਕੇਂਦਰ ਨਾਥ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਲੋਭੀ ਡਾਕਟਰ ਸ਼ੀਮਤੀ ਈਜ਼ਡਨ ਹੱਸਦੀ ਹੋਈ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, "ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਵਰਤਾਅ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਪਿਛੋਂ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਡਾ. ਇਜ਼ਡਨ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ

ਰਹੇ ਪਰ ਉਹ ਲੱਭ ਗਈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਮ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ ਨੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸਵੀਵਰਗ ਅਤੇ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ ਸਕਾਟ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਹੋਰ ਹੋਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਔਰਤ ਮਿਸ ਸੇਰਵੱਲ ਉਤੇ ਵੀ ਹਜ਼ੂਮ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਭੀੜ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਿਲਟਰੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਤੇ ਮਿਲਟਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਰੋਲ ਸੀ। ਲਾਲਾ ਢੋਲਣ ਦਾਗ ਵਰਗੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਦੋਂ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਭੜਕਾਹਟ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, "ਇਕ ਯੂਰਪੀ ਪਿਛੋਂ ਸੇ ਭਾਰਤੀ ਮਾਰੇ ਜਾਣਗੇ।" ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਿਸਟਰ ਸਮੇਰੇ ਦੇ ਸਨ। ਵਕੀਲ ਮੁਹੰਮਦ ਸਵਿਕ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਸੰਬੰਧੀ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫ਼ਸਰ, ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣਗੇ।" 11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਡਾਇਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪਿਛੋਂ ਅਵਾਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਮਕਬੂਲ ਮਹਿਮੂਦ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸਲਾਰੀਆ ਵੀ ਸਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੋਲੀ ਨਾ ਚਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਤੀੜ ਪਿਛੋਂ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨੇ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਲਈ ਫਸਟਏਡ ਜਾਂ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਕਾਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਅਤੇ ਗੈਰ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਕੀਲ ਹਾਂ। ਜੇ ਉਹ ਬੜਾ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖਦੇ ਇਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਾਪਰਦਾ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਨੇ ਬਚ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਭੀੜ ਪਿਛੋਂ ਭੱਜੀ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਫਿਰ ਵੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਠ ਪਿਛੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ।"

ਮਿਸਟਰ ਕਿਚਨ ਜਿਹੜਾ ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸੀ, ਨੇ ਖੁਦ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਫੋਨ ਖੜਕ ਗਏ ਅਤੇ 'ਇਕ ਮਿਸਾਲੀ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ' ਦੀ ਪਿਛੜੀ ਠੱਕ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਡਾਇਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਏਸੇ ਰਾਤ ਉਡਵਾਇਰ ਅਤੇ ਡਾਇਰ ਦੀ ਰਾਮਬਾਗ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ 'ਗੁਪਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ' ਗਈ।

10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰਹਿਮ ਉਤੇ ਸੀ। 11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਉਤੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲੂਸ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ

ਬੰਦੇ ਹੀ ਲਾਸ਼ ਸ਼ਮਸ਼ਨਾ ਤੱਕ ਲਿਜਾਣਗੇ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਆਖਰ ਦੇ ਵਜੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਜਲੂਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਇਹ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ।

12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਡਾਇਰ ਨੇ 125 ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਤੇ 370 ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ। 10.30 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਇਹ ਮਾਰਚ ਜਦੋਂ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਗੇਟ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਮ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੰਡ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਭੀੜ 'ਚੋਂ ਨਾਹਰੇ ਉਤੇ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ।" ਡਾਇਰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣਾ ਚਲਾਉਣਾ ਕਹਿ ਗਿਆ ਸ਼ਾਮੀ ਫਿਰ ਕਿਚਨ ਤੇ ਡਾਇਰ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਹੋਈ। 5 ਯੂਰਪੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਰੜਕਦਾ ਸੀ।

ਡਾਇਰ ਨੇ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹਿਲਜ਼ਲ ਤੇ ਘੁਸਰ ਮਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸਾਖੀ ਹੈ ਬਾਹਰੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਿਸੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਥੇਬੰਦਕ ਪਿਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੋਕ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। 12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਮਪੀਰੀਅਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਸਨ, ਸੱਦਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਜਲਸਾ ਜਲੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ, ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਵਾਸ ਗੁਰੂਰਾਮ ਦਾਸ ਸਰਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਲਾਕਾ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਗਰਾਊਂਡ ਸੀ ਜਿਥੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀਆਂ ਸੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਕਵੀਸ਼ੋਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨਾ ਹੀ ਸੋਸਥਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ ਹੀ ਸੀ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੁਆਇਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਦੂਦ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਛਾਉਣੀ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਸੁੰਨਮਾਨ ਸਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਤੇ ਪਰਿਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫਟਕਦੀ। ਸਭ ਰਾਹੀਆਂ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਤੇ ਖੁੰਡੀਆਂ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਪੁਲ ਵੱਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਪਾਹੀ ਡਿਊਟੀ ਉਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਡਾਇਰ ਦੇ ਦੋਹੇ 25 ਜੰਜੇ ਜਿਹੜੀ 18-19 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹਾ ਦੇਣ ਦੇ ਹੀ ਦੌਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ।

13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸਾਖੀ ਸੀ ਲੋਕ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੁੜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਸਵੇਰੇ 9.30 ਵਜੇ ਜਨਰਲ ਡਾਇਰ

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਜਲੂਸ ਜਲਸੇ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਫਾ ਇਕ ਸੌ ਚੁਤਾਲੀ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਚੌਹ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਬਗਾਵਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਮਝ ਕੇ ਤਿੱਤਰ ਖਿੱਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਡਾਇਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਲਾਮਲਸ਼ਕਰ ਸਮੇਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਜ਼ਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਤ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਸਾਖੀ ਹਿੰਦੂਆਂ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਈ। ਡਾਇਰ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਦੇ ਲੰਘ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਕ ਮਰਾਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਬਾਣੀਆਂ ਸੀ ਪੀਪਾ ਕੁੰਟਦੇ ਹੋਏ ਤਿਹਾਰ 'ਚੋਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਮੀ 4 ਵਜੇ ਲਾਲਾ ਕਨੂਈਆ ਲਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਜੱਲੇ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਜਲਸਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਟਟਵੀਂ ਸੀ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਦੂਦ 'ਚ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਜਲਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਜਿਹੜੀ ਪਿਛੋਂ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਜੱਲੇ ਨਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰ ਸਨ। ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੂਹ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਤਿਆਰੀਆਂ 'ਚ ਬੇਤਰਤੀਬੀ ਸਬਜ਼ੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਚ ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਵੀ ਸਨ। ਆਇਤ ਅਕਾਰੀ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਰਾਹ ਸੀ। ਚਸਮਾਦੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤੇਰੇ ਲੋਕ ਇਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮੀ 4 ਵਜੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਬੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੀਪਿਆਂ ਦੇ ਖੜਕਣ ਤੇ ਹੋਕਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਮ ਆਪਣੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਨੇੜਾ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਉਮੜ ਪਏ ਸਨ। ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਪਾੜੇ ਚੁੱਕੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਗੁੱਲੀ ਡੰਡਾ ਵੀ ਖੋਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ 'ਚ ਘਿਰਿਆ ਇਹ ਥਾਂ ਕੋਈ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਗਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਇਕੱਠ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੜਕਾਉ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਛੋਟੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਦੀ ਅਜਿਹੇ ਹਜ਼ੂਮ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੜਕਾਹਟ ਦੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਾਰੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸੀ।

ਜਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਉਤੇ 4.30 ਵਜੇ ਇਕ ਜਲਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਡਾਇਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ 50 ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ 5 ਕੁ ਵਜੇ ਨਿੱਕੀ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਉਚੀ ਜੇਹੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਦੋਹੇ 25 ਜੰਜੇ ਅਤੇ 25 ਸਿਪਾਹੀ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਡਾਇਰ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕ ਇਧਰ ਉਧਰ ਭੱਜੇ

ਅਤੇ ਡਾਇਰ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੋਟੀਆਂ-ਫੋਟੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉਤੇ ਦੀ ਟੱਪ ਕੇ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਬਦੁਲ ਅਜੀਜ਼, ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਰਾਏ, ਰਾਏ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਬਰਿਜ ਨਾਥ ਬੇਕਲ ਸਮੇਤ ਅੱਠ ਬੁਲਾਰੇ ਬੋਲ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਕਨ੍ਹਈਆ ਲਾਲ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਸ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਕ 1650 ਰਾਉਡ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ। ਸਟੇਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਸ ਰਾਜ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ ਇਹੋ ਵਾਅਦਾ ਮੁਆਫ਼ ਗਵਾਹ ਬਣਿਆ। ਡਾਇਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ 1650 ਰਾਉਡ ਹੀ ਗੋਲੀ ਸਿੱਕਾ ਸੀ ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਇਕੱਠ 'ਚ ਡਾਕਟਰਾਂ, ਵਕੀਲਾਂ, ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਸੇਚੀ, ਨਾਈ, ਰਾਜ ਮਿਸਤਰੀ, ਧੋਬੀ, ਤਰਖਾਣ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫਕੀਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਮਾਰਸ਼ਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਨਾ ਹੀ ਮੌਕੇ ਉਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। ਚਲਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਲਗਭਗ 1000 ਲਾਸ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਇਥੋਂ ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ 'ਚ ਡਿੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੇ ਮੰਗਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਰਾਤ ਅੱਠ ਵਜੇ ਪਿਛੋਂ ਮਾਰਸ਼ਲ 25 ਵਰਗ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਕ 400 ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ 1000 ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਪਰ ਬਹੁਤੇਰੇ ਲੋਕ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਨਹੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਸਨ ਹੋਰਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਨ ਜੋ ਪਹਿਚਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਜਿਵੇਂ ਡਾਇਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹਦਾ ਮਕਸਦ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਹਰੂਮਤ ਦਾ ਖੋਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਘਿਣਾਉਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਉਤੇ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਅਫਸੋਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਮੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੰਦ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1800 ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਡਤ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਮਾਲਵੀਆ ਮੁਤਾਬਕ 1000 ਤੋਂ 1200 ਤੱਕ। ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਤੇ ਮਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1800 ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਵਿਚ ਨੇੜਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੱਕ ਮਰ ਗਏ ਸਨ। ਕੁਝ ਗੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਖੂਹ ਵਿਚ ਕੁੱਦੇ ਤਾਂ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਮਰ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕਈ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਤੀਆਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਮੰਜਿਆਂ ਉਤੇ ਪਾ ਕੇ ਘਰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ

ਦਰਦਨਾਕ ਕਾਂਡ ਦੇ ਚਲਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿਲ ਕੰਬਾਉ ਹਨ। ਲੈਬਟੋਰੀਟ ਗਵਰਨਰ ਸਮੇਤ ਜਨਰਲ ਬੇਨਾਕ ਨੇ ਵੀ ਡਾਇਰ ਨੂੰ ਸਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਯੂਰਪੀਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਕੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਖੇ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੀ ਗਈ ਜਿਸ 'ਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਭਗਤ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਅਮਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਲੜਾਈ? ਅਸੀਂ ਹਰ ਗੱਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਰਮਨੀ ਉਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਸੀਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹਾਂ। ਜਰਨੈਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਡੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਡਾਇਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਸੀ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਕਿ "ਮੈਂ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਇਕੋ ਗੱਲ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਫੌਜੀ ਹਾਂ ਸਿੱਧਾ ਚੱਲਾਂਗਾ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਜਾਂ ਗੋਲੀ ਖਾਣ ਦੋਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਚੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹੰਕਾਰੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜੇ ਕੋਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹਦਾ; ਬਦਲਾ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਦੇ ਹਾਲਤ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦਰਦਨਾਕ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਨਾ ਕਰਨ ਉਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਿਸ਼ ਸ਼ਰਫ਼ਤ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਥੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟੜੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ। ਢਿੱਡਾਂ ਭਾਰ ਰੀਗਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਕੀਲ ਲਗਭਗ 90 ਨਾਲ ਕੁੱਲੀਆਂ ਵਰਗਾ ਵਿਉਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਵਕੀਲ ਜਿਹੜਾ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੀ ਸੀ। ਲਾਲਾ ਬਾਲ ਮੁਕੱਦ ਭਾਟੀਆ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਕੱਟੜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਗਿਆ। ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਠੁੱਡੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਸਿਪਾਹੀ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦੁਆਉਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਪਾਹੀ ਹਾਂ ਹਰ ਕਤਾਹੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੋਰੜਾ ਜਾਂ ਕੈਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਮੌਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟੜੇ ਮਾਰਨਾ ਜਾਂ ਬੇਇਜ਼ਤ ਕਰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਜਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਖੈਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਸਤਾਨਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲੰਬੀ ਹੈ ਇਹ ਫੇਰ ਸਹੀ। 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਘਟਨਾ 'ਚ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ

ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਨ ਫੇਰ ਸਿੱਖ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਚਾਨ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਭਾਰਤੀ ਵਜੋਂ ਰੋਲਟ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਨਿਤਰੇ ਸਨ। ਪਹਿਚਾਨ ਦੱਸਣੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਆਪਣੀ ਤਾਂ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇ ਪਰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੀਣਾ ਅਤੇ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕਰੇ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਰੋਲਟ ਐਕਟ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨਿਆਏ ਵਿਦਰੋਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਚਲਿਆ ਗਿਆ। 13 ਅਪ੍ਰੈਲ 1919 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੇਖ 'ਚ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਥੇ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਾਕੇ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਅਚਨਦੇਹੀ ਵਾਪਰਿਆ ਕਾਂਡ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਗੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਵਿਉਂਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਰਹੀ ਅਵਾਮੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਭੈ ਭੀਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕਮੀਨੀ ਹਰਕਤ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਅਵਾਮ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਭਗਤ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਲਾਲਚ ਤੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਹਿਸ਼ਤਜਦਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਖੋਹੀਣ ਦੇ ਡਰਾਵੇ ਅਤੇ ਪਹਿਵਾਰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਆਪਣੇ ਭੇਤੀਏ (ਟੋਡੀ) ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ। 1920 ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਮੁਸਲਮਾਨੀਗ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਵਫ਼ਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ਲੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਸਾਕੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇਥੋਂ ਤੱਥ ਖੋਜਦਾ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਵਜੋਂ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਸਨ।

ਪਰ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਕਾਂਡ ਪਿਛੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਜਿਹੜੇ ਔਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੰਬੀ ਲੜੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾਈ ਉਹ ਜਲਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਜਿੰਨੀ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਸੀ ਇਹਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਜਿਹੜੀ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਹਿਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਲੋਂ ਨਵੇਂ ਦਿਸ਼ਵੰਦੇ (ਸਮਾਜਵਾਦ) ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੋਝਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਵਹੀਣ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਆਇਆ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਝੰਜੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾਂ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿੰਦਿਆ। 1919 ਵਿਚ 108 ਦਰਦਨਾਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਨੁਮਨਿਤ 7500000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੇਪਤੀ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਮਾਰਸ਼ਲ ਲਾਅ ਦੌਰਾਨ ਤਬਾਹ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਸੂਰ ਸਮੇਤ

ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਚੌਕਾਂ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਫੰਦੇ ਗੱਡੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਦਹਿਸ਼ਤਜਦਾ ਹੋ ਜਾਣ। 14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ 1 ਮਈ 1919 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਅਛੁੱਪਲੇ ਜਿਹੇ ਲੰਡਨ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੋ ਦੌਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਭਗਤ ਰਾਬਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਰ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ 'ਸਰ' ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮੌਜ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ, "ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਤਿਆਗ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂਆ ਵਾਲਾ ਆ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਗੁਣਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਿਰੁੱਧ 24 ਜੂਨ 1920 ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸਕਾਰਬੋਰੋ ਵਾਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਇਕ ਮਤਾ ਪਾ ਕੇ 'ਇਹਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਹਾ ਸਗੋਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਅਫਸਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ।' ਸਾਰੇ ਡੈਲੀਗੇਟ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਠ ਕੇ ਖਲੋ ਗਏ ਸਨ।" ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿਰ ਡਾਇਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਤਰੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਹਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਫੰਡ ਵੀ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਜਲਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਘਟਨਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇਕ ਭੂਚਾਲ ਸਿੱਧ ਹੋਈ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ਬਰਦਸਤ ਨਿੰਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਡਾਇਰ ਨੂੰ ਫਿੱਟ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਸਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸੱਜਣ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਸਿੱਖ ਜਿਹਨੂੰ ਬੀੜੀ ਤੇਬਾਕੂ

ਪੀਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਲਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਰਾਤਲ ਉਤੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇਰੇ ਲੋਕ ਘੋਲ/ਸਿਧਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਸਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਜਿਸ ਵੀ ਪਿਰ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅਗਲੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਲਈ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਤ 1901 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1919 ਤੱਕ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਲੋਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਹੀਣ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਰਥਿਕ ਪਾੜਾ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਜਾਬਰ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆ ਕੇ ਸੌ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਉਤੇ ਆਮਦਾ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ 2014 ਕਿਸੇ ਰੋਲਟ ਐਕਟ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਲੇਬਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਪਿਆਨਕ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਡੰਡੇ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕਵਾਇਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸਗੋਂ ਇਕ ਧਰਮ ਦਾ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਦਬਾਦਬਾ ਬਣਾ ਕੇ ਹਿਟਲਰੀ ਨਾਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਪੈਰ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦਾ ਇਹੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ। ਹਰ ਜਾਬਰ ਸੰਗ ਭਿੜਨ ਵਾਲੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਇਹ ਦਿਨ।

093 544-30211

ਨਾ ਨੇਤਾ ਪੈਰਾ ਦੇਣ ਭਗਤ ਸਿਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ 'ਤੇ

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਤੁਸੀਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਡੋਲਿਆ ਸੀ। ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਖੜ੍ਹੇ ਅੱਗੇ, ਮੂੰਹੋਂ ਇਨਕਲਾਬ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਹੱਥ ਫਿਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਗਲ ਪਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹ-ਚੜ੍ਹ ਤੋਪਾਂ 'ਤੇ। ਨਾ ਨੇਤਾ ਪੈਰਾ ਦੇਣ, ਭਗਤ ਸਿਆਂ, ਤੇਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ 'ਤੇ।

23 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚਿੱਐ ਬਗਲੇ, ਫੌਕੀ ਟੈਰੂ ਜਮਾਉਂਦੇ ਤੂੰ ਸੀ ਸਾਡਾ ਸਭ ਕੁਝ ਮੂੰਹੋਂ ਭਗਤ ਸਿਆਂ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਪਰ ਪਾਉਣ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਰਦਾ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੀਂ ਖੋਟਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਨੇਤਾ ਪੈਰਾ ਦੇਣਾ, ਭਗਤ ਸਿਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ 'ਤੇ।

ਅਡਾਨੀ ਅਤੇ ਅੰਬਾਨੀ, ਬਾਪੂ ਬੜੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਛਮ ਛਮ ਚਲਣ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਪਾਗੇ ਮੁੱਕੇ ਫਿਰਕੀਆਂ ਦੇ ਪਈ ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਖੌਡੀ, ਲਾਈਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਤੇ ਨਾ ਨੇਤਾ ਪੈਰਾ ਦੇਣਾ, ਭਗਤ ਸਿਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ 'ਤੇ।

ਚੜ੍ਹੀ ਜਵਾਨੀ ਲਾਰੇ ਦੀ, ਐਥੇ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਲੁਟਦੀ ਏ ਨਿੱਤ ਨਸ਼ੇੜੀ ਲੰਡਰਾਂ ਦੀ, ਟੋਲੀ ਸੜਕਾਂ ਉਤੇ ਲੁਕਦੀ ਏ ਨੁਕਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਨਾ ਨੇਤਾ ਪੈਰਾ ਦੇਣਾ, ਭਗਤ ਸਿਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ 'ਤੇ।

ਬਣਿਆ ਵੱਡਾ ਵਪਾਰੀ ਮੋਦੀ, ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਪੁੱਤ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਸਿੱਟੀ ਚੰਗੀ, ਪਈ ਖ਼ਮਸਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣੇ 'ਦਲਬੀਰ' ਉਡਾਓ ਐਸ਼, ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਨੇੜਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਨੇਤਾ ਪੈਰਾ ਦੇਣਾ, ਭਗਤ ਸਿਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ 'ਤੇ।

ਦਲਬੀਰ ਬੀਰ ਔਲਖ, ਪਟਿਆਲਾ 095101-13036

CENTUM
E Z Mortgage Group Inc.

1st, 2nd & 3rd Mortgages get approved
Brokerage Licence #2116

Cell: 416-625-3352
hs_7matharu@yahoo.ca
Fax: 905-676-8018
Website: www.centum.ca/ezmortgage
7150-14A Bramalea Road Mississauga, ON L5S 1T1

HARJIT SINGH
Mortgage consultant
Lic#M08007981

All your financial needs.
private loans .debt consolidation.
self employment. secured line of credit.
business loan. bad credit no problem.

ਸਿਰੜੀ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਮੇ ਇਪਟਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸੱਕਤਰ ਜਤਿੰਦਰਾ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਚੇਤੇ

‘ਸਿੱਖ ਵਿਰਸਾ’ ਵਲੋਂ 11 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਅਵੇਅਰਨੈਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਵੇਗਾ

ਬੀਤੇ ਦਿਨੀ ਸਵਾਇਨ ਫਲੂ ਕਾਰਣ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਾਏ ਸਿਰੜੀ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਮੇ ਇਪਟਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸੱਕਤਰ ਜਤਿੰਦਰਾ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਪਟਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਮੁਹਾਲੀ ਅਤੇ ਪੰਚਕੂਲਾ ਦੇ ਨਾਟਕਰਮੀਆਂ, ਬੁੱਧਜੀਵੀਆਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ। ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਪਟਾ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਰਵਜੀ ਸੋਢੀ ਰਾਣਾ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਇਪਟਾ ਪੰਜਾਬ), ਜਗਦੀਸ਼ ਖੰਨਾ (ਮੈਂਬਰ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਇਪਟਾ), ਬੰਤ ਬਰਾੜ (ਸਾਬਕਾ ਸੂਬਾ ਸੱਕਤਰ ਸੀ.ਪੀ.ਐ. ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਬੁੱਧਜੀਵੀ) ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ।

ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਨਾਟ-ਕਰਮੀ ਸੰਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, ਜਨਰਲ ਸੱਕਤਰ ਇਪਟਾ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਜਤਿੰਦਰ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਵਾਕਵੀਅਤ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ, ਉੱਘੀ ਰੰਗਮੰਚੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ, ਬੇਬਾਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਪਟਾ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਾਰਕੁੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੋਣਾ ਕਰਕੇ ਰੰਗਮੰਚ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁੜਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਗਲੀਮੀ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਅਰੁਣਾ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਲਧਾਣਾ (ਜਲੰਧਰ) ਵੱਲੋਂ ਰੰਗਕਰਮੀ ਮੱਖਣ ਕਰਾਂਤੀ ਨੇ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਕਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਇਪਟਾ ਦੀਆਂ ਰੰਗਮੰਚੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਰਭ 'ਤੇ ਪੁੰਗਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 25-30 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਪਟਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਵੱਜੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰਕੇ ਇਪਟਾ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਬਹੁੱਟ ਮਿਲਾਪੜੇ ਅਤੇ ਚੁੰਬਕੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਸਰਬੀ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਮੁਹਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਕਾਰ ਰੰਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਆਪਣਾਂ ਦੁੱਖ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੰਦੇਵਨਸ਼ੀਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸੰਦੇਵਨਸ਼ੀਲ ਦੀ ਵੀ ਤੜਫ-ਤਕਲੀਫ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਟਾਂਵੇ-ਟੌਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਜਤਿੰਦਰਾ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਂਵੇ-ਟੌਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਮਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਵੱਲੋਂ ਨਾਟਕਕਾਰ ਰਾਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੱਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਾਬਿਲ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਪੁੱਤਰ ਜਤਿੰਦਰਾ ਨੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਰੂਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਜੋਂ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਪਨ ਕਿੱਤੇ 1984 ਵਿਚ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ।

ਚੇਤੇਕਰਦੇ ਕਿਹਾ ਪ੍ਰੀਵਾਰਕ ਮਾਹੌਲ ਸਦਕਾ ਉਹ ਬਾਲ ਉਮਰੇ ਹੀ ਇਪਟਾ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ। ਕੰਵਲ ਨੈਨ ਸੇਧੋਂ (ਪ੍ਰਧਾਨ, ਇਪਟਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਨਾਟ-ਕਰਮੀ ਵੱਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜਕੇ ਜਾਗਤੇ ਰਹੇ, ਹਿਟਲਰ ਕੀ ਹਜਾਮਤ, ਲਾਲ ਟੈਲੀਫੋਨ ਅਤੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਨਾਟਕ ਲਿਖੇ। ਆਗਰਾ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸਮਾਰਕ ਸਮਿਤੀ, ਬਜ਼ਮ ਨਜ਼ੀਰ ਯਾਦਗਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਆਗੂ ਗੁਰਨਾਮ ਕੰਵਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਕਾਇਲ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਹੋਰੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਪਲ ਤੱਕ ਇਪਟਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਵਾਮੀ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੱਬੇ-ਕੁੱਚਲੇ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਵਰਗ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਪਟਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਲਬਾਰਾ ਸਿੰਘ (ਸੰਗਰੂਰ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਇਕ ਤੜਫ ਦੀ, ਬੇਚੈਨੀ ਸੀ। ਮੌਤ ਦੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਪੰਜੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਸੰਤਾਨਾਵਾਂ ਭਰਪੂਰ, ਦਲੇਰ, ਬੇਬਾਕ ਮਿੱਤਰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਬੰਤ ਬਰਾੜ (ਸਾਬਕਾ ਸੂਬਾ ਸੱਕਤਰ ਸੀ.ਪੀ.ਐ. ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਬੁੱਧਜੀਵੀ) ਨੇ ਇਪਟਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦੇ ਕਿਹਾ ਲੋਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀ, ਵਿਕਾਸ-ਸੁਖਰੇ ਅਤੇ ਨਿਰੋਏ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਇਪਟਾ ਤਕਰੀਬਨ ਪੈਂਟੀ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਚ. ਐਮ. ਜੋਸ਼ੀ ਸਨ। ਕਲਾ ਸਿਰਫ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੈ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਨੇ ਭਾਂਵੇ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹਿਲਾਉ ਅਕਾਲ ਹੋਵੇ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋਵੇ ਇਪਟਾ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਅਧੂਰੇ ਕਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਦਾ ਪੰਨਾਵਦ ਕਰਦੇ ਕਿਹਾ ਸੋਢੀ ਰਾਣਾ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਇਪਟਾ ਪੰਜਾਬ) ਇਪਟਾ ਕੇਵਲ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੰਚ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਰ ਅਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਮੰਚ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਲਾ, ਕਲਮਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹੈ। ਇਪਟਾ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਹੋਰੇ ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਝੌਲਿਆ, ਸਗੋਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਾਲੇ ਹਾਕਿਮ ਦੇ ਸਰੋਂਦਦ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਸਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪੂਣੀ ਮੱਘਾਈ ਤੇ ਭੱਖਾਈ ਰੱਖੀ। ਜਤਿੰਦਰ

ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਦੀ ਇਪਟਾ ਨੂੰ ਦੇਣ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੇਤੇ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਵਕੀਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਨਸਰੀਨ, ਇਪਟਾ ਦੀ ਪੁਆਪ ਇਕਾਈ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੰਦਰ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਨੇ ਵੀ ਜਤਿੰਦਰਾ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ। ਇਮ ਮੌਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਟ-ਕਰਮੀ ਗੌਰਵ ਸ਼ਰਮਾਂ ਉਸ਼ਾ ਕੰਵਰ, ਆਸ਼ਾ, ਰਿਤੁਰਾਗ ਕੌਰ, ਓਦੈਰਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ੁਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ।

ਸੰਜੀਵਨ ਸਿੰਘ
ਸੂਬਾ ਜਨਰਲ ਸੱਕਤਰ ਇਪਟਾ, ਪੰਜਾਬ

ਕੈਲਗਰੀ: 'ਸਿੱਖ ਵਿਰਸਾ' ਮਾਸਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਜਿਥੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ...ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਹਿਮਾਂ, ਭਰਮਾਂ, ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ, ਪਾਖੰਡਾਂ ਆਦਿ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਨਾਮਵਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੈਲਗਰੀ ਵਿੱਚ ਸੱਦ ਕੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ 11 ਅਪਰੈਲ ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 12:30 ਵਜੇ ਤੋਂ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਵਿਰਸਾ ਵਲੋਂ 'ਟੈਪਲ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹਾਲ' ਵਿਖੇ 'ਸਿੱਖ ਅਵੇਅਰਨੈਸ ਸੈਮੀਨਾਰ' ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਘੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ, ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਸਾਇੰਟਿਸਟ ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਅਤੇ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ 'ਸਿੱਖ ਬੁਲੇਟਿਨ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੇ ਬਾਨੀ ਆਗੂ ਸ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾ. ਚਾਹਲ, ਜੋ ਕਿ ਮੋਟਰੀਅਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਜਕਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਪਾਰਾਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ

ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਰਚੇਤਾ ਵੀ ਹਨ। ਉਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ 'ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਸਿੱਖਇਜ਼ਮ' ਦੇ ਰਿਸਰਚ ਜਰਨਲ' ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਵੀ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਵੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ 'ਸਿੱਖ ਬੁਲੇਟਿਨ' ਰਸਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ 2 ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਜਾਗਰਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਚਾਹਲ, 'ਧਰਮ, ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਰਕ' ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਅਤੇ ਸ. ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਰਬਤ ਤੇ ਭਲੇ ਦਾ ਮਨੁੱਖਤਾਵਾਦੀ ਸੁਨੇਹਾ' ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਦੋਨੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵੀ ਦੇਣਗੇ। ਸਭ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਮੁਫਤ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੰਕੇ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਸਬੰਧੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸਿੱਖ ਵਿਰਸਾ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪਰਹਾਰ ਨਾਲ 403-681-8689 ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Role of Positive Student-Teacher Relation

The positive student-teacher relation is a basic factor not only for improving score in Mathematics, but also for overall improvement of the process of gaining further knowledge by the students and teachers. It is also applicable to all subjects. The main guiding role in developing this positive student-teacher relation is of the teacher. The teacher is a leader in this aspect also. If there will be positive student-teacher relation, then not only students will gain deep knowledge, but also the teachers will learn more and more. So, the positive student-teacher relation creates the necessary atmosphere for promotion of comprehensive knowledge and

training of the students as well as teachers.
Relation between Various Branches of Mathematics
The statement: "You would be good in statistic if you are not doing well in algebra", is incorrect. Both Algebra and Statistics are branches of Mathematics. Both are Mathematical Sciences. All the branches of Mathematics are inter-related and inter-penetrating, and these help one another to advance. Moreover, some branches of Mathematical Sciences like Modern Algebra, Linear Algebra, Real Analysis, Complex Analysis, Functional Analysis, Ordinary Differential Equations, Partial Differential Equations, Differential Geometry, and so on, are base-branches.

Traditionally, these are collectively called Pure Mathematics. We should have a sufficient grounding in these pure or base branches. With this grounding, we shall be well-prepared to grasp and advance the study and research of Applied Mathematical Sciences like Statistics. So, there is organic relation between Pure Mathematical Sciences and Applied Mathematical Sciences. We should grasp the importance of this organic relation, and move forward.

Prof B S Brar, 19th March, 2015. Old student of Govt. college of Science Education and Research Jagraon (LDH)

For advertisement and donations contact
DEVINDER TOOR 416-902-9372
HARBANS SINGH 416-817-7142
Email: ppapmg@gmail.com
Om Parkash Sharma
647-891-8500
Email: omjagraon@yahoo.com
Pro-People Arts Project Media Group
"Sarakaran Di Awaz" Newspaper
29 Mapleview Ave Brampton Ontario
Canada L6R 1M2
Email: ppapmg@gmail.com
Website: www.ppapmg.com

ਸੰਪਾਦਕ ਮੰਡਲ (ਆਨਰੇਰੀ)
ਮਾ. ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲਗਰੀ, ਅਲਬਰਟਾ 403-455-4220
ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ 416-817-7142
ਦੇਵਿੰਦਰ ਤੂਰ 416-902-9372
ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ 416-902-9372
ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ 403-455-4220
ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ 416-817-7142
ਮਾਸਟਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ 204-488-6960
ਹਰਨੇਕ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਵਿਨੀਪੈਗਮਾਨੀਟੋਏ 416-817-7142
ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ 403-470-2628
ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ ਡਿਜ਼ਾਇਨਰ +91-92167-29598
akashdeep.1064@gmail.com
'ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼' ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਸੰਸਾ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ 14 ਮਾਰਚ 2015 ਨੂੰ ਸਰੀ ਸਿਟੀ ਹਾਲ ਦੇ ਸੈਂਟਰਲ ਸਟੇਜ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਏ ਉੱਘੇ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਦੇ ਦੋ ਨਾਟਕਾਂ - ਜੂਨ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀ - ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿੱਘਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰ ਹਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਨਾਟਕਕਾਰ ਭਾਅ ਜੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਯੂ ਬੀ ਸੀ ਦੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਸਟੈਂਡੀਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾ ਨਾਟਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਿੰਦੀ ਦਲਿਤ ਲੇਖਕ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ 'ਜੂਨ' 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਕਾਰਨ ਨਰਕ ਬਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੀਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਦੇ

ਕਾਇਲ ਹੋਏ ਦਰਸ਼ਕ ਨਾਟਕ ਖਤਮ ਹੋਣ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਵਿਚ ਦੇਰ ਤੱਕ ਖੜ੍ਹੇ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਦੂਜਾ ਨਾਟਕ 'ਕਿਰਤੀ' ਭੂਮੀ-ਹੀਨ ਹੋਏ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਖੇਤ ਕਾਮਾ ਬਣਨ ਦੀ ਗਾਥਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਕਲਾਕਾਰ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਮੀਰਾਂ ਗਿੱਲ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕਲਾਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਜਾਤਪਾਤ ਦੀ ਘਿਨੌਣੀ ਤਸਵੀਰ

ਉਘਾੜਦਾ ਇਹ ਨਾਟਕ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਟਕਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ ਚਿਨ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਹਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਵਲੋਂ ਵੈਨਕੂਵਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਅਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਹਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ 1983 ਵਿਚ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ ਇਘਾਨਾ ਦੇ

ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਏਥੇ ਆਏ ਸਨ। ਯੂ ਬੀ ਸੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ ਹੋਰਾਂ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨਵੀਂ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਦਲਿਤ ਵੇਹੜਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਖੁਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ

ਕੰਮ ਹੈ। ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਵਰਗੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉੱਚੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਾਟਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਹਨ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਾਧੂ ਬਿਨਿੰਗ ਨੇ ਸੁਝ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਅ ਜੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਹਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਪੰਜਾਬੀ ਮੀਡੀਏ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਕਵਾਂਟਲਿਨ ਪੌਲੀਟੈਕਨਿਕ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕਾ ਪਰਵਿੰਦਰ ਧਾਰੀਵਾਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਯਾਦਗਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਹਰਿੰਦਰ ਮਾਹਿਲ, ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ, ਚਿਨ ਬੈਨਰਜੀ, ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ, ਮੱਖਣ ਟੁੱਟ, ਪਾਲ ਬਿਨਿੰਗ ਤੇ ਸਰਵਣ ਬੋਲ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

Commitment to Excellent Services

Punjab Insurance Inc

Your Insurance Advisor

Super Visa Insurance

Disability Insurance | Life Insurance | Critical Illness Insurance | Mortgage Insurance Segregated Funds | RRSP & TFSA | RESP |

Email : dharbans@hotmail.com www.numberoneinsurance.ca

Harbans Singh
416-817-7142

SUPERVISA & LIFE INSURANCE

- * RESP (with govt. grants & extra bonus)
- * VISITORS INSURANCE
- * TRAVEL INSURANCE
- * DISABILITY INSURANCE
- * RRSP & TFSA

RAVINDERJIT BASRA
416-845-6232
www.ravinderjitbasra.com

INSURANCE

- * Auto
- * Home
- * Commercial
- * Business

Call us for lowest rates

Harleen Basra
416-817-1600
hbasra@multirisk.ca

ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਕੈਲਗਰੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਬੰਧੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ

12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਨ ਦੇ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਸਾਰੂ ਰੰਗ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ

ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੰਘਾ

ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਕੈਲਗਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਪੜਾਅ ਤਹਿਤ ਕਰਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਮਨੁੱਖਵਾਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਮਹੀਨੇ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਨਾਟਕ ਸਮਾਗਮ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ। ਇਹ 25 ਸਾਲਾਂ ਸਮਾਗਮ ਸੇਂਟ ਕਾਲਜ ਦੇ ਔਰਫੀਅਸ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਠੀਕ 3 ਵਜੇ ਤੋਂ 6 ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਪਹੁੰਚੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਕਲਾਕਾਰ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਪਾਤਰੀ ਨਾਟਕ ਜੂਠ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਪਾਤਰੀ ਨਾਟਕ ਕਿਰਤੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿੱਥੇ ਜੂਠ ਨਾਟਕ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸੁਚੇਤ-ਅਚੇਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਜੀਣਾ ਨਰਕ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਨਾਟਕ ਕਿਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੀ

ਕਿਸਾਨੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਦੇ ਹਲਾਤ ਦੀ ਗਾਥਾ ਹੈ। ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਨ ਉਹ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ-ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ ਨਾਬਰ ਅਤੇ ਆਤਮ ਖੋਜੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮਨਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਲਾਤ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਨਾਟਕ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੀਮਤ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲਗਾਤਾਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਨਾਟਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ 25 ਸਾਲਾਂ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟ ਹਾਲ ਅਤੇ ਰਿਹਸਲਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਖਰਚੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ 10 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਆਕਤੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਹਨ ਮਾਨ, ਸਕੱਤਰ ਮਾ.ਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਜੀਤ ਇੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਕਮਲਪ੍ਰੀਤ ਪੰਧੋਰ, ਪ੍ਰੋ.ਗੋਪਾਲ ਜੱਸਲ, ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੰਘਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਚਨ ਬਰਾੜ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੀਡੀਆ, ਸਭਾਵਾਂ, ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕੈਲਗਰੀ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਟਿਕਟਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਹਨ ਮਾਨ ਨਾਲ 403-275-0931, ਸਕੱਤਰ ਮਾ.ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ 403-455-4220 ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਸ ਸਕੱਤਰ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੰਘਾ ਨਾਲ 403-680-3212 ਤੇ ਸਪੱਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Have a Scientific World Outlook | ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੱਚ ਅਪਣਾਓ! ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਬਣੋ! | Be a Rationalist

PROGRESSIVE CULTURAL ASSOCIATION CALGARY (REGD.)

ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਕੈਲਗਰੀ (ਰਜਿ.)

ਵੱਲੋਂ 25 ਸਾਲਾ
ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਸਮਾਗਮ

12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਐਤਵਾਰ 3 ਵਜੇ ਤੋਂ 6 ਵਜੇ ਸੇਂਟ ਕਾਲਜ ਔਰਫੀਅਸ ਥੀਏਟਰ
SAIT ORPHEUS THEATRE 1301-16th AVE. CALGARY

ਕੈਲਗਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਵੀਰੇ ਅਤੇ ਭੈਣੇ,
25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਮਹੂਰੀ ਸੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਇਹ ਸੰਸਥਾ, ਬੜੀ ਸੁਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਤਹੱਮਲ ਮਜ਼ਾਜੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਖੜੇ ਪੈਂਡੇ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅੱਜ 2015 ਵਿੱਚ ਕੈਲਗਰੀ ਦੀ ਨਾਮਵਰ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਲਾਨਾ ਨਾਟਕ ਸਮਾਗਮਾਂ, ਉਸਾਰੂ ਸਾਹਿਤ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਮਨੁੱਖਤਾਵਾਦੀ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਕਲਾਕਾਰ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਫਿਲਮਾਂ 'ਅੰਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ', 'ਨਾਬਰ', ਅਤੇ 'ਆਤਮ ਖੋਜੀ' ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਚੰਗਾ ਨਾਮ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਨ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸ਼ੋਅ ਵੈਨਕੋਵਰ, ਸਰੀ, ਟੋਰਾਂਟੋ, ਵਿੰਨੀਪੈਗ ਅਤੇ ਕੈਲਗਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਟਕ 'ਜੂਠ' ਜੋ ਉੱਘੇ ਦਲਿਤ ਲੇਖਕ, ਕਹਾਣੀਕਾਰ, ਨਾਟਕਕਾਰ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਨਾਟਕ ਕਿਰਤੀ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਵਿੱਥਿਆ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਨਾਟਕ	ਲੇਖਕ	ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ
ਚੂਠ	ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਨ	ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਨ
ਕਿਰਤੀ	ਸੈਮੂਅਲ ਜੌਨ	ਕੈਲਗਰੀ ਦੀ ਟੀਮ

ਨੋਟ :- ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ, ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਪੀਲ। ਸਭ ਕੈਲਗਰੀ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪੁੱਜਣ ਦਾ ਸੱਦਾ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸਟਾਲ ਲੱਗੇਗਾ।

ਸੋਹਣ ਮਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ 403-275-0931	ਮਾ: ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸਕੱਤਰ 403-455-4220	ਜੀਤ ਇੰਦਰਪਾਲ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ 403-248-5842
ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੰਘਾ ਪ੍ਰੈਸ ਸਕੱਤਰ 403-680-3212	ਕਮਲਪ੍ਰੀਤ ਪੰਧੋਰ ਐਡੀਟਰ 403-479-4220	ਪ੍ਰੋ. ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਾਇਰੈਕਟਰ 403-970-3588

ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਐਗਜੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਰਜਿ.) ਕੈਲਗਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ)

INSURANCE!

Save up to **51%** • Auto • Home • Business
Get the best rates with us!

www.fivestarinsurance.ca
*With qualified discounts

We work with 15 major insurance companies & can get you the best prices guaranteed!

Call: Harman Pandher
905.459.0555

270 Orenda Rd., Unit # 200 Brampton, ON L6T 4X6